

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ
ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ**

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЦЕНТР
ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

**Балалар музыка мектептері және балалар өнер
мектептерінің музыка бөлімдеріне арналған
«Эстрадный вокал» пәні бойынша
білім беру бағдарламасы**

**Образовательная программа
по предмету «Эстрадный вокал»
для детских музыкальных школ и музыкальных
отделений детских школ искусств**

Астана - 2015

Балалар музыка мектептері және балалар өнер мектептерінің музыка бөлімдеріне арналған «Эстрадный вокал» пәні бойынша білім беру бағдарламасы – «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК, Астана, 2015. – 123 б.

Образовательная программа по предмету «Эстрадный вокал» для детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств – РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования» – Астана, 2015 год, - 123 с.

Құрастырушы-авторлар:

Аргингазина Г.Б., Қазақ ұлттық өнер университетінің вокалдық өнер және хорлық дирижирлеу кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының магистрі, PhD докторанты.

Жилкибаева А.Ш., Астана қаласы № 1 Балалар музыка мектебінің педагогі.

Авторы-составители:

Аргингазина Г.Б., магистр педагогических наук, докторант PhD, доцент кафедры вокального искусства и хорового дирижирования Казахского национального университета искусств.

Жилкибаева А.Ш., педагог Детской музыкальной школы № 1 г. Астана.

Рецензенттер:

Дәулетбақ М.Т., Қазақ ұлттық өнер университетінің «Эстрада өнері» кафедрасының меңгерушісі, профессор.

Сметова А.А., Қазақ ұлттық өнер университетінің вокалдық өнер және хорлық дирижирлеу кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты.

Маймакова Л.К., Қазақ ұлттық өнер университетінің музыкалық білім беру кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты.

Рецензенты:

Дәулетбақ М.Т., профессор, заведующий кафедрой «Искусство эстрады» Казахского национального университета искусств.

Сметова А.А., кандидат педагогических наук, доцент кафедры вокального искусства и хорового дирижирования Казахского национального университета искусств.

Маймакова Л.К., кандидат педагогических наук, доцент кафедры музыкального образования Казахского национального университета искусств.

*ҚРБЖҒМ Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығының оқу-әдістемелік кеңесі ұсынған
(18 желтоқсан 2015 жыл №4 хаттама)
Рекомендовано Учебно-методическим советом
Республиканского учебно-методического центра
дополнительного образования МОН РК
(протокол от 18 декабря 2015 года № 4)*

©Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы, 2015
©Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования, 2015

Мазмұны

1.	Түсініктемелік хат	4
2.	Білім беру бағдарламасын іске асыру шарттары	8
3.	Балалар музыка мектептерінің үлгілік оқу жоспары	10
4.	Оқу пәнінің мазмұны	11
5.	Білім алушылардың бағдарламаны игеруінен кейінгі күтілетін нәтижелер	22
6.	Болжалды бағдарламалық талаптар	22
7.	Болжалды репертуарлық тізім	23
8.	Білім алушылардың бағдарламаны игеру нәтижелерін бақылау түрлері және бағалау өлшемдері	46
9.	Оқу үдерісін әдістемелік қамтамасыз ету	51
10.	Ұсынылатын әдебиеттер	60

Содержание

1.	Пояснительная записка	65
2.	Условия реализации программы	69
3.	Типовой учебный план детской музыкальной школы	71
4.	Содержание учебного предмета	72
5.	Ожидаемые результаты освоения обучающимися программы	82
6.	Примерные программные требования	83
7.	Примерные репертуарные списки	84
8.	Виды контроля и критерии оценок результатов освоения обучающимися программы	108
9.	Методическое обеспечение учебного процесса	112
10.	Рекомендуемая литература	122

Түсініктемелік хат

Ән айту адамдардың барынша жалпыға қол жетімді көркемөнер қызметтерінің бірі болып табылады. Ән айту өнері қуатты көркемдік құралына ие және тыңдаушыларға өте жоғары эстетикалық ләззат беру мүмкіндігі бар. Осымен бірге ән айту өскелең ұрпақтың музыкалық және жалпы рухани мәдениетін, азаматтық ой-санасының қалыптасуын, эстетикалық ой-өрісінің және көркемөнерлік талғамын, балаларға музыкалық білім беру және тәрбие берудің құрамдас бөлігі және негізін арттыратын маңызды құрал болып табылады.

Эстрадалық ән айту, көркемөнер мәдениетінің бөлек бір құбылысы бола отырып, заманауи музыка әлемінде ерекше орын алады және балаларда өте үлкен қызығушылық тудырады. Бұл жанрдың табыстылығы тыңдаушылардың кең қауымына қолжетімділігі, бейнелердің мәнерлілігі, қарапайымдылық, көркемдік айқындылық, эстрадалық нөмірлердің жинақылығы және ықшамдылығы, көрермендердің жағымды эмоциялық тонусын қалыптастыру және бекітуге мүмкіндік бере алатындығында. Эстрадалық ән айту өзінің синкретизмдік күшіне қарай, оқушылардың музыкалық-орындаушылық, хореографиялық, әртістік мүмкіндіктерін ашу үшін болашақта мол мүмкіндіктер бере отырып, эстетикалық қабылдау белсенділігін, шығармашылық қиялын, эмоционалдық әсерленушіліктерін қалыптастырады, оқушыларды сан алуан музыкалық-шығармашылық қызметке тарту үшін жағдай жасайды.

Заманауи музыкалық өнер атрибуты ретінде өзінің жағымды қырларымен эстрадалық музыкалық мәдениет компьютерлік технологияның, жаңа музыкалық-сандық технология, дыбыс жазатын құрылғылар өнертабыстарының («караоке», «дауыс минусы» фонограммасы, микрофондар және т.б.) жылдам дамуына сүйене отырып ән айтуға оқыту үшін шектеусіз кең мүмкіндіктер береді және музыкада ойнаудың мүмкіндіктерін айтарлықтай кеңейтеді.

Вокалдық эстрада қазіргі кезеңде музыкалық шығармашылықтың барынша бұқаралық түрі және білім беру ұйымдарындағы сыныптан тыс қызметтерде алдыңғы тұғырды алып тұр. Сонымен қатар эстрадалық ән айтуға оқыту білім алушылардың әлем, қоғам мен адамдар туралы түсініктерін кеңейтіп, баланың әлеуметтік бейімделуін жеңілдетеді, өзін-өзі танудың күрделі және бір мағыналы емес үдерісінде көмек беріп, өзін-өзі тануға, өзін тұлға ретінде жүзеге асыруға, оның қарым-қатынастық мүмкіндіктерін дамытады, өмірлік өзінің орнын табуға жәрдемдеседі.

«Эстрадалық вокал» пәні бойынша білім беру бағдарламасы балалар музыка мектептері мен балалар өнер мектептерінің музыка бөлімдеріне (оқыту мерзімі 5-7 жылдық) арналған. Білім беру

бағдарламасы «Вокалдық сынып (ән айту)» мамандықтары бойынша музыкалық мектептер, балалар көркемөнер мектептері және балалардың өнер мектептерінің Үлгілік оқу жоспары мен білім беру бағдарламасының негізінде құрастырылған.

«Эстрадалық вокал» білім беру бағдарламасы білім алушының тұлғасын кешенді дамытуға, ән айту қызметтері білігін қалыптастыруға, арнайы вокалдық дағдыларын жетілдіруге, әншілік дауыс қасиеттерінің негізгі дауыс аппараттар қызметін түзетуге және есту қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Білім беру бағдарламасының мақсаты:

білім алушылардың рухани және музыкалық дамуы, балаларды әлемдік музыкалық мәдениет негіздеріне тарту, қызығушылықтарын ояту, орындаушылық шеберлік негіздерін практикалық меңгеру арқылы білім алушылардың шығармашылық дамыту, вокалдық-орындаушылық дағды мен шеберліктерін қалыптастыру.

Дидактикалық міндеттері:

әншілік өнер туралы тұтас, тарихи дамып отыратын құбылыс ретінде ұғым қалыптастыру;

жалпы және музыкалық мәдениетін кеңейту, қазақстандық және әлемдік эстрадалық және көпшіліктік музыканың ең үздік үлгілеріне танымдық қызығушылықтарын қалыптастыру, сан алуан стиль, жанр, орындаушылық мектептерінің туындыларын игеру үдерісінде ассоциациялық ойлауларын дамыту, білім алушылардың көркемөнер-эстетикалық талғамын жетілдіру.

Көркемдік-орындаушылық міндеттері:

сан алуан эстрадалық, бұқаралық музыкаға тән вокалдық техниканы, арнайы тәсілдерді меңгеруді қамтамасыз ететін білім, дағды, шеберліктерін қалыптастыру, музыкалық мүмкіндіктерін дамыту;

туындылардың көркемдік түпкі ойларын ашу мен жүзеге асыру үшін музыкалық-көркемдік құралдар мен вокалдық-техникалық, орындаушылық шеберліктерінің бірлігіне қол жеткізу дағдыларын, іскерліктерін қалыптастыру;

вокалдық репертуармен өз бетінше жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыру, өз ойын білдіру және өзін-өзі дамытуды жалғастыру сұранысын дамыту;

орындаушы ретіндегі болашақ әншілік қызметіне арналған вокалдық-педагогикалық репертуарын байыту;

сахналық мәдениетке тәрбиелеу.

Тәрбиелік міндеттері:

алдына қойған мақсатқа жету үшін еңбекқорлық, мақсаттылық және қажырлылық, табандылыққа тәрбиелеу;

өзін-өзі ұйымдастыра алу және өзін бақылай алу дағдыларын, зейін қою, есту қабілетін, ойлау қабілетін, жадын жинақтау шеберлігін тәрбиелеу;

адамгершілік гуманистік өмір нормалары мен мінез-құлықтарын игеру;

әртүрлі ұлттық дәстүрлер, стильдер, дәуірлердің музыкалық өнерлері арқылы мәдени төзімділікке тәрбиелеу.

Білім беру бағдарламасының әдіснамалық негізі вокалдық әдістеменің негізін қалаған теоретиктер мен практиктердің зерттеулері (О.А. Апраксина, В.А. Багадуров, Л.Б. Дмитриев, А. Г. Менабени, В.П. Морозов, П.А. Органов, С.Н. Ржевкин, Е.А. Рудаков, Г.П. Стулова, И.К. Назаренко, В.Л. Чаплин, С.П. Юдин, Р. Юссон, В.И. Юшманов, И.Я. Яковлева); оқушылардың вокалдық-техникалық дамуына және эстрадалық ән айтудағы орындаушылық шеберліктерін қалыптастыруға арналған еңбектер (Е.Ю. Белоброва, Л.С. Зорилова, В.Ф. Иванников, И. Исаева, О.Я. Клипп, В.Г. Кузнецов, Л.М. Коваль, А. Пекхам, С. Риггс, Л.В. Романова, Е.Л. Рыбакова, О. Степурко, И.В. Сахнова, Д.В. Харичева, О. Ховард, Э. Ховард); бала дауысын сақтаға, денсаулықты сақтаушы технологияларға арналған еңбектер (А.Ф. Гребнев., И.И. Левидов, Е.М. Малинина, В.В. Емельянов, М.Щетинин, А.Н. Стрельникова, Золотарева Э. Я.) болып табылады.

«Эстрадалық вокал» білім беру бағдарламасының мазмұны *мазмұнын қалыптастырудың жалпы әдіснамалық қағидаттары*, сондай-ақ, *өнер саласындағы мазмұнды қалыптастырудың арнайы қағидаттары* ретінде, айқындалады.

Білім беру бағдарламасы оқу материалының білім берушілік, жүйені құрушылық және дамытушылық сипатында, білім беру мазмұнының азаматтық және гуманистік бағытына, құрылымдық бірлігінің жүйелілік және бірізділігі, оқытудың бірлескен мазмұндық және процессуалдық қырларына, күш жетерлік қиыншылық, білім беру мазмұнының қоғам, мәдениет және тұлғаның даму талаптарына сәйкестігі сияқты *жалпы әдіснамалық қағидаттарына* негізделген.

«Эстрадалық вокал» білім беру бағдарламасы «өнер» білім беру саласының пәні ретінде мазмұнды қалыптастырудың: идеялық мазмұны мен көркемөнерлік нысанасының бірлігі, тұлғаның көркемдік және техникалық, эмоционалдық және саналық, үйлесімді мәдени дамуына, балалардың жас және психофизиологиялық мүмкіндіктері мен ерекшелігін есепке алуы *арнайы қағидаттарына* сүйенеді.

Білім беру бағдарламасының мазмұны қазақ халқының әншілік мәдениеті мен қазіргі кездегі қазақстандық әншілік мәдениетке, әлемдік көпшіліктік эстрадалық музыка туындылары мен әлем елдерінің әншілік шығармашылығына негізделген. Бағдарлама педагогикалық шығармашылыққа, оның ішінде ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету

аясына, сонымен қатар оқу-педагогикалық репертуарлар саласына бағдарланған.

Білім беру бағдарламасындағы оқу материалдары шартты түрде бөлінген. Педагог білім алушылардың дайындық деңгейіне қарай вокалдық техниканы меңгеру бірізділігі, оның жеке вокалдық қабілеттері мен кәсіби міндеттерді шешу үшін қажетті уақытты анықтайды.

Білім беру бағдарламасы білім алушының жеке білім алу болашағын саралау, гуманизациялау және қалыптастыру, тұлғаға бағдарланған оқыту, дамытушылық мәселелерін шешуге арналған дәстүрлі, сонымен қатар инновациялық педагогикалық технологияларды қолдануды көздейді.

«Эстрадалық вокал» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі үлгілік оқу жоспарына сәйкес әр сыныпта аптасына 2 сағаттан құрастылған. Сабақ түрлері – 45 минуттан жеке сабақтар. Жеке сабақ түрлері вокалдық өнер құралдары арқылы әрбір білім алушының шығармашылық даралығын, оқыту үдерісінде балалардың музыкалық қабілетін, музыкалық-теориялық даярлығын, психологиялық-физиологиялық және жас ерекшеліктерінің деңгейін есепке алатын сараланған тәсілді қолдануға мүмкіндік береді.

Оқыту мерзімі: 5-7 жыл.

Білім беру бағдарламасын меңгеру мемлекеттік қорытынды аттестаттаумен аяқталады.

Білім алушылардың білімі мен дағдыларына қойылатын талаптар

Бағдарламалық материалдарды игеру нәтижесінде оқушылар:

негізгі ұғымдар мен терминологияларды білуі, орындайтын шығармалардың стильдері мен бағыттарына бағдарлануы;
адамның әншілік қызметінің психофизиологиялық үдерісі туралы ұғымы, дауыс аппаратының анатомиясы, оның ән айту кезіндегі жұмысы туралы жалпы мағлұматы болуы тиіс;

музыкалық және вокалдық есту қабілетін дамыту, жалпы және музыкалық ой-өрісін кеңейту;

мынадай вокалдық-техникалық және музыкалық-орындаушылық дағдыларын: әншілік тыныс алуын, дыбыстық сүйеу, резонаторлардың үйлестірілген жұмысы, дұрыс дыбысқұрау және дыбысты жүргізудің түрлері (legato, non legato, staccato және т.б.) ұйымдастыру; дауыстың сапалы естілуін жетілдіру (тембр, жоғары дыбыстық және серпінді диапазон, вокалдық интонациялау, дауыстық қозғалысы, дұрыс әншілік артикуляция және мақамның (дикция) анықтығы), эмоционалдық-көркемдік көрнекілік, шығарманың дәлелді түсіндірілуі;

дауысты қоюдың теориялық дағдыларын және вокалдық дағдыларды практикалық тәрбиелеу әдістемелік тәсілдерін игеру;
орындаушылық қызметке қажетті вокалдық репертуармен танысу;
концертмейстердің, а саррелла, фонограммамен сүйемелдеудің жеке және ансамблдік орындау дағдыларын меңгеру;
микрофон, аудио және дыбыстық аппаратура, фонограмма, компьютермен жұмыс дағдыларын меңгеру;
«Эстрадалық вокал» пәнін зерделеу «Сольфеджио», «Хор», «Әлемдік музыкалық әдебиет», «Қазақ музыкалық әдебиеті», «Музыкалық аспап» пәндерін практикалық жағынан игерумен тығыз байланыста іске асырылады.

Білім беру бағдарламасын іске асыру шарттары

«Эстрадалық вокал» пәні бойынша білім беру бағдарламасы балалар музыка мектептері мен балалар өнер мектептерінің музыка бөлімдеріне арналған (5-7 жылдық оқу мерзімімен).

Қазіргі кезеңде аталған өнер бағытын дамыту сұранысына жауап бере алатын, сапалы даярлықты қамтамасыз ету мақсатында «Эстрадалық вокал» жұмыс жоспарларына «таңдау бойынша пән» сағаттарының есебінен «Хореография» және «актерлік шеберлік» және т.б. пәндерін оқытқан жөн. Аталған пәндерді енгізу қажеттілігі жанрдың ерекшелігімен түсіндіріледі.

Заманауи әншілік эстрада көрермендерге әсер етудің визуалдық би, пантомима, акробатика, гимнастика түрлерімен толықтыруға белсенді жүгінуде. Вокалдық эстрадалық шығарманың көркемдік бейнесі өнердің түрлі құралдарының сан алуан түрлерімен, оның ішінде ең бастысы – орындаушының дауысы мен пластикасымен құрылады.

Эстрадалық әншінің басқа сахналық өнер жанрларынан жұмыс ерекшелігі шығарманың көркемдік бейнесін нақты түрде көрсету үдерісінде вокалдық орындау мен қозғалыстың бір уақытта жүруінде. Пластика әншінің музыкалық шығарманы орындау кезінде алатын эмоционалдық күйінің салдары болып табылады, және осы мағынада ол авторлардың ойын жеткізеді. Концерттік нөмірдің драматургиясының дамуында сахналық би элементтерін қоса алғанда орындаушы музыкалық шығарманың вокалдық-хореографиялық бейнесін құрушы болады.

Хореографиялық өнердің шартты арнайы тілі, оқушының оқу үдерісінде меңгерген би элементтері кешенін пайдалануы, оның кәсібиліктің негізгі элементтері ретіндегі пластикалық көрнекілігі мүмкіндіктерін кеңейтеді. Эстрадалық вокалистер концерттік сахнадағы орындауларында заманауи билерді, модерн-би, джаз-биін, рок және поп би пластикаларын кеңінен қолданады. Хореографиямен

айналысу вокалистің кәсіби негізде пластикалық мәдениетін қалыптастыру міндеттерін шешуге арналған, сондай-ақ, эстрадалық нөмірлерді дайындауда тек хореографиялық шеберліктерін меңгеруге ғана емес, сонымен қатар тұтастай алғанда, эстрадалық вокалдық шығармадағы көркем бейнені құруға енгізу қажеттілігін көздейді.

Қазіргі замандағы орындаушы концерттік нөмірді орындауда үнемі актерлық ойын, музыка, сөз, қозғалыс және сапалы орындау синтезінде, сондай-ақ, әнші актерлық қабілеттеріне ие бола отырып және оны шебер орындауға тығыз байланыста жүзеге асырылады. «Актерлік шеберлік» пәні бойынша сабақтар музыкалық шығармадағы бейнені сомдауда сахналық мінез-құлық негіздерін үйренуге, әртістік қабілеттерін дамытуға, актерлік шеберлік элементтерін меңгеруге, музыкалық шығарманы актерлік жағынан түсінуге және театр өнері негіздерін игеруге мүмкіндіктер береді.

Эстрадалық орындаушының міндеті – ән айту мәнерінің даралылығын іздеу, дауыс тембрі, күші, шыдамдылығын, қайталанбас сахналық бейнесін қалыптастыру. Эстрадалық ән айтуда дикция сапасына, орфоэпия заңын білу мен бағынуына, айтылған сөзінің ойшылдығы, көркемділігі, эмоциялық жағынан толыққанды болуына ерекше талаптар қойылады, өйткені, поэтикалық мәтін әннің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Мұнда сөз сөйлеу мәдениеті, сөз сөйлеу тренингтері бойынша сабақтар өте көп көмек көрсетеді. Осы сабақтарда сөз сөйлеу аппаратын жаттықтыру және нығайту, сөз сөйлеу мәнерін қою, тыныс алу, артикуляция, дыбыс шығарумен жұмыс, дауыс көркемділігі мен оралымдылығын дамытумен жұмыстар жасалады.

«Эстрадалық вокал» пәнінің бағдарламасын іске асыру төмендегідей оқытудың материалдық-техникалық құралдырының болуын қарастырады:

- Вокалдан жеке сабақтар өткізу үшін жабдықталған оқу кабинеті;
- Концерттікзал (сахна);
- Музыкалық аспаптар (фортепиано, синтезатор және т.б.);
- Дыбыстық аппаратуралар кешені(күшейткіш, пульт, колонкалар, CDкүйтабақ ойнатқышы жәнетасымалдаушы флэш);
- микрофондар;
- компьютер,бағдарламалық қамтамасыз ету;
- музыкалық орталық, магнитофон;
- «+» және«-» режиміндегі фонограммаларды жазу;
- оқу-әдістемелік, ноталық, дидактикалық материал, фонотека;
- аудио-, бейнежазба, CD, MP3форматында;
- бейнекамера, фотоаппарат;
- концерттік, өнер көрсету жазбалары;
- айна, тақта, нота үшін пульт.

Мектептің материалдық-техникалық базасы санитарлық және өртке қарсы талаптарға, еңбекті қорғау тәртіптеріне сай болуы тиіс.

Балалар музыка мектептерінің үлгілік оқу жоспары
(өнер мектептерінің музыкалық бөлімдері)

№	Пән	Сыныптар бойынша апталық оқу жүктемесі										Емтихан ндар
		Вокалдық сынып (ән айту) Оқу мерзімі: 5-7 жыл										
		дайындық	1	2	3	4	5	6	7	8	9	сыныптар
1.	Арнайы сынып(вокалдық ән айту: академиялық вокал, эстрадалық вокал)	2	2	2	2	2	2	2	2	-	-	5,6,7
2.	Сольфеджио	1	2	2	2	2	2	2	2	-	-	5
3.	Ұжымдық музыкада ойнау (хор, ансамбль және т.б.)	-	1	1	3	3	3	3	3	-	-	
4.	Қазақ музыкалықәдебиеті	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	
5.	Әлемдік музыкалық әдебиет	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	
6.	Музыкальный инструмент	-	1	1	1	1	1	1	1	-	-	
7.	Таңдауы бойынша пән (хореография және актерлық шеберлік және т.б.)	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	
	Барлық сағат	4	7	8	11	11	11	9	9	-	-	

Оқу жоспарындағы пәндерді оқытудың ұйымдастырушылық түрлері: пәндер бойынша жеке сабақтар: арнайы сынып (вокалдық ән айту: академиялық вокал, эстрадалық вокал), музыкалық аспап, таңдау бойынша пән (хореография және актерлық шеберлік және т.б.). Хореография және актерлық шеберлік пәндері бойынша сабақтар аптасына 0,5 академиялық сағат бойынша жүргізіледі, музыкалық мектепте оқыту 1-ші сыныптан бастап.

Пән бойынша топтық сабақтар: сольфеджио, қазақ музыкалық әдебиеті, әлемдік музыкалық әдебиет, ұжымдық музыкада ойнау.

Дайындық бөлімінде жеке сабақтар: арнайы сынып (вокалдық ән айту: академиялық вокал, эстрадалық вокал) пәндері, таңдауы бойынша пән (дұрысы – музыкалық аспапта). Сольфеджио бойынша топтық сабақтар.

Оқу пәнінің мазмұны Оқу-тақырыптық жоспар

№	Тараулар мен тақырыптар	Сыныптар бойынша сағаттар саны							
		дайындық	1	2	3	4	5	6	7
1.	Дауысты қою. Әншілік ұстаным. Әншілік дауыстың негізгі қасиеттері	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	Дауыс аппаратын құру, дауыс құру үдерісі	2	2	2	2	2	2	2	2
3.	Вокалдық дағдылар. Тыныс алумен жұмыс (тыныс алу туралы түсінік, тыныс алу гимнастикасы)	3	3	3	3	3	3	3	3
4.	Сөзде және ән айтуда артикуляция қағидаттары (артикуляциялық аппаратты дамыту үшін сөз сөйлеу және вокалдық жаттығулар)	5	5	5	5	5	5	5	5
5.	Дыбыстармен	5	5	5	5	5	5	5	5

	жұмыс (ән айтуда дауысты және дауыссыз дыбыстарды қалыптастыру, дыбысты жүргізу сипаты, ән дыбыс шабуылы, дыбыстың жоғары тұғыры)								
6.	Әншілік дауысты жіктеу және әншілік дауыс күші дәрежесі(бас және төс дауыс күші дәрежесін дамытуға жаттығулар есебінен әншілік диапазонды кеңейту)	5	5	5	5	5	5	5	5
7.	Есту қабілеті мен дауыс арасындағы түзетулер (интонация тазалығы, Әншілік дұрыс тұғырды орнатуға жаттығулар)	5	5	5	5	5	5	5	5
8.	Дауыс ақаулары және оларды жою (тамақ және мұрын қосымша дауыс құбылысы (призвуки), дыбысты күшейте шығару, ақауларды жоюға арналған жаттығулар)	2	2	2	2	2	2	2	2
9.	Вокалдық репертуардың көркемдік-орындаушылық жақтарымен жұмыс	5	5	5	5	5	5	5	5

10.	Жаттығулар мен вокализдермен жұмыс	5	5	5	5	5	5	5	5
11.	Халық әндерімен жұмыс	10	10	10	10	10	10	10	10
12.	Эстрадалық шығармалармен жұмыс	20	20	20	20	20	20	20	20
	Барлығы:	68	68	68	68	68	68	68	68

Тарау және 1 тақырып
Дауысты қою.

Әншілік нұсқаулық.

Әншілік дауыстың негізгі қасиеттері

Дауысты қою – білім алушыларға дұрыс үн шығаруға мүмкіндік беретін дауыс аппаратының рефлекторлық қозғалысына дағдыландыруға әкелудің ән айтуға оқытудағы жеке үдерісі. Дұрыс қойылған дауыс ұғымы оның барлық диапазондағы түзулігін, жатықтығына (регистрлердің тегістігі), үнділік, дауысты дыбыстардың бүркемеленгендігі, тембрдің әсемдігі, икемділігіне саяды. Жақсы қойылған дауыс үндегі әншілік форманттың болуымен сипатталады.

Әншілік ұстаным (певческая установка) – әншінің фонация (дыбыс шығару) алдында қоятын қалыбы. Білім алушының санасында және жүйке-бұлшық ет түйсінуінде тұла бойын, ауыз-тамақ қуысын және барлық дауыс аппаратын табиғи, жайлы және нәтижелі бастапқы қалпына қоя білуін бекіту. Тұрып тұрғандағы әншілік ұстаным: денесін тік жинақы күйде ұстауы, екі аяғына тең тұруы. Қолдары екі жағына еркін орналасқан немесе көкірек тұсына немесе арқасына қарай қолдың білезік бөлігі айқастырыла орналастырылған, кеудесі жазық, иықтары болмашы артқа жіберілген, басын тік, күш түсірілмей тұру. Отыру қалпында да дене мен бастың орналасу қалпы сақталынады, аяқтары тік бұрышта орналасқан. Білім алушыға қажет кезде әншілік тұрықты ұстай білуге үйрету маңызды, өйткені ол дұрыс әншілік дағдыларды меңгеруге көмектеседі.

Әншілік дауыстың негізгі қасиеттері. Дыбыстық диапазон. Тесситура. Примарлық тондар. Жоғары және төмен әншілік форманттар. Дауыс (үдемелілік) күші. Дауыс тембрі (дауыс сыңырлығы, жарқындығы, көлемі, тығыздығы және жалпы бояуы). Дауыс шарықтауы. Дыбыс тұғырының жоғарылығы. Әншілік вибрато.

Негізгі вокалдық дағдылар – дыбыс құрау, әншілік тыныс алу, есту қабілеті дағдылары, артикуляция, эмоциялық көнекілік дағдылары.

Тарау және 2 тақырып. Дауыс аппаратының құрылысы,
дауыс құрушы үдеріс

Дауыс аппараты – дауыс пен әндік сөз құруға қатысушы органдар жүйесі.

Тыныс алу органдары – тыныс алу үдерісін жүзеге асырушы өкпе, тыныс алу жолдары. Тыныс алу жүйесінің қызметтері – газ алмасудың жүзеге асуы. Тыныс алу жүйесі органдары: мұрын қуысы, жұтқыншақ, көмей, кеңірдек, өкпе, диафрагма.

Дыбысты қалыптастыру органдары – резонаторлар, артикуляциялық аппарат.

Резонаторлар– тыныс алу жолдарының үстіңгі және төменгі жақтарын қоршап тұрған дауыс қатпарларының ауа қуыстары: жоғары бас және төменгі кеуде резонаторлары. Кеуде резонаторлары: кеңірдек, бронхтар.

Бас резонаторлары: жұтқыншақ, ауыз қуысы, мұрын қуысы, мұрынның қосалқы қуыстары.

Артикуляциялық аппарат– сөз және дауыс дыбыстарын қалыптастыратын органдар жүйесі. Сөз сөйлеу белсенді органдары: дауыс қатпарлары, тіл, ерін, жұмсақ таңдай, көмей, төменгі жақ сүйек. Сөз сөйлеудің белсенді емес органдары: тіс, қатты таңдай, үстіңгі жақ сүйек.

Дыбыс жасаушы органдар: – кеңірдек, дауыс қуыстары.

Дауыс жасаушы үдеріс – бас миымен жүйке байланыстарының кең жүйесі арқылы жүзеге асырылатын көмейдің барлық бөліктерімен күрделі және нәзік өзара іс-әрекеттесу нәтижесі. Дауыс қатпарларына күш түсіру және оларды бір-біріне әкелуде, қабырға аралық бұлшық еттер мен диафрагма қимылдарымен күшейтілетін кеңірдек пен бронхта ауа қысымымен күшейтілетін, оны дауыс қатпарларының тесіктері арқылы тербелістер пайда болатын ауық-ауық жарып өтетін ауа ортасының тербелісін қамтамасыз ететін дауыс дыбыстарын қабылдаудың физиологиялық актісі.

Тарау және 3 тақырып. Вокалдық дағдылар. Тыныс алумен жұмыс (әншілік тыныс алу, тыныс алу жаттығулары туралы түсінік)

Вокалдық дағдылар – әншілік акт компоненті болып табылатын іс-әрекеттерді орындаудың ішінара автоматтандырылған тәсілі.

Бастапқы кезең – реттелетін вокалдық-музыкалық бейнені құру, вокалдық іс-әрекеттерді орындау және оларды іске асыруға талпыныс тәсілдерін түсіну. Келесі кезең – берілген акустикалық талаптарға сәйкес шартты рефлекторлық байланыстарды құру. Жаттығу әрекеттеріне қарай бұл байланыстар бекемделеді, артық қозғалыстар мен қателіктер жойылады, кейбір іс-әрекеттерді орындау нақты, дәл

бола бастайды, олардың сапасы арттырылады. Олар автоматтандырылады және бірыңғай әншілік актіге құйылады.

Одан әрі дауысқұраушы үдеріс иілгіштік бейімделуі (қалыптасқан серпінділік стереотиптер) дыбысты шығару жағдайын өзгертуге (мысалы, жоғарғы және төменгі бөліктер диапазонындағы дыбыс шығаруды және дауыс құраушы тәсілдерді меңгеру, орындалатын шығарманың және т.б. эмоционалдық-мәнді мазмұнына байланысты дыбысталудың өзгерісі) әкеледі.

Ән айту негізі ретінде *әншілік тыныс алу* және оның дамуы әншілік дауыспен жұмыс үдерісінде жүреді, және біртіндеп және жүйелі түрде тәрбиеленеді. Әншілік тыныс алу бір қалыпты, еркін, дауысты құруға қатынасатын барлық жүйелердің табиғи түзетілуіне мүмкіндік беретін болуы тиіс. Тыныс алу типтері. Костальдық (бұғаналық, жоғарғы кеуделік, көкіректік). Косто-абдоминалдық (аралас, бауыреттік) тыныс алу. Абдоминалдық (құрсақтық, диафрагмалық) тыныс алу. Төменгі қабырғалық-диафрагматикалықтыныс алу. Фонациялық тыныс алу элементтері (музыкалық фразаны әндету кезіндегі тыныс алу, демді іште ұстау және демді ұстап тұруды сақтау жағдайы). Демді ішке алу мен демді шығаруды бақылау, ырғақ және тыныс алуды ұйымдастыру. Жартылай есінеу.

Әншілік тыныс алу - «диафрагманы сүйемелдеу» дыбыстық негізі. Әншілік тірек-күрделі кешендік сезім, тыныс алуды дұрыс ұйымдастыруға, дыбысты құруға және дауысты резонаторлауға байланысты. Әншілік тіректің негізгі өлшемдері – дыбыс шығарудың сапасы. Тіреулі дыбыс. Тіреусіз дыбыс. Тыныс алу жаттығулары. Дыбыссыз жаттығулар. Тыныс алуды, диафрагма, құрсақ тығыршығын сүйемелдеуді дамыту үшін демді ішке тарту және шығару тренажы. Дыбыстық жаттығулар. А.Н. Стрельникова, К.П. Бутейконың әдістері бойынша тыныс алу жаттығулары.

Тарау және 4 тақырып. Сөз сөйлеу және ән айтудағы артикуляция қағидаттары (артикуляциялық аппаратты дамыту үшін сөздік және вокалдық жаттығулар).

Сөз сөйлеудегі артикуляциялық аппарат. Ауыз-жұтқыншақтық канал органдары: тіл, ерін, жұмсақ таңдай, жұтқыншақ, төменгі жақ сүйек бөліктері. Дауысты, дауыссыз дыбыстар. Тыныс алу бұлшық еттері мен тамақ бұлшық еттерімен артикуляциялық аппаратты түзету.

Ән айтуда артикуляциялық аппарат жалғамалы түтікшенің ұзындығы мен барынша кең ашылған ауызды өзгерту жағдайында жұмыс жасайды. Резонаторлық қуыстың бұлшық еттерінің жиырылуын көбейту, ауыз-мұрын қуыстары каналының қуыстарын кеңейту, тіл, ерін және жұмсақ таңдайдың сөз сөйлеу құрылысын өзгерту; ауызды

ашу дәрежесін арттыру. Артикуляциялық аппаратты жаңа жағдайға және орындарға бейімдеуде қажетті нақты дауысты дыбыс форманттарды құру үшін ұйымдастырылады. Дауыстыларды дөңгелектеу. Ән айтудағы дауысты, дауыссыз дыбыстар. Вокалдық орфоэпия заңдары. Артикуляциялық аппараттарды дамыту үшін сөз сөйлеу және вокалдық жаттығулар.

Тарау және 5 тақырып. Дыбыспен жұмыс (дауысты дыбыстарды әндету, дауыссыздарды айту, дыбысты жүргізу сипаты, дыбыс шабуылдары, дыбыстың жоғары тұғыры)

Ән айтуда дауысты және дауыссыз дыбыстарды қалыптастыру. Дауыстың негізгі вокалдық қасиеттеріне дағдыландыру. Дауысты дыбыстың жоғарғы және төменгі форманттары. Ән айтуда дауысты дыбыстарды қалыптастыру бірлігі. Екпінді және редуцияланған дауысты дыбыстар. Дауысты дыбыстарды тегістеуге арналаған жаттығулар. Дауыссыз дыбыстар (еріндік, тілдік, тандайлық, қатаң, ұяң, үнді, үнсіз). Дауыссыз дыбыстарды дауысты дыбыстармен үйлесімдікте қалыптастыру. Шығарманың көркемдік бейнесі, дыбысты жүргізуде дауыссыз дыбыстарды айту сипаты. Ән айтудағы эмоциялық көрнекіліктің вокалдық-фонетикалық құралдары.

Дыбысты жүргізу сипаты. Легато (legato) – дауысты дыбыстарға тыныс алусыз, түрткісіз созылыңқы, үздіксіз, бір-бірімен байланыста дауыссыз дыбыстарға ауысқан, бір буыннан екінші буынға аяқталатын ән айту, сондай-ақ, дауыссыз үнді дыбыстарда (л,м,н,р) ән салу. Легатодағы дауыссыз дыбыстар–бір-бірімен тығыз байланысқан, айтылу жылдам, тұтас дыбыстың бірлігі бұзылмастан айтылады.

Нон легато (non legato) – бір-бірімен байланыспайтын дыбыстарды бөлуді көздейтін дыбыс жүргізу әдісі, әуеннің кейбір бөліктеріндегі дыбыстарды баса айтылатын, бірақ оның үздіксіздігін сақтау көзделетін әдіс. Дыбыстарды бөлу жаңа дыбыс алдында тыныс алумен (қайта қалпына келтірусіз) қысқа мерзімдік кешігуде жүреді. Дыбыстарды атап айту әдейі істелетін акцентке өтусіз және тіпті – цезура немесе паузаға өтусіз болуы тиіс. Сонымен қатар көңіл бөлуді азайту әрбір пайда болған дыбыстың немесе аккордтың анық қырларын шайып жіберуге алып келмеуі керек, осылайша, әуенді көрнекі емес тәсілге, орташа легато және нон легатоға әкелмеуі қажет.

Стаккато (staccato) – үздік-создықсыз, ұзындықтары қысқа, қысқа түрткілермен, бір дыбысты екінші дыбыстан бөлектеуге апармайтын, орындауды көздейтін дыбыс жүргізу әдісі.

Ән айтудың белгілі бір мәнерлілігіне қол жеткізу үшін тыныс алуды шебер пайдалана білу ән айтушылық шабуылдың қандай да бір түрін қолданумен байланысты, өйткені дәл сол нәрсе дауыс желбезегі

жұмысының сипатын айқындайды. Ән айтушылық шабуылдың үш түрі бар. *Шабуыл* – ән айтудың басында дауыс желбезегін жұмысқа қосу дәрежесі мен сипаты. Оқушының шабуылдардың барлық түрлерін меңгергені және оларды мәнерлі міндеттерге қарай қолданғаны абзал. *Жұмсақ шабуыл*– дауыс желбезегі аса тығыз емес жақындап барып, жабылады, дыбыстың ең басталар алдында, оның алдында емес. Жұмсақ шабуыл ән айтудың сипатын: кеңдігін, дөңгелектігін, жұмсақтығын, мәрттігін және эмоциялық мәнерлілігін білдірген кезде қолданылады. *Қатаң шабуыл*– дауыстық қуыс дыбыс басталар алдында тығыз жабылады, содан кейін шығарылатын ауаның кернеуімен күшпен атып шығады. Қатты шабуыл ән айтудың сипатын: наразылықты, ашынуды, ынтығу, қорқу және қайғыру сезімін білдірген кезде қолданылады. *Тыныс алу алдындағы шабуыл*– желбезектер толық емес жабылған кезде, ауа елеулі мөлшерде шығарылғанда. Тыныс алу алдындағы шабуыл ән айту сипатын: абайлауды, әлсіздікті, қорқақтықты, шаршағандықты білдірген кезде.

Дыбыс тұғыры – жоғары дыбысты қабылдауға тембрдің әсерін көрсету. Дыбыстың жоғарғы және төменгі тұғырлары. Тембрде жоғары жиілікті обертондардың жеткілікті санының болуы дыбысты барынша айқын, сыңғырлаған, жарқын, ұшқыр, атап айтқанда тұғыры бойынша жоғары болуын қамтамасыз етеді. Жоғары жиілікті обертондардың жеткіліксіздігі ол сол абсолютті биік болса да қатаң, төмен, жатық ретінде қабылданады. Тұғырлық таза болмауды жоюға болады, ол үшін дауысқұраушы техниканың дәлдігі мен дұрыстығына назар аудару қажет. Жоғары әншілік тұғыр: «әншілік бетперде», «жартылай есінеу», «дыбыстық тірек» ұғымдарымен байланысты. Жоғары тұғырды сақтау – құрсақ тығыршығын белсенді жұмылдыра отырып, терең, күш түсірілмеген тыныс алуда, онда ауыз және жұтқыншақты жақсы аша отырып, төменгі жақ сүйекті босатып, бүркемеленген дыбысты және жұмсақ, дәл дауыс шабуылын пайдалана ән айту. Осындай тұғырды тауып алу үдерісінде жоғары көтерілген жұмсақ таңдай шешуші рөл атқарады. Мұнда иекашылады, жұмсақ таңдай жұтқыншақты аңқадан (носоглотка) толық бөлектеп, көмей түсіріліп, тіл босатылады, жұтқыншақ жандандырылады. Вокалдық есінеудұрыс дыбыс құрау үшін қажетті әдіснамалық әдіс болып табылады, ол демді ішке тартқанда дайындалып, дыбысты құраудың бастапқы сатысы және дыбысты дұрыс берудің шартын қалыптастырады. Жоғары дыбыстық тұғырда ән айту әншілік бетпердені пайдалануды қарастырады, атап айтқанда басты резонаторларды, яғни, дыбыстың жоғарғы тірегін, ал тыныс алу, оның төменгі тірегі болып табылады, толық белсендендіруді көздейді. «Бетпердеге» дауысты бағыттау дұрыс дыбыс шабуылына мүмкіндік береді, яғни, дыбыс шығару кезінде тыныс алуды ұйымдастыру. Тыныс жоғарғы тіс тамырларына қарай тар

ағынмен жіберіледі. Жоғарғы тіс тамырларынан дыбыс тіреуіш нүктесі алыстаған сайын дыбыс сонша жарқын шығатын болады.

Тарау және 6 тақырып. Әншілік дауыстар жіктеуіші және әншілік дауыс регистрі (бас және кеуде регистрлерін дамытуға арналған жаттығулар есебінен әншілік диапазонды кеңейту)

Әншілік дауыстар жіктеуіші. Диапазон – дауыстың дыбыстық көлемі. Әншілік дауыс регистрі – дыбыстық көлемнің (жоғарғы, орта, төменгі) бірлескен тәсілімен алынатын айқындалған бөліктегі дыбыс тембрі бойынша бірдей фонациялық қатар. Балалар дауысының регистрі. Әншілік дауыстың негізгі регистрлері – төс-кеуде регистрі (Chest voice), фальцет (Falsetto), бас регистрі (head), микст (Mixed voice), ысқырмалы регистр (Whistle register), штро бас (Stroh bass). Регистрлік табалдырықтарды тегістеу және дауыс регистрін жұмсарту. Өтпелі ноталар. Балалар дауысы. Сопрано: ми–фа–диез (екінші октавалар), альт: ля–си (бас регистрге өтудегі бірінші октавалар); ре–ми (кеуде регистріне өтудегі бірінші октавалар). Бас және төс-кеуделік регистрлерін дамытуға арналған жаттығулар есебінен әншілік диапазонды кеңейту. Дауыс диапазоны орталығын нығайту арқылы төменгі және жоғарғы дыбыстарды дамыту.

Тарау және 7 тақырып. Есту қабілеті мен дауыс арасындағы түзетулер (интонация тазалығы, дұрыс әншілік тұғырды дағдыландыру үшін жаттығулар)

Есту қабілеті дағдылары. Есту зейіні және өзін-өзі бақылау. Әншілік дыбыстың сапалы жақтарын саралау. Әншілік дыбыс пен оны құру тәсілдері туралы вокалдық-есту түсініктері. Қабылдау және елестету арасындағы есту-қозғалыс байланыстары (есту қабілеті мен дауыс арасындағы түзету). Қабылдаушы және дыбыс бейнелі дыбыс шығарудың сапасына есту қабілеті мен өз бетінше бақылауды жүйелі тәрбиелеу негізінде қалыптастыру. Дыбыстың кейбір элементтерін, дыбыс шығару, артикуляция және тыныс алу тәсілдерін санасына сіңіру, түйсіну.

Интонация жиілігінің музыкалық есту қабілеті және есту көріністерінің көлемінің даму дәрежесіне тәуелділігі. Музыкалық есту қабілеттерін дамыту үшін (ладтық, үйлесімділік, ішкі) вокалдық-интонациялық жаттығулар (гамма, интервал, аккорд, секвенциялар, әуендік айналымдарды әндету).

Әншілік дұрыс тұғырды дағдыландыру - ән айту кезінде дененің барлық бұлшық еттер жұмысының жиынтығы, дауыс аппаратының барлық жиынтығының, диафрагма, құрсақ қуысынан бастап және төмен

орналасқан кеңірдек пен тілдің босатылған сіңірлерімен аяқталған барлық жиынтығы.

Тарау және 8 тақырып. Дауыс ақаулары және оларды жою (тамақ және мұрын қосымша дауыс құбылысы (призвуки), дыбысты күшейте шығару, ақауларды жоюға арналған жаттығулар)

Дауыс ақаулары. Тамақтан шығатын қосымша дыбыс құбылысы. Дауыстың көмескі шығуы. Әр түрлі дауысты қысу түрлері. Мұрыннан шығатын қосымша дыбыс құбылысы. Таза емес дыбыс. «Ақшыл» дыбыс. Дикция ақаулары. Форсирлеу. Сип, вибраторның бұзылуы (тремоляция, «күшті тербеліс», «тік дауыс»), жалған интонация, дыбыстың төменгі тұғыры.

Тарау және 9 тақырып. Вокалдық репертуардың көркемдік-орындаушылық қырларымен жұмыс.

Көркем шығарманың мазмұны мен нысанасын қабылдау және түйсіну. Идеялық-көркемдік ойдың жеке дара орындаушылық тұжырымдамасын жасау. Шығармашылық міндеттерді барынша оңтайлы шешуді іздеу. Орындау түрі мен мазмұнын құрастыру, өзінің көркемдік жағынан дұрыс бағыт алу мен орындаушының жасаған түсіндіруінің (трактовка) құндылығына сенімділік сезімін тудыру.

Әншінің эстрадалық бейнесі – қайталанбас және шектелген бейнені (имидж) іздеу. Эстрадалық әннің көрнекілік құралдары - эстрадалық вокалист-әртістің вокалы, сөзі, актерлық шеберлігі, пластикасы, костюмі, жарық беру, мизансцена. Қосымша көрнекі құралдарды қолдану шегі орындаушының даралылығына, әннің мазмұндық, бейнелік, эмоционалдық және стилдік өзіне ұқсамауына тәуелді.

Орындаушының даралығы, әннің музыкалық-мәтіндік негізінің сипаты, жанрлық алуан түрі (лирикалық, азаматтық-патриоттық, әзілдік, ойын түріндегі, баллада; классика, ретро, джаз, рок және т.б.). Эстрадалық вокалдық репертуар театрландыруға шектеулі бейімделгіш және белсенді театрландыруға қарсылыққа ие. кішігірім сахналық ән - кішігірім спектакль - жаңалықтық қатар құрылады, кейіпкерлердің мінез-құлқы табылады, дау-дамай табиғаты айқындалады, берілген жағдайда іс-әрекеттер қатары құрылады. Кейіпкер тұлғасынан туындаған ән - өз атынан айтылатын әннің кейіпкерінің мінез-құлқын құру, қайта жаңғыруы. Эстрадалық әнді театрландыру - сюжеттік театрландыру, шығарманың мәні мен бейнесі ән мен актерлық көрнекілік арқылы ашылады. Эстрадалық әншінің актерлық психотехникасы ішкі аңғарымы, қиял-елесі, материалдың

эмоционалдық-мәнді құрылысына ену жетекші орын алады; эстрадалық әншінің өмір сүруі - толық сол бейнеге айналуы емес, ән кейіпкерінің (кейіпкерлерінің) сезімі мен ойы туралы әңгіме; әнге тірідей аккомпанемент әншінің концертмейстер немесе оркестрмен қарым-қатынасы мағынасындағы ауқымды театрландырылуына мүмкіндік беруі.

Тарау және 10 тақырып. Жаттығулар мен вокализдермен жұмыс.

Дауысты дамыту және қалыптастырудың бастапқы сатысындағы жаттығулардың рөлі. Вокалдық-техникалық дағдыларды қалыптастыру мен жетілдіру: әншілік диапазонды кеңейту, дыбысты жүргізудің алуан түрі, дауысты дыбыстардың үнін тегістеу, көшпелі ноталар, вокалдық есінеу. Әншілік дауысты дұрыс дауыс жағдайына келтіру, орын алған кемшіліктерді жою. Әншілік тұғырды қалыптастыру. Дыбыстың тегістіне, дауыстың қозғалыстылығына қол жеткізу үшін тыныс алумен, резонаторларды меңгеру. Legato үшін дұрыс әншілік тонды жасау, ән айту дағдыларын еркін, күш түсірусіз айту дағдыларын құру. Әншілік дұрыс тұғыр: әншілік дыбыстық мақсатқа жету; әншілік жоғары тұғыр; әншілік тыныс алу (аралас) және дыбыс тірегі; ән айтудағы дыбыс шабуыл түрлері; әншілік артикуляция және дикция.

Жаттығуларды мына қағидаттар бойынша: қарапайымнан күрделіге, «жабылған ауыздан» «ашылғанға» жету арқылы ән айту, жеңіл дыбыстармен ән айтудан серпінді және қоюлатылған тембрлыққа, диапазон ортасынан шеткі диапазонға қарай қолдану. Кіші диапазонға арналған жұмыс. Оқушының өскелең мүмкіндіктеріне сәйкес жаттығуларды біртіндеп күрделіндіру және ұзарту. Барынша күрделі жаттығуларға өту алдыңғы кезеңдерді тұрақты игеруден кейін ғана жүзеге асырылуы тиіс, жақсы бекітілудің болуы маңызды. Жаттығу типтері: сақталған дыбыс арқылы; гамма құраушы; арпеджио; түрлі секіріске арналған жаттығулар; вокализдер; шығармалардан үзінділер. Жаттығуларды көрнекі орындау міндеттерін вокалдық-техникалық міндеттермен қатар жүргізу. Жаттығуларды оқушылардың даму деңгейіне, дауыс типтеріне қарай техникалық тапсырмаларға сай іріктеу.

Вокализ - дауысқа арналған сөзі жоқ пьеса. Аралық музыкалық материал жаттығулардан көркем шығармаларға дейін. Жаттығулардан өзгешелігі - күрделіндірілмеген поэтикалық мәтіні жоқ нағыз көркем шығарма болып табылатындығы. Вокалдық-техникалық дағдыларын қалыптастыру - вокализдер материалындағы дыбыс шығарушылық, дауыстық жетекшілік, дауыс тегістігі, жүгірте айту техникасы, кантилен және т.б. Вокалдың анық бір түрін дамытуға есептелген және дауыстардың анық бір типтеріне қарай іріктелген жинақтар түріндегі

вокализер. Ф. Абт, Дж. Конкон, Г. Зейдлер, Б. Лютген, Г. Панофки, Д. Россини, М. Маркезидің вокализері. Ноталар атауымен (сольфеджирлеу), дауысты дыбыстарды, түрлі буындарды қолданумен вокализерді жаттау. Вокализерді әндетуді түйсіну, эмоционалдық сезімдерді білдіру. Вокализердің музыкалық мәтіндерін талдау - нысан, фразирлеу, кульминация, қарқын, ырғақ, серпінді реңктер, орындау сипаты.

Тарау және 11 тақырып. Халық әндерімен жұмыс.

Халық музыкасы жанрымен танысу. Халық әндерінің кең әндетілуінен шығатын музыкалық әншілік дауысты дамыту. Басқа да халықтардың әндерімен танысу. Вокалдық-техникалық жұмыс. Мазмұн байлығы, жанрдың алуандығы. Салт-дәстүрлік, сатиралық, еңбек, ойнақы, лирикалық және т.б. әндер. Әртүрлі елдердің халық әндерінің арнайы келбеті (қазақ әндерінің бір дауыстық тыныс алу кеңдігі, орыс халық әндерінің қосалқы дауыстық полифониясы, немістің төртдауыстық хоралы, көптеген шығыс әуенінің күй таңдағыштық ырғақтық және интонациялық қыры және т.б.) Сөз орамдарын анық және нақты бөлу, баяндаудың қарапайымдылығы, сарынды және ырғақты суреттің қарапайымдылығы.

Тарау және 12 тақырып. Эстрадалық шығармалармен жұмыс.

Вокалдық репертуармен жұмыстың ерекшелігі оның мазмұнының тек музыка арқылы ғана емес, сонымен қатар поэтикалық мәтін арқылы ашылуымен байланысты. Вокалдық шығарманы талдау. Музыка мен мәтін авторлары, шығарма сипаты. Әдеби мәтінді саналы және эмоционалды оқу. Мәнінің шарықтау шегін көрнекі декламациялау, өлеңнің фонетикалық және ырғақтық ерекшелігі.

Әуенді ойнау. Әуенді әндету және әуеннің сипатын анықтау, оның серпінділік диапазонын, нысанасын анықтау, шарықтау шегін, тыныс алуды ауыстыруды табу.

Вокалдық-техникалық талдау: тесситура (қолайлы, қолайлы емес). Примарлық дыбыстардың болуы, оқушының дауыс диапазоның шеткі (төменгі, жоғарғы) дыбысы. Әуен қозғалысының сипаты (толқын тәріздес, біртіндеп, секірістік және т.б.) Дыбыс мінездемесі (жұмсақ, ашық, жеңіл және т.б.). Вокалдық-техникалық қиындықтар: интонациялық (секірістер, хроматизмдер, интервалдардың ұлғаюы және кішіреюі және т.б.); ырғақтық (синкоптар, дуолдер, триолдер және т.б.); серпінді; дикциялық; тыныс алуға байланысты қиындықтар (ұзақ фразалар және т.б.), шабуыл түрлері.

Вокалдық шығармалардың бейнелік жақтарын ашу және орындаудың жоғары көркемдік деңгейіне қол жеткізу. Сүйемелдеу сипаты. шығармалардың аудиотаспаларын тыңдау, бейнежазбаларды, бейнебаяндарды қарау. Шығарманы вокалдық-техникалық жағынан игеру. Орындаудың вокалдық мәдениетімен жұмыс. Шығарманың көркемдік-эмоционалдық, сахналық қойылымымен жұмыс. Концерттік орындау.

Білім алушылардың бағдарламаны игеруінен кейінгі күтілетін нәтижелер

«Эстрадалық вокал» пәні бойынша бағдарлама оқу жоспарына сәйкес оқу пәндерін игеруден күтілетін нәтижелерді анықтайды. Білім алушылардың басты және оқу-танымдық құзіреттіліктерінің қалыптасу деңгейі пәндік, жүйелік-қызметтік және тұлғалық нәтижелері аясында бағаланады.

Болжалды репертуарлық тізім репертуардың алуан түрлілігін, оның бағытын, сонымен қатар әрбір білім алушыға жеке дара тұрғыда қарау мүмкіндіктерін бейнелейді. Бір сыныптағы бағдарламаны, концерттік және емтихандық бағдарламаларды өтудің жеке жоспарларының қиындықтар деңгейінде бір-бірінен өзгеше болуы мүмкін. Әрбір сыныпта зерделеуге арналған ұсынылған шығармалардың болжалды саны жылдық талаптарда көрсетіледі.

Педагог репертуармен жұмыс барысында шығармалардың бір бөлігі - көпшіліктік немесе концерттік (емтихандық) орындауға, ал қалған бөлігі - сыныптағы жұмыстар үшін немесе танысуға арналған болуын ескеруі тиіс. Педагог педагогикалық репертуармен жұмыстың аяқталу деңгейін білім алушының жеке доспарын зерделеу кезеңдерін қарастыра отырып бекіте алады.

Осы бағдарламада көрсетілген болжалды репертуарлар тізімі ең соңғы емес екенін ескере отырып, педагог әрбір білім алушыға дара және тұлғалық тәсілді есепке алып, оқу-педагогикалық репертуардың тізімін толықтырып, бағдарламаның көлемі мен күрделілігінің арасында бейімдей алуы тиіс.

Болжалды бағдарламалық талаптар.

Дайындық сыныбы

Білім алушылардың вокалдық тәрбиесі музыкалық қабілеттерінің дамуы мен жалпы мәдени деңгейімен үздіксіз байланыста. Дайындық сыныбында музыкалық сабақтарға деген тұрақты, эмоционалдық-жағымды қызығушылықты қалыптастыру маңызды.

Оқу жылы ағымында білім алушыда музыкалық-теориялық, вокалдық білім, білік және шеберлік, дағды қалыптасады. музыканы тыңдау, қабылдау және есте сақтау, музыканы қабылдаудың музыкалық сезімталдық, әсершілену дағдылары қалыптасады. «Әншілік орнығу», «әншілік дауыс», «әншілік тыныс алу», «кантилена» деген ұғымдармен танысу қажет. Әншінің тыныс алу және әншілік дұрыс дауыс дыбысы (қарқынды емес) негіздері қалыптастырылады. Музыкалық-есту қабілеті түсінігі мен ырғақ сезімі, артикуляция дағдылары қалыптасады. Оқу жылында кемінде 9-10 шығарма зерделенуі тиіс.

Оқытудың дайындық кезеңі нәтижесінде білім алушылар:
дауыс, әншілік тыныс алу туралы жалпы түсінігі;
әншілік орнығуды, нұсқаулықты сақтауы;
тыныс ала алу және музыкалық фразада тынысты бөле білуі;
жеңіл дауыспен ән айту, оны «соза» түсуге талпыныс жасай білуі;
әуенді фрагменттер бойынша аспаптың дыбысқа сүйене отырып,
және аспапсыз да интонациялық дұрыс айта білуі;
ән сөздерін дұрыс және анық айта білуі, дауысты дыбыстарды
бұрмаламай әндету, дауыссыз дыбыстарды нақты және қысқа
айтуы, белсенді түрде артикуляция жасай білуі;
концертмейстердің сүйемелдеуімен ән айтуы, фонограммамен
айта білуі;
микрофонмен жұмыс жасаудың бастапқы дағдыларын игеруі
қажет.

Болжалды репертуарлық тізім

Вокализдер

Абт Ф. Вокализдер.

Вокализдер балалар әуенінің әнімен.

Қазақ композиторларының шығармалары, қазақ халық әндер

«Әлди, әлди». Қазақ халық әні.

«Бала уату». Қазақ халық әні.

«Бесік жыры». Қазақ халық әні.

«Жаз келеді, алақай». Қазақ халық әні.

«Ақ мамам». Әні: А. Асанов, сөзі: Ф. Оңғарсынова.

«Ақ мамам». Әні мен сөзі: С. Садықов.

«Апорт деген тәтті алма». Әні: Д. Ботбаев, сөзі: Н.Әлімқұлов.

«Аяз ата». Әні: С. Мұхамеджанов, сөзі: Ш. Мұхамеджанов.

«Бақа». Әні: Ш. Калдаяков, халық сөзі.

«Балдырған». Әні: А. Асанов, сөзі: Р. Архабаев.

«Балдырғандар әні». Әні: Ш.Калдаяков, сөзі: О.Әубәкіров.

«Біз - өмірдің гүліміз». Әні: Б.Гизатов, сөзі: Ә.Дүйсембиев.

«До-ре-ми». Әні мен сөзі: Ө. Байділдаев.
«Елка жыры». Әні: Л. Хамиди, сөзі: Ә. Дүйсембиев.
«Көктем». Әні: Б. Ерзакович, сөзі: Ш. Ахметов.
«Көнілді ән». Әні: Б. Гизатов, сөзі: С. Жиенбаев.
«Қарлығаш». Әні мен сөзі: Б. Бейсенова.
«Қонырау». Әні: К. Қуатбаева, сөзі: А. Асылбекова.
«Төлдер». Әні: Б. Гизатов, сөзі: Ж. Өмірбекова.
«Тұлпарым». Әні мен сөзі: Б. Бейсенова.

Заманауи композиторларының шығармалары

«Антошка». Әні: В. Шаинский, сөзі: Ю. Энтин.
«Бубенчики». Әні: Е. Тиличеева, сөзі: М. Долинов.
«В огороде заинька». Әні: В. Карасева, сөзі: Н. Френкель.
«Весёлый музыкант». Әні: А. Филиппенко, сөзі: Т. Волгина.
«Голубой вагон». Әні: В. Шаинский, сөзі: Т. Волгина.
«Дровосек-жук». Әні: Д. Тухманов, сөзі: Ю. Энтин.
«Дюймовочка». Әні: О. Юдахин, сөзі: Н. Соловьев.
«Ёлочка». Әні: М. Красев, сөзі: З. Александров.
«Ехали медведи». Әні: М. Андреев, сөзі: К. Чуковский.
«Колыбельная медведицы». Әні: Е. Крылатов, сөзі: Ю. Яковлев.
«Колыбельная». Әні: А. Лядов, сөзі халықтікі.
«Кукла». Әні: В. Шаинский, сөзі: А. Алиханов және А. Жихарев.
«Мама». Әні: А. Ермолов, сөзі: В. Кузьмин.
«Облака». Әні: В. Шаинский, сөзі: С. Козлов.
«Песня маленькой принцессы». Әні мен сөзі: С. Савенков.
«Пропала собака». Әні: В. Шаинский, сөзі: А. Ламм.
«Просто буги». Әні: Н. Жемойтук, сөзі: А. Адлер.
«Ромашковая кошка». Әні: В. Протасов, сөзі: Е. Липатова.
«Четыре таракана и сверчок». Әні: Г. Фиртич, сөзі: Р. Виккерс
«Что дарить на день рождения». Әні: А. Ермолов, сөзі: В.

Борисов.

«Песенка Мамонтенка». Әні: В. Шаинский, сөзі: Д. Непомнящий.

Шетел композиторларының шығармалары

«Apples and Bananas». Ағылшын халық әні.
«Are you sleeping?». Ағылшын халық әні.
«Bingo». Ағылшын халық әні.
«Hey li lee lo». Ағылшын халық әні.
«Kum ba yah». Ағылшын халық әні.
«Les animaux de la ferme». Француз елінің балаларға арналған әні.
«Little Snowflake». Ағылшын халық әні.
«Rain, rain, go away». Ағылшын халық әні.
«Stella Stellina». Италияндық балаларға арналған әні.

«Twinkle, twinkle, little star». Ағылшын халық әні.
Болжалды бағдарламалық талаптар.
Бірінші сынып

Бірінші сыныпта музыкалық-теориялық, вокалдық білім, дағды, шеберлік қалыптасуының бастапқы кезеңі жүреді. «Дауыстық аппарат» ұғымымен жалпы танысу. Әншілік дауыстың негізгі қасиеттерімен танысу (диапазон, тесситура, күш, тембр). Ән айту үдерісінде әншілік орнығуды сақтай алу дағдысына, негізгі вокалдық дағдыларға – дұрыс дыбыс шығару (жұмсақ шабуыл), көмейдің тұрақты қалпын, иықты көтермей байсалды дем шығару, ән айту кезінде демді ішке тартатын жағдайды сақтауға, есту қабілеті дағдылары, артикуляция, эмоциялық көрнекілік дағдыларына үйрету. Әншілік дауыстың негізгі қасиеттерін қалыптастыру (сыңғырлаған дауыс, ұшқыр дауыс, тембр бойынша тегіс дауыс). Дауысты және дауыссыз дыбыстарды дұрыс қалыптастыру, сөздерді анық айтуды қалыптастыру. Диапазонды дамыту. Ән айту кезінде өзін бақылай алуға үйрету. Нотаны оқи алуға үйрету.

Оқытудың бірінші жылының нәтижесінде білім алушылар:

дауыс аппараты туралы (тыныс алу органдары, дыбысты қалыптастыру органдары, дыбыс шығару органдары), әншілік дауыстың гигиенасы туралы жалпы теориялық білімі болуы;

әншілік тұғырды сақтау;

шығарманың қарқыны мен сипатамасына байланысты тыныс ала білуі (байсалды дем шығару, жылдам дем шығару, белсенді дем шығару), дем шығаруды ұстап тұра алу, тыныс алуды музыкалық фразаларға бөлу, үнемдеп дем шығара білуі;

жеңіл дыбыспен ән айту, оны күш салусыз «созуға», ауаның шығып кетпеуіне тырысу;

таза және нақты интонациялау;

ырғақтық суретті дұрыс орындау, тұрақты қарқынды дұрыс ұстай алу;

әннің сөздерін дұрыс және анық айту, бұрмалаусыз дауысты дыбыстарды әндетуі, дауыссыз дыбыстарды нақты және қысқа айтуы, белсенді түрде артикуляциялау;

концертмейстердің сүйемелдеуімен, фонограммамен ән айту;

микрофонмен жұмыс жасаудың бастапқы дағдыларын игеру.

Болжалды репертуарлық тізім

Вокализдер

Абт Ф. Вокализдер.

Вокализдер балалар әуенінің әнімен.

Қазақ композиторларының шығармалары, қазақ халық әндер

- «Туған жер». Қазақ халық әні.
«Бұлбұлғаш». Қазақ халық әні.
«Айгөлек». Әні: Б. Байкадамов, сөзі: Н. Баймухамедов.
«Айдана». Әні: С. Байтереков, сөзі: Ш. Сариев.
«Ақ тілек». Әні: Т. Кулинова, сөзі: А. Асылбек.
«Ана тілін сүйеміз». Әні: К. Дуйсекеев, сөзі: Ш. Сариев.
«Ана». Әні: К. Дуйсекеев, сөзі: Ш. Сариев.
«Анашым менің». Әні: Т. Кулинова, сөзі: А. Асылбек.
«Атамекенім». Әні мен сөзі: Б. Бейсенова.
«Аяқдопшы». Әні: Т. Кулинова, сөзі: Б. Тобояков.
«Әкем – әнім». Әні: А. Сулейменов, сөзі: О. Суттибаев.
«Біріншіге барамын». Әні: Ғ. Тамендаров, сөзі: М. Әлімбаев.
«Жақсы көрем». Әні: Т. Кулинова, сөзі: А. Асылбек.
«Жау жаңбыр». Әні: К. Дуйсекеев, сөзі: Ш. Сариев.
«Көбелек». Әні: Т. Кулинова, сөзі: Т. Қарашев.
«Қуыршақ». Әні: А. Бушикова, сөзі: Р. Тышқанбаев.
«Күз келді». Әні: Т. Кулинова, сөзі: Л. Оңғар.
«Қарлығаш». Әні мен сөзі: Б. Бейсенова.
«Қошақан». Әні: А. Бейсеуов, сөзі: С. Асанов.
«Таңым тамаша». Әні: Т. Кулинова, сөзі: А. Асылбек.
«Туған жер». Әні мен сөзі: Б. Бейсенова.
«Шырша жыры». Әні мен сөзі: Б. Бейсенова.

Заманауи композиторларының шығармалары

- «33 коровы». Әні: М. Дунаевский, сөзі: Н. Олев.
«Божья коровка». Әні: К. Костин, сөзі: И. Лагереа.
«Буги-вуги для осьминога». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.
«В лесу родилась ёлочка». Әні: Л. Бекман, сөзі: Р. Кудашева.
«Веселая песенка». Әні: А. Ермолов, сөзі: В. Борисов.
«Ветер детства». Әні мен сөзі: В. Коновалов.
«Гномик». Әні: А. Ермолов, сөзі: В. Шиврин.
«Голубой вагон». Музыка В. Шаинский, сөзі: Э. Успенский.
«Дождик». Әні: М. Парцхаладзе, сөзі: Н. Соколова.
«Лесная песенка». Әні: **С. Суэтов**, сөзі: **Е. Пекки**.
«Маленький блюз». Әні мен сөзі И. Орехова.
«Настоящий друг». Әні: Б. Савельев, сөзі: М. Пляцковский.
«Песенка крокодилы Гены». Әні: В. Шаинский, сөзі: А. Тимофеевский.
«Чтоб выучиться пению». Әні: А. Островский, слова З. Петров.
«Пропала собака». Әні: В. Шаинский, сөзі: А. Ламм.
«Ласточка». Әні: Е. Крылатов, сөзі: И. Шаферан.
«Улыбка». Әні: В. Шаинский, сөзі: М. Пляцковский.
«Чёрный кот». Әні: Ю. Саульский, сөзі: М. Танич.

«Чунга чанга». Әні: В. Шаинский, сөзі: Ю. Энтин.
«Школьный корабль». Әні: В. Струве, сөзі: К. Ибряев.

Шетел композиторларының шығармалары

«Apples and Bananas». Ағылшын халық әні.
«Alphabet song». Ағылшын халық әні.
«Jingle Bells». Ағылшын халық әні.
«Kotki dwa». Польша халқының балаларға арналған әні.
«Lavender's Blue». Ағылшын халық әні.
«Les droits de l'enfant». Француз елінің балаларға арналған әні.
«Michael, Row the Boat Ashore». Ағылшын халық әні.
«Oh du lieber Augustin». Неміс халқының балаларға арналған әні.
«Oh, when the saints». Ағылшын халық әні.
«Punchinello». Ағылшын халық әні.
«Rain, rain, go away». Ағылшын халық әні.
«She'll be Coming Round the Mountain». Ағылшын халық әні.
«This is the way we wash our face». Ағылшын халық әні
«Twinkle, twinkle, little star». Ағылшын халық әні.
«We wish You a Merry Christmas». Ағылшын халық әні.

Болжалды бағдарламалық талаптар Екінші сынып

Екінші сыныпта музыкалық-теориялық, вокалдық білім, дағды шеберліктерді қалыптастыру одан әрі жалғастырылады. Дауыс аппаратының әр түрлі бөліктерінің қызметтерімен танысу. Әншілік тұғырды сақтау. Әншілік дауыс қасиеттерін дамыту (диапазонды кеңейту, орта диапазонды нығайту, дауыс күшін дамыту).

Вокалдық дағдыларды дамыту (тыныс алу, дыбыс шығару, дыбыс шабуылы, артикуляция, эмоциялық көрнекілік дағдылары). Әншілік дауыстың негізгі қасиеттерін қалыптастыру (айқын сыңғырлау, ұшқырлық, тембр бойынша тегістік). Дауысты және дауыссыз дыбыстарды, сөздерді анық айтуды қалыптастыру. Дауыстық дара бояуларын анықтау.

Ырғақтық элементтерді пайдалану. Музыкамен қозғалу. Сахналық мәдениет. Ән айту кезінде өзін бақылай алуға үйрету. Нотаны оқи алуға үйрету.

Оқытудың екінші жылының нәтижесі бойынша білім алушылар:
дауыс аппаратының қызметтері туралы жалпы ұғымы болуы (тыныс алу органдары, дыбысты қалыптастыру органдары, дыбыс шығару органдары), әншілік дауыс гигиенасын сақтау;
әншілік тұғырды сақтау;

шығарманың қарқыны мен сипаттамасына байланысты тыныс алуды ұйымдастыра білуі (байсалды дем шығару, жылдам дем шығару, белсенді дем шығару), дем шығаруда демді ұстап тұра алу, айтарлықтай ұзын музыкалық фразаларда тыныс алуды бөлу, демді ішке тартуды үнемдеу;

дауыстың жұмсақ шабуылын пайдалана отырып таза, табиғи, жеңіл дыбыспен ән айту, дыбысты күш салусыз, тегіс, ауаның шығып кетпеуін қадағалай отырып, дені сау әншілік дауыс дыбысының даралығын сақтау;

дыбыстың жоғарғы тұғырын сақтай отырып ырғақтық суретті таза және дәл интонациялау;

ырғақтық суретті дұрыс орындау, қарқынды үнемі ұстап тұру; шығарманың мінездемесіне қарай *legato*, *non legato*-ны айта ала білуі;

әннің сөздерін дұрыс және нақты айту, дауысты дыбыстарды бұрмалаусыз әндету, дауыссыз дыбыстарды дәл және қысқа айту, белсенді артикуляциялау;

әнді эмоционалды, көрнекі, әртүрлі серпінділік реңкте айту; ритмика элементтерін пайдалану және музыкамен қозғалу; концертмейстердің сүйемелдеуімен, фонограммамен, а *carpella*-да ән айту;

сахналық бейнелермен жұмыс істей алуы;

микрофонмен жұмыс істеу дағдыларын меңгеру.

Болжалды репертуарлық тізім

Вокализдер

Абт Ф. Вокализдер.

Зейдлер Г. Вокализдер.

Конконе Д. Вокализдер.

Панюфка Г. Ән айту өнері (24 вокализдер).

Қазақ композиторларының шығармалары, қазақ халық әндер

«Алқоңыр». Қазақ халық әні.

«Бір бала». Қазақ халық әні.

«Гүлдерайым». Қазақ халық әні.

«Дайдидау». Қазақ халық әні.

«Япур-ай». Қазақ халық әні.

«Желсіз түнде жарық ай». Абай Құнанбаев.

«Көкек». Біржан сал Қожағұлұлы.

«Ай, дидарлы анашым». Әні мен сөзі Б. Бейсенованікі.

«Айгөлек». Әні: Б.Байқадамов, сөзі: Н.Баймұхамедов.

«Айналайын, ақ мамам». Әні: И.Нусипбаев, сөзі: А.Табылдиева.

«Ақ бұлақ». Әні мен сөзі Б.Тажимаев.

«Ақ тілек». Әні: Т. Кулинова, сөзі: А.Асылбек.
«Алғашқы ұстаз». Әні: К. Мерсалимов, сөзі: А.Амантай.
«Ана тілім». Әні: А. Маханбетова, сөзі: А.Асылбек.
«Бала бақытты». Әні: Ш. Қорғанбекова, сөзі: С. Турсынбеков.
«Балдәурен». Әні: Е. Слетдинов, сөзі: Ш.Сариев.
«Дос болайық бәріміз». Әні: И. Нусипбаев, сөзі: Х. Талгаров.
«Жаса, Қазақстан!». Әні мен сөзі Б. Бейсенова.
«Кеш жарық». Әні: А. Қоразбаев, сөзі: Ә. Асылбеков.
«Қазақстан - Атамекен». Әні: К.Ғапбасов, сөзі: Д.Қасенов.
«Қасиетті домбыра». Әні мен сөзі Б. Бейсенова.
«Құттықтаймын, мама, туған күніңмен». Әні: Н. Тілендиев, сөзі: М. Мақатаев.
«Қыздар, қыздар». Әні: Г. Өмирбаев, сөзі: С. Тойлыбаев.
«Мектебім». Әні мен сөзі А. Маханбетова.
«Ойлан, тап». Әні: Ә. Еспаев, сөзі: Қ. Ыдырысов.
«Өртеке». Әні: Ә. Еспаев, сөзі: Ш. Смаханұлы.
«Сарыарқа». Әні мен сөзі Ж. Оралбаева.
«Саяхатқа». Әні: Т. Кулинова, сөзі: А.Асылбек.
«Хош келдің, төрлет, Наурызым». Әні мен сөзі Б. Бейсенова.

Заманауи композиторларының шығармалары

«Большой секрет для маленькой компании». Әні: С. Никитин, сөзі: Ю. Мориц.
«Вместе весело шагать». Әні: В.Шаинский, сөзі: М.Матусовский.
«Волшебник - недоучка». Әні: А. Зацепин, сөзі: Л. Дербенёв.
«Волшебный калейдоскоп». Әні: П. Хайруллин, сөзі: Н.

Камышов.

«Вундеркинд». Әні: Т. Ефимов, сөзі: Б. Шифрин және Т. Ефимов.
«Где водятся волшебники». Әні: М. Минков, сөзі: Ю. Энтин.
«Кашалотик». Әні: Р. Паулс, сөзі: И. Резник.
«Кукла». Әні: В. Шаинский, сөзі: А. Алиханов, А. Жихарев.
«Маленький блюз». Әні мен сөзі: И. Ореховтікі.
«Оранжевая песенка». Әні: К. Певзнер, сөзі: А. Арканов, Г.

Горин.

«Песенка красной шапочки». Әні: А. Рыбников, сөзі: Ю. Ким.
«Песенка о капитане». Әні: И. Дунаевский, сөзі: В. Лебедев-Кумач.
«Песенка-чудесенка». Әні: М. Протасов, сөзі: А. Кондратьев.
«Песня маленькой пиратки». Әні: В. Голюк, сөзі: Т. Голюк.
«Песня о волшебниках». Әні: Г. Гладков, сөзі: В. Луговой.
«Песня о волшебном цветке». Әні: Ю. Чичков, сөзі: М. Пляцковский.
«Подарок». Әні: Н. Скворцов, сөзі: В. Данько.

«Розовый слон». Әні: А. Гладких, сөзі: Г. Горбовский.

«Рыжий мальчик». Әні мен сөзі: В. Осошник.

«Я люблю этот мир». Әні мен сөзі: Л. Мельникова.

Шетел композиторларының шығармалары

«Bebe Lilly Mille et une nuits». Француз елінің балаларға арналған әні.

«He's got the whole world in his hands». Ағылшын халық әні.

«Pszczółka Maja». Польша халқының балаларға арналған әні.

«Rock a Bye Baby». Ағылшын халық әні.

«Rudy rydz». Польша халқының балаларға арналған әні.

«Schnappi das kleine krokodil». Неміс халқының балаларға арналған әні.

«Sing your way home». Ағылшын халық әні.

«The Sisters song». Barney.

«The sound of music». R. Rodgers.

«Warm and Fuzzy». B. Gilman.

«Колыбельная». В. Моцарт.

«С кем-нибудь потанцевать». Б. Диксгорд, Г. Норен.

«Czerwona jarzębina». Польша халқының балаларға арналған әні.

Болжалды бағдарламалық талаптар

Үшінші сынып

Үшінші сыныпта бұрын алған музыкалық-теориялық, вокалдық білім, дағды, шеберліктерін қайталау, бекіту және тереңдету жүреді. Әншілік тұғыр дағдыға айналуы тиіс.

Дауыстың жеткілікті деңгейдегі иілгіштігін қамтамасыз ететін тегіс, байсалды-белсенді, үнемді, ұзын тыныс алу дағдыларымен жұмыс. Диапазонды шамамен біржарым октаваға кеңейту. Регистрлерді тегістеу, аралас дыбыс шығуын қалыптастыру. Жұмсақ, сыңғырлаған, ұшқыр дыбысталуды қалыптастыру, дара тембрді анықтау. Әртүрлі сипаттағы шығармаларды орындау.

Шығарманың көркемдік мәні мен мазмұнын музыкалық көрнекілік құралдарын, вокалдық-техникалық дағдыларды қолдана отырып, түрлі эмоция, сезім арқылы бере алу дағдыларын дамыту. Өзіндік вокалдық орындау мәнерімен жұмыс. Сахналық мәдениет. Би қозғалыстарын қою.

Оқытудың үшінші жылының нәтижесінде білім алушылар:

дауыс аппаратының құрылысы мен олардың қызметі туралы ұғымы болуы (тыныс алу органдары, дыбысты қалыптастыру органдары, дыбысты құраушы органдар);

әншілік дауыс гигиенасын, суық тиіп сырқаттанған кезде дауысты қалпына келтірудің қарапайым әдістерін білуі;

әншілік тұғырды сақтауы;

бір тыныс алумен барынша ұзақ созылған фразаларды оны теңдей бөле отырып, ән айта білуі;

тыныс алудың түрлі типтерін білуі, тірекпен ән айтуы;

дауыс құраудың негзгі әдісі ретінде жұмсақ дауыс шабуылын қолдана отырып таза, табиғи, жеңіл дыбыспен, кейде, бейнелеу тәсілі ретінде қатаң шабуылды пайдаланып ән айтуы;

дыбысты күш салусыз, ауаны жібермей, тегіс созу, дұрыс әншілік дыбысталудың даралығын сақтай білуі;

дыбыстың жоғарғы тұғырын сақтай отырып, таза және дәл интонациялау;

ырғақтық суретті дұрыстап орындау, қарқынды үнемі ұстап тұру;

шығарманың мінездемесіне байланысты legato, non legato, marcato, staccato-ны әндете білуі;

әннің сөздерін саналы түрде, көрнекілікпен айту, дауысты дыбыстарды бұрмалаусыз әндетуі, дауыссыз дыбыстарды нақты және қысқа айту, белсенді артикуляциялау, орфоэпия ережелерін сақтау;

әнді эмоциямен, көрнекілікпен, түрлі серпінділік реңктерімен айту;

концертмейстердің сүйемелдеуімен, фонограммамен, а cappella-мен ән айта білуі;

ырғақтық және музыкамен қозғалу элементтерін пайдалану;

сахналық бейнеде жұмыс жасау;

әншіліктің сахнаға шығар алдындағы және одан кейінгі тәртіп ережелерін білуі.

Болжалды репертуарлық тізім

Вокализдер

Абт Ф. Вокализдер.

Борков В. Вокализдер.

Зейдлер Г. Вокализдер.

Конконе Д. Вокализдер.

Панофка Г. Ән айту өнері (24 вокализдер).

Қазақ композиторларының шығармалары, қазақ халық әндер

«Қамажай». Қазақ халық әні.

«Қараторғай». Қазақ халық әні.

«Маусымжан». Қазақ халық әні.

«Қараңғы түнде тау қалғып». Абай Қунанбаев.

«Ағажан». Әні: А. Дюсенов, сөзі: С. Дуйсенбиев.

«Ақ көгершін». Әні: А. Жұбанов, сөзі: Н. Баймұхамедов.
«Анашым». Әні: А. Маханбетова, сөзі: К. Абилда.
«Астана - бәйтерегім». Әні: М. Жаутиков, сөзі: Б. Ақтауов.
«Астана». Әні: М. Жаутиков, сөзі: Г. Қыдырлы.
«Асыл анашым». Әні: М. Жаутиков, сөзі: М. Байлы
«Атамекен». Әні: Е. Хасанғалиев, сөзі: К. Мырзалиев.
«Әнші болғым келеді». Әні: А. Маханбетова, сөзі: С.Абикенулы.
«Бейбітшілік». Әні мен сөзі: Е. Талжанов.
«Достар». Әні мен сөзі: А.Асанов.
«Ертегілер әлемі». Әні мен сөзі: Е. Елгезеков.
«Қазақстан». Әні: С. Барлыбаев, сөзі: М. Абжиков.
«Қайсысына не керек?». Әні: А. Досмағамбет, сөзі: М. Алимбай.
«Мектебім, аяулы мектебім». Әні мен сөзі: Б. Бейсенова.
«Мектебім». Әні: А. Асанов, сөзі: Б. Ауданбай.
«Туған ел». Әні: Ө. Байділдаев, сөзі: М. Ниязбеков.

Заманауи композиторларының шығармалары

«Арлекино». Әні: Э. Димитров, сөзі: Б. Баркас.
«Белая река». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.
«Бьют часы на старой башне». Әні: Е. Крылатов, сөзі: Ю.Энтин.
«Дай мне руку». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.
«Дедушка Мороз». Әні: А. Досмағамбет, сөзі: М.Алимбай.
«Добрые сказки». Әні: А. Ермолов, сөзі: М. Загота.
«Дружба». Әні: А. Ермолов, сөзі: В.Борисов.
«Если с другом вышел в путь». Әні: В. Шаинский, сөзі: М. Танич.
«Звездочет». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.
«Земля моя». Әні: Ю. Саульский, сөзі: Л. Завальнюк.
«Знаешь, все еще будет». Әні: М. Минков, сөзі: А. Пугачева.
«Из чего же?». Әні: Ю. Чичков, сөзі: Я. Хелемский.
«Итальянский мальчик». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.
«Крылатые качели». Әні: Е. Крылатов, сөзі: Ю. Энтин.
«Лесной олень». Әні: Е. Крылатов, сөзі: Ю. Энтин.
«Маэстро Робертино». Әні мен сөзі: О. Злотник.
«Мир, который нужен мне». Әні: А. Ермолов, сөзі: С. Золотухин.
«Новогодние игрушки». Әні: А. Хоралов, сөзі: А. Дементьев.
«Папа может все что угодно». Әні: В. Шаинский, сөзі: М.Танич.
«Свободный Казахстан». Әні: М. Пахомова, сөзі: В. Мякинкин.

Шетел композиторларының шығармалары

«Clap yo'hand!». Әні: George Gershwin, сөзі: Ira Gershwin.
«Dancing queen». Әні: Benny Andersson, Björn Ulvaeus, сөзі: Stig Andersson.
«Desafinado». Әні: Jobim, сөзі: G. Hendricks.

«Happy New Year». Abba.
 «Hello, Dolly». G. Herman.
 «I got rhythm». Әні: George Gershwin, сөзі: Ira Gershwin.
 «I wanna be love by you». Әні мен сөзі: M. Monro.
 «Love You Like A Love Song». S. Gomez.
 «Lullaby of birdland». Әні: G. Shearing, сөзі: G.D. Weiss.
 «One note samba». Әні: A. Jobim, сөзі: N. Mendonc.
 «Ob La Di Ob La Da». Әні мен сөзі: John Lennon, Paul McCartney.
 «Sous le ciel de Parisi». Әні: Hubert Giraud, сөзі: Jean Dréjac.
 «Stupid Cupid». Әні: Howard Greenfield, сөзі: Neil Sedaka.
 «Sunny». Әні мен сөзі: B. Hebb.
 «The girl from Iranema». Әні: A. C. Jobim, сөзі: N. Gimbel.
 «The Winner Takes It All». Әні: Benny Andersson, сөзі: Björn
 Ulvaeus.
 «Waka Waka». Әні мен сөзі: Shakira.
 «When I See An Elephant Fly». Әні мен сөзі: Freddie and The
 Dreamers.
 «Yellow Submarine». Beatles.
 «Ямайка» Әні мен сөзі: Валли Т., Серен Д., Серен Дж.

Болжалды бағдарламалық талаптар

Төртінші сынып

Төртінші сыныпта жұмыс мазмұны музыкалық-теориялық білімдерін нығайтумен, тереңдетілумен, вокалдық-техникалық дағдыларын одан әрі жетілдірумен тығыз байланысты (төменгі кабырғалық- диафрагмалық тыныс алуды қолдану, тірекпен ән айту, диапазонның кеңейтілуі, регистрлерді тегістеу, жоғары әншілік тұғырда ән айту, дауыстың икемділігі, түрлі дыбыс шабуылдарын меңгеруі, дыбысты жүргізудің түрлі тәсілдерін пайдалану, артикуляциялық аппараттың реттелгендігі).

Әншілік дыбыс және оларды құру әдістері туралы вокалдық-естушілік ұғымдарын жетілдірумен жұмыс, есту қабілеттері зейінін және дыбыс қабылдау және шығару сапасын өз бетінше бақылауды қалыптастыру. Жанры, сипаты әртүрлі шығармаларды орындау, әнді театрландыру әртістігі, сахналық бейне, даралықпен жұмыс.

Білім алушылардың ішкі түйсігі, қиялын дамыту, орындалатын әндердің эмоционалдық-мәндік құрылысына ену. Ән репертуарын талдау дағдылары (музыка және мәтін авторлары, шығарма сипаты, әдеби мәтін ерекшелігі. Ән диапазоны, тесситура (қолайлы, қолайсыз). Әуен қозғалысының сипаты (толқын тәріздес, секірмелі, ақырындап және т.б.). Вокалдық-техникалық қиындықтар: интонациялық (секірулермен, хроматизмдермен, аралықтың ұлғаюы мен қысқаруы және т.б.); ырғақтық (синкоптар, дуолдер, триолдер және т.б.); серпінді;

дикциялық; тыныс алуға байланысты қиындықтар (ұзын сөз орамдары және т.б.).

Оқытудың төртінші жылының нәтижесінде білім алушылар:

дауыс аппаратының құрылысы мен олардың қызметі туралы ұғымы болуы (тыныс алу органдары, дыбысты қалыптастыру органдары, дыбысты құраушы органдар);

әншілік дауыс гигиенасын, суық тиіп сырқаттанған кезде дауысты қалпына келтірудің қарапайым әдістерін білуі;

әншілік тұғырды сақтауы;

бір тыныс алумен барынша ұзақ созылған фразаларды оны теңдей бөле отырып, ән айта білуі;

тыныс алудың түрлі типтерін білуі, тірекпен ән айтуы;

дауыс құраудың негзгі әдісі ретінде жұмсақ дауыс шабуылын қолдана отырып таза, табиғи, жеңіл дыбыспен, кейде, бейнелеу тәсілі ретінде қатаң шабуылды пайдаланып ән айтуы;

дыбысты күш салусыз, ауаны жібермей, тегіс созу, дұрыс әншілік дыбысталудың даралығын сақтай білуі;

дыбыстың жоғарғы тұғырын сақтай отырып, таза және дәл интонациялау;

ырғақтық суретті дұрыстап орындау, қарқынды үнемі ұстап тұру;

шығарманың мінездемесіне байланысты legato, non legato, marcato, staccato-ны әндете білуі;

әннің сөздерін саналы түрде, көрнекілікпен айту, дауысты дыбыстарды бұрмалаусыз әндетуі, дауыссыз дыбыстарды нақты және қысқа айту, белсенді артикуляциялау, орфоэпия ережелерін сақтау;

әнді эмоциямен, көрнекілікпен, түрлі серпінділік реңктерімен, дыбысты жұмырлау және күшейте айтуы;

ырғақтық және музыкамен қозғалу элементтерін пайдалану;

көпшілікке арналған концерттік ән айту дағдыларын меңгеруі.

Болжалды репертуарлық тізім

Вокализдер

Абт Ф. Вокализдер.

Борков В. Вокализдер.

Глинка М. Вокализдер.

Зейдлер Г. Вокализдер.

Конконе Дж. Вокализдер.

Лютген Б. Вокализдер.

Маркези В. Вокализдер.

Панофка Г. Вокализдер.

Россини Д. Вокализдер.

Қазақ композиторларының шығармалары, қазақ халық әндер
«Алқоңыр». Қазақ халық әні.
«Дайдидау». Қазақ халық әні.
«Елім-ай ». Қазақ халық әні.
«Жайдарман». Қазақ халық әні.
«Сәулем-ай». Қазақ халық әні.
«Қараторғай». Ақан сері.
«Ана жүрегі». Әні: Х. Абилжанов, сөзі: Т. Сериков.
«Ана туралы жыр». Әні: Ш. Калдаяков, сөзі: Г. Каирбеков.
«Астана кеші». Әні: Т. Мухамеджанов, сөзі: К. Абилдыкова.
«Астана». Әні: Г. Омирбаев, сөзі: С.Тойлыбаев.
«Асыл әжем». Әні: Н. Тілендиев, сөзі: К. Мырзалиев.
«Асыл ана». Әні: К. Дуйсекеев, сөзі: Ш. Сариев.
«Атамекен». Әні: Ж. Туякбаев, сөзі: Ш.Сариев.
«Бақыт құшағында». Әні: Ш. Калдаяков, сөзі: Т. Молдағалиев.
«Домбыра туралы баллада». Әні: К. Дуйсекеев, сөзі: Ш. Сариев.
«Ел орда». Әні: Ш. Корганбека, сөзі: Е. Шаймерденулы.
«Қырманға кел, қалқатай». Әні: С. Мухамеджанов, сөзі: С.Адамбеков.
«Өз елім». Әні: Ш.Калдаяков, сөзі:К. Мырзалиев.
«Саржайлау». Әні: Н. Тілендиев, сөзі: М. Мақатаев.
«Сәлем саған, туған ел». Әні: К.Дуйсекеев, сөзі: Ш. Сариев.

Заманауи композиторларының шығармалары

«Ангел летит». Әні: Е. Зарицкая, сөзі: Е. Приходько.
«Ангелы добра». Әні мен сөзі: Л. Заблоцкая.
«Бабушкин блюз». Әні мен сөзі: К. Костин.
«Ветер перемен». Әні: М. Дунаевский, сөзі: Н. Олев.
«Гадалка». Әні: М. Дунаевский, сөзі: Л. Дербенев.
«Где музыка берёт начало». Әні: Е. Крылатов, сөзі: Ю.Энтин.
«Замыкая круг». Әні: К.Кельми, сөзі: М. Пушкин.
«Земля моя». Әні: П. Ермишев, сөзі: М. Суворов.
«Леди совершенство». Әні: М. Дунаевский, сөзі: Н. Олев.
«Любовь царит на белом свете». Музыка и слова А.Ермолова.
«Маленький кораблик». Әні мен сөзі: В.Колесник.
«Маленький принц». Әні мен сөзі: В.Колесник.
«Мама». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.
«Моя маленькая леди». Әні: М. Дунаевский, сөзі: И. Резник
«Осенний блюз». Әні: А. Ермолов, сөзі: А. Бочковская.
«Последняя поэма». Әні: А. Рыбников, сөзі: Р. Тагор.
«Прекрасное далёко». Әні: Е. Крылатов, сөзі: Ю. Энтин.
«Проснись и пой». Әні: Г. Гладков, сөзі: В. Луговой.
«Саксофон». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.

«Сенсация». Әні мен сөзі: Л. Заблоцкая.

Шетел композиторларының шығармалары

«All by myself». Әні мен сөзі: С. Dion.

«Besame mucho». Әні мен сөзі: С. Velasquez.

«Get Happy». Әні: Clare Teal, сөзі: Т. Кохлер.

«I just called to say i love you». Әні мен сөзі: S. Wonder.

«Im Alive». С. Dion.

«Impossible». Әні мен сөзі: A. Birgisson, Ina Wroldsen.

«Let It Be». Әні: J. Lennon, сөзі: P. McCartney.

«Love me tender». Әні мен сөзі: Elvis Presley, Vera Matson.

«O sole mio!». Неаполитан халық әні, обработка Е. Саруа, сөзі: Giovanni Carugno.

«Only Hope». Әні: J. Foreman, сөзі: M. Moore.

«Rolling in the deep». Әні: P. Erworth, сөзі: Adele.

«Smile». Әні: Чаплин Ч., слова Парсонс Ч., Тернер.

«Someone like you». Әні: D. Wilson, сөзі: Adele.

«Strangers in the night». Әні: Б. Кемпферт, сөзі: Ч. Синглтон, Э. Снайдер.

«Summertime». Әні: G.Gershwin, сөзі: D. Heyward.

«What a wonderful world». Әні: G.Weiss, сөзі: G. Doudlas.

«Women In love». Әні: J. Mraz, сөзі: B. Streisand

«Yesterday». Әні мен сөзі: Paul McCartney.

«Лунная река». Әні: Г. Манчини, сөзі: Дж. Мерсер

Болжалды бағдарламалық талаптар Бесінші сынып

Бесінші сыныпта оқу жылдары меңгерген вокалдық техниканың барлық түрлерін, музыкалық есту қабілеті, есту қабілеті ұғымдары, музыкалық-теориялық білімді жетілдіру және дамытумен жұмыс жалғастырылады, осыған қоса: әншілік аппараттың барлық элементтерінің еркіндігі мен үйлестірушілігі, тыныс алуды игеру, дыбыс сапасы, тембрлік бояудың сан алуандығы, артикуляциялық-штрихтық техникасы, икемділік, дауыстың техникалығы, резонаторларды қолдану шеберлігі, барлық диапазонда дауыс тегістігі.

Шығарманың көркемдік мазмұны мен нысанасын қабылдау мен саналы ойлауымен жұмыс, әнді баяндаудағы дара орындаушылық, орындау мәдениеті, шығармашылық еркіндік, әртістікпен жұмыс.

Оқушының ішкі түйсігін, қиялын дамыту, орындалатын әннің ой-саналық құрылысына ену.

Жалпы және музыкалық ой-өрісін кеңейту. Әндік репертуарға жазбаша талдау жасау дағдылары (музыка және мәтін авторлары,

шығарма сипаты, әдеби мәтіннің ерекшелігі). Ән диапазоны, тесситура (қолайлы, қолайлы емес). Әуен қозғалыс сипаты (толқын тәріздес, ақырындап, секірмелі және т.б.). Вокалдық-техникалық қиындықтар: интонациялық (секірулер, хроматизмдер, аралықтың ұлғаюы және қысқаруы және т.б.); ырғақтық (синкоптар, дуолдер, триолдер және т.б.); серпінді; дикциялық; тыныс алуға байланысты қиындықтар (ұзын сөз орамдары және т.б.). Эстетикалық және сахналық мәдениет. Вокалистің қозғалыстары және сахналық бейне.

Оқытудың бесінші жылында білім алушылар:

дауыс аппаратының құрылысы мен олардың қызметі туралы ұғымы болуы (тыныс алу органдары, дыбысты қалыптастыру органдары, дыбысты құраушы органдар);

әншілік дауысты қорғау және гигиена ережелерін білуі;

дауыс құрауға, тыныс алуға қатысушы жүйенің барлық үйлестірілуі мен еркіндігін меңзейтін негізгі әдісімен таза, табиғи, жеңіл дыбысты пайдалануы;

барлық дауыс құраушы жүйенің еркіндігі мен үйлестірушілігін болжайтын дамыған вокалдық техникаға, артикуляциялық-штрихтық техниканың сан алуандығы, икемділігін, дауыс техникасын, резонаторлары қолдана алу білігі, барлық диапазондағы дауыс тегістігі, тембр байлығына ие болуы;

шығарманың көркемдік мәні мен бейнесін анықтау және ашу үшін музыкалық көрнекілік және вокалдық техника құралдарын шебер пайдалану;

әншілік репертуарды өз бетінше таңдау, талдау, орындау және толықтыру дағдыларын меңгеру;

сахналық бейнемен жұмыс жасау білігі, жанры, сипаты әртүрлі шығармаларды орындау даралығы;

концерттік ән айту дағдыларын меңгеруі тиіс.

Болжалды репертуарлық тізім

Вокализдер

Абт Ф. Вокализдер.

Борков В. Вокализдер.

Глинка М. Вокализдер.

Зейдлер Г. Вокализдер.

Конконе Дж. Вокализдер.

Лютген Б. Вокализдер.

Маркези В. Вокализдер.

Панофка Г. Вокализдер.

Россини Д. Вокализдер.

Қазақ композиторларының шығармалары, қазақ халық әндер

- «Назқоңыр». Қазақ халық әні.
«Сәулем-ай». Қазақ халық әні.
Сусамыр – елдің жайлауы». Қазақ халық әні.
«Шилі өзен». Қазақ халық әні.
«Ләйлім шырақ». Біржан сал Қожағұлұлы.
«Гәкку». Ыбырай Сандыбайұлы.
«Айша бибі». Әні: К. Кокаманов, сөзі: Ф. Оңгарсынова.
«Әлия». Әні: С. Байтереков, сөзі: Б. Тажибаев.
«Ауылым - әнім». Әні: Е. Хасанғалиев, сөзі: Б. Тажибаев.
«Аңсағаным». Әні: Е. Хасанғалиев, сөзі: А. Асылбеков.
«Жез киік». Әні: Ж. Сейілов, сөзі: К. Салықов.
«Далам менің». Әні: А. Какиев, сөзі: Е. Ахметов.
«Куэ бол». Әні: Н. Тілендиев, сөзі: Т. Молдағалиев.
«Киелім». Әні: Ж. Даулетов, сөзі: Н. Айтұлы.
«Мен қазақпын». Әні мен сөзі: Е. Кудайбердиев.
«Есіл ағады». Әні: А. Есмұхан, сөзі: Г. Жайлыбай.
«Есіңе ал». Әні: Е. Хасанғалиев, сөзі: Б. Тажибаев.
«Сағынышым жетелеп». Әні: Б. Силам, сөзі: А. Мағыпер.
«Сары дала». Әні: Б. Зейнеулы, сөзі: А. Кали.
«Терме». Әні мен сөзі: Сүгір.
«Тек алға». Әні: М. Арапбаева, сөзі: Р.Зайытов.

Заманауи композиторларының шығармалары

- «Верни мне музыку». Әні: А. Бабаджанян, сөзі: Р. Рождественский.
«Волшебный луч». Әні: Г. Гладков, сөзі: Ю. Ким.
«Времена года». Әні мен сөзі: А. Ермолов.
«Все стало вокруг голубым и зелёным». Әні: Г.Милютин, сөзі: Е.Долматовский.
«Джаз для вас». Әні: П. Хайруллина, сөзі: Н. Камышова.
«Журавлик». Әні: Э. Ханок, сөзі: И. Резник.
«Зов синевы». Әні: А. Петров, сөзі: Т. Харрисон, орыс тіліне аударған Т.Калинина.
«Зурбаган». Әні: А. Чернавский, сөзі: Л. Дербенев.
«Куда уходит детство». Әні: А. Зацепин, сөзі: Л. Дербенев.
«Лебединая верность». Әні: Е. Мартынов, сөзі: А. Дементьев.
«Лесной олень». Әні: Е. Крылатов, сөзі: Ю.Энтин.
«Последняя поэма». Әні: А. Рыбников, сөзі: Р. Тагор.
«Про эстраду». Әні: А. Зацепин, сөзі: Л. Дербенёв.
«Птица». Әні: В.Широков, сөзі: Т. Графчикова.
«Путь к свету». Әні: Р. Паулс, сөзі: Ю. Резник.

«Расскажите, ангелы». Әні мен сөзі: Т. Гвердцителі.
«Серенада трубодура». Әні: Г. Гладков, сөзі: Ю. Энтин.
«Спасибо музыка». Әні: М. Минков, сөзі: Д. Иванов.
«Старый рояль». Әні: М. Минков, сөзі: Д. Иванов.
«Чарльстон». Әні: А. Зацепин, сөзі: Ю.Энтин.

Шетел композиторларының шығармалары

«A Song For You». Әні мен сөзі: Leon Russell.
«Adagio» (Tomaso Albinoni). Әні: Remo Giazotto, сөзі: Lara Fabian,
орыс тіліне аударған: А.Резникова.
«Clare_Teal-Madrugada». Әні мен сөзі: Clare Teal.
«Deed I do». Diana Krall.
«Don'tWorry Be Happy». Әні мен сөзі: Bobby McFerrin.
«Evil Gal Blues». Әні мен сөзі: Aretha Franklin.
«Georgia On My Mind». Әні мен сөзі: Rey Charles.
«Heart and Soul». Әні мен сөзі: Hoagy Carmichael.
«How-Intensitive». Әні мен сөзі: Astrud-Gilberto.
«Hurt». Әні мен сөзі: C. Aguilera.
«Je t'aime». Әні мен сөзі: Lara Fabian.
«Jing-A-Ling, Jing-A-Ling». Әні мен сөзі: Clare Teal.
«Les Rois Du Monde». Әні мен сөзі: Gerard Presgurvic.
«Lullaby Of Birdland». Әні: George Shearing, сөзі: George David
Weiss.
«Moon River». Әні мен сөзі: Barbra Streisand.
«Paradisi Carousel». Әні мен сөзі: Clare Teal.
«Skyfall». Әні: P. Epsworth, сөзі: Adele Adkins.
«What a diff rence a day a day made». Әні мен сөзі: Clare Teal.
«You've Changed». Әні мен сөзі: Cassidy Eva.
«Голубка». Әні: С. Ирадьё (Куба), орыс тіліне аударған: Т.
Сикорская.

Болжалды бағдарламалық талаптар
Алтыншы сынып

Алтыншы сыныпта барлық оқу жылдарында меңгерген музыкалық есту қабілетін, естуі арқылы елестету, музыкалық-теориялық білімі, вокалдық техниканың барлық түрін оның ішінде: әншілік аппаратының барлық элементтері еркіндігі мен үйлестірушілігі, дауыс құрауға қатысушы барлық жүйелердің табиғи үйлестірілуіне мүмкіндік беретін: еркін, тең элементтерін, тіркпен ән айту, дыбыстың вокалдық сапасы мен әсемдігі, тембрлік бояудың сан алуандығы, икемділік, дауыстың қозғалғыштығы және техникасы, резонаторларды қолдана білу шеберлігі, артикуляциялық-штрихтық

техника, барлық диапазондағы дауыс тегісітігін одан әрі жетілдіру және дамыту.

Шығарманың көркемдік мазмұны мен нысанасын қабылдау мен саналы ойлауымен жұмыс, әнді баяндаудағы дара орындаушылық, орындау мәдениеті, шығармашылық еркіндік, әртістікпен жұмыс. Оқушының ішкі түйсігін, қиялын дамыту, орындалатын әннің ой-саналық құрылысына ену.

Жалпы және музыкалық ой-өрісін кеңейту. Әндік репертуарға жазбаша талдау жасау дағдылары (музыка және мәтін авторлары, шығарма сипаты, әдеби мәтіннің ерекшелігі). Ән диапазоны, тесситура (қолайлы, қолайлы емес). Әуен қозғалыс сипаты (толқын тәріздес, ақырындап, секірмелі және т.б.). Вокалдық-техникалық қиындықтар: интонациялық (секірулер, хроматизмдер, аралықтың ұлғаюы және қысқаруы және т.б.); ырғақтық (синкоптар, дуолдер, триолдер және т.б.); серпінді; дикциялық; тыныс алуға байланысты қиындықтар (ұзын сөз орамдары және т.б.). Эстетикалық және сахналық мәдениет. Вокалістің қозғалыстары және сахналық бейне.

Дара орындаушылық стилін құрумен жұмыс. Концерттік нөмірлерді әзірлеу және құру. Фонограммамен өз бетінше жұмыс. Әндік репертуарды студияда жазумен жұмыс.

Оқудың алтыншы жылының нәтижесінде білім алушылар:

дауыс аппаратының құрылысы мен олардың қызметі туралы ұғымы болуы (тыныс алу органдары, дыбысты қалыптастыру органдары, дыбысты құраушы органдар);

әншілік дауысты қорғау және гигиена ережелерін білуі;

дауыс құрауға, тыныс алуға қатысушы жүйенің барлық үйлестірілуі мен еркіндігін меңзейтін негізгі әдісімен таза, табиғи, жеңіл дыбысты пайдалануы;

барлық дауыс құраушы жүйенің еркіндігі мен үйлестірушілігін болжайтын дамыған вокалдық техникаға, артикуляциялық-штрихтық техниканың сан алуандығы, икемділігін, дауыс техникасын, резонаторлары қолдана алу білігі, барлық диапазондағы дауыс тегісітігі, тембр байлығына ие болуы;

шығарманың көркемдік мәні мен бейнесін анықтау және ашу үшін музыкалық көрнекілік және вокалдық техника құралдарын шебер пайдалану;

әншілік репертуарды өз бетінше таңдау, талдау, орындау және толықтыру дағдыларын меңгеру;

сахналық бейнемен жұмыс жасау білігі, жанры, сипаты әртүрлі шығармаларды орындау даралығы;

концерттік қойылым дағдыларын меңгеруі;

концерттік нөмірлердің драматургиясын әзірлеуі;

әндік репертуарды студияда өз бетінше жазу жұмыстары дағдыларын меңгеруі тиіс.

Болжалды репертуарлық тізім

Вокализдер

Абт Ф. Вокализдер.
Борков В. Вокализдер.
Глинка М. Вокализдер.
Зейдлер Г. Вокализдер.
Конконе Дж. Вокализдер.
Лютген Б. Вокализдер.
Маркези В. Вокализдер.
Панофка Г. Вокализдер.
Россини Д. Вокализдер.

Қазақ композиторларының шығармалары, қазақ халық әндер

«Назқоңыр». Қазақ халық әні.
«Сәулем-ай». Қазақ халық әні.
«Сусамыр – елдің жайлауы». Қазақ халық әні.
«Шилі өзен». Қазақ халық әні.
«Ләйлім шырақ». Біржан сал Қожағұлұлы.
«Гәкку». Ыбырай Сандыбайұлы.
«Анаға сәлем». Әні: Е. Хасанғалиев, сөзі: О. Иманәлиев.
«Аяулы ана». Әні: Қ. Әбілдина, сөзі: А. Турсынбаев.
«Әке туралы жыр». Әні: Н. Тілендиев, сөзі: М. Шаханов.
«Бозторғайым». Әні: Е. Хасанғалиев, сөзі: Б. Тәжібаев.
«Ерден атайдың әні». Әні: Е. Хасанғалиев, сөзі: Ә. Асылбеков.
«Жан ана». Әні: Қ. Шілдебаев, сөзі: И. Исаев.
«Жан гүлім». Әні: М. Омаров, сөзі: С. Тұрғынбеков.
«Жарқын жүзді ұстазым». Әні: И. Нүсіпбаев, сөзі: Ш.

Смаханұлы.

«Жылайды жапырақ». Әні: Е. Елгезеков, сөзі: Қ. Жаленова.
«Қазақ вальсі». Әні: Л. Хамиди, сөзі: С. Муқанов.
«Мектебім». Әні: М. Омаров, сөзі: Қ. Мыңжанов.
«Отырардағы той». Әні: Ш. Қалдаяков, сөзі: С. Асанов.
«Рух пен тіл». Әні мен сөзі: М. Шаханов.
«Сағындым, сәулем». Әні: Ә. Әбдінұров, сөзі: А. Асылбек.
«Тамаша». Әні: Т. Базарбаев, сөзі: К. Мырзалиев.
«Туған ел». Әні: О. Байдилдаев, сөзі: М. Ниязбеков.
«Туған жер». Әні мен сөзі: А. Какиев.
«Шынарым». Әні: Ш. Қалдаяков, сөзі: Е. Ибрагим.

Заманауи композиторларының шығармалары

«Вредная Бэтти». Әні мен сөзі: С. Суэтов.
«Дорога добра». Әні: М. Минков, сөзі: Ю. Энтин.
«Звёздная ночь». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.
«Капитан Немо». Әні: Я. Дубравин, сөзі: В. Суслов.
«Лампа Алладина». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.
«Ласточка». Әні: Е. Крылатов, сөзі: И. Шаферан.
«Лев и Брандобрей». Әні: М. Дунаевский, сөзі: Н.Олев.
«Осень». Әні мен сөзі: А. Макаревич.
«Остров невезения». Әні: А. Зацепин, сөзі: Л.Дербенев.
«Поговори со мною, мама». Әні: В. Мигуля, сөзі: В. Гин.
«Рождество». Әні: С. Суэтов, сөзі: Е. Пекка.
«Сегодня дождь». Әні: А. Ермолов, сөзі: А. Бочковская.
«Сосед». Әні мен сөзі: Б. Потёмкин.
«Старый клён». Әні: А. Пахмутова, сөзі: М. Матусовский.
«Три белых коня». Әні: В. Шаинский, сөзі: Л. Дербенёв.
«Три желания». Әні: Е. Зарицкая, сөзі: И. Шевчук.
«Цветные сны». Әні мен сөзі: М. Дунаевский.
«Чарли». Әні: Р. Паулс, сөзі: И.Резник.
«Шерлок Холмс и доктор Ватсон». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.

Шетел композиторларының шығармалары

«A tisket a tasket». Әні: Ella Fitzgerald, сөзі: Van Alexander.
«Alejate». J. Groban.
«All that jazz». Әні: J. Kander, сөзі: F. Ebb.
«Beginning-to-See-the-Light». Don George, Johnny Hodges
«Dancing in September». Marcela Mangabeira.
«Deed I do». Diana Krall.
«Ding A Dong». Marcela Mangabeira.
«Every baby». Әні мен сөзі: Kelly Family.
«Heart and Soul». Әні мен сөзі: Crystal Gayle.
«I'm Not Girl». Әні мен сөзі: Britney Spears.
«Je t'aime». Әні мен сөзі: Lara Fabian.
«Magic Day». Әні мен сөзі: Iare Teal.
«One note samba». Әні мен сөзі: A. Jobim, N. Mendonc.
«Skyfall». Әні мен сөзі: Adele.
«The Shadow of Your Smile». Әні: Johnny Mandel, сөзі: Pul Francis Webster.
«To love again». Әні мен сөзі: Lara Fabian
«What Are-You Doing for the Res». Әні мен сөзі: Clare Teal.
«What love knows». Әні мен сөзі: Clare Teal.
«You've Got a Friend». Әні мен сөзі: C. King.

Болжалды бағдарламалық талаптар Жетінші сынып

Жетінші сыныпта оқу жылдары меңгерген вокалдық техниканың барлық түрлерін, музыкалық есту қабілеті, есту қабілеті ұғымдары, музыкалық-теориялық білімді, осыған қоса: әншілік аппараттың барлық элементтерінің еркіндігі мен үйлестірушілігі, тыныс алуды игеру, дыбыс сапасы, тембрлік бояудың сан алуандығы, артикуляциялық-штрихтық техникасы, икемділік, дауыстың техникалығы, резонаторларды қолдану шеберлігі, барлық диапазонда дауыс тегістігін жетілдіру және дамытумен жұмыс жалғастырылады.

Шығарманың көркемдік мазмұны мен нысанасын қабылдау мен саналы ойлауымен жұмыс, әнді баяндаудағы дара орындаушылық, орындау мәдениеті, шығармашылық еркіндік, әртістікпен жұмыс. Оқушының ішкі түйсігін, қиялын дамыту, орындалатын әннің ой-саналық құрылысына ену.

Жалпы және музыкалық ой-өрісін кеңейту. Әндік репертуарға жазбаша талдау жасау дағдылары (музыка және мәтін авторлары, шығарма сипаты, әдеби мәтіннің ерекшелігі). Ән диапазоны, тесситура (қолайлы, қолайлы емес). Әуен қозғалыс сипаты (толқын тәріздес, ақырындап, секірмелі және т.б.). Вокалдық-техникалық қиындықтар: интонациялық (секірулер, хроматизмдер, аралықтың ұлғаюы және қысқаруы және т.б.); ырғақтық (синкоптар, дуолдер, триолдер және т.б.); серпінді; дикциялық; тыныс алуға байланысты қиындықтар (ұзын сөз орамдары және т.б.). Эстетикалық және сахналық мәдениет. Вокалистің қозғалыстары және сахналық бейне.

Дара орындаушылық стилін құрумен жұмыс. Концерттік нөмірлерді әзірлеу және құру. Фонограммамен өз бетінше жұмыс. Әндік репертуарды студияда жазумен жұмыс.

Оқытудың жетінші жылының нәтижесінде білім алушылар:

дауыс аппаратының құрылысы мен олардың қызметі туралы ұғымы болуы (тыныс алу органдары, дыбысты қалыптастыру органдары, дыбысты құраушы органдар);

әншілік дауысты қорғау және гигиена ережелерін білуі;

дауыс құрауға, тыныс алуға қатысушы жүйенің барлық үйлестірілуі мен еркіндігін меңзейтін негізгі әдісімен таза, табиғи, жеңіл дыбысты пайдалануы;

барлық дауыс құраушы жүйенің еркіндігі мен үйлестірушілігін болжайтын дамыған вокалдық техникаға, артикуляциялық-штрихтық техниканың сан алуандығы, икемділігін, дауыс техникасын, резонаторларды қолдана алу білігі, барлық диапазондағы дауыс тегістігі, тембр байлығына ие болуы;

шығарманың көркемдік мәні мен бейнесін анықтау және ашу үшін музыкалық көрнекілік және вокалдық техника құралдарын шебер пайдалану;

әншілік репертуарды өз бетінше таңдау, талдау, орындау және толықтыру дағдыларын қалыптастыруды меңгеруі;

сахналық бейнемен жұмыс жасау білігі, жанры, сипаты әртүрлі шығармаларды орындау даралығы;

концерттік қойылым дағдыларын меңгеруі;

концерттік нөмірлердің драматургиясын әзірлеуі;

әндік репертуарды студияда өз бетінше жазу жұмыстары дағдыларын меңгеруі тиіс.

Болжалды репертуарлық тізім

Вокализдер

Абт Ф. Вокализдер.

Борков В. Вокализдер.

Глинка М. Вокализдер.

Зейдлер Г. Вокализдер.

Конконе Дж. Вокализдер.

Лютген Б. Вокализдер.

Маркези В. Вокализдер.

Панофка Г. Вокализдер.

Россини Д. Вокализдер.

Қазақ композиторларының шығармалары, қазақ халық әндер

«Назқоңыр». Қазақ халық әні.

«Сәулем-ай». Қазақ халық әні.

«Сусамыр – елдің жайлауы». Қазақ халық әні.

«Шилі өзен». Қазақ халық әні.

«Ләйлім шырақ». Біржан сал Қожағұлұлы.

«Гәкку». Ыбырай Сандыбайұлы.

«Елім-ай ». Қазақ халық әні.

«Жайдарман». Қазақ халық әні.

«Қараторғай». Ақан сері.

«Ана туралы баллада». Әні: Ж. Сейілов, сөзі: А. Шамкенов.

«Анашым». Әні: М. Омаров, сөзі: Қ. Жұмағалиев.

«Асыл әжем». Әні: Н. Тілендиев, сөзі: Қ. Мырза-Әлі.

«Әгугай, домбыра». Әні: А. Қоразбаев, сөзі: Т. Қажыбаев.

«Биле». Әні мен сөзі: Ә. Оқапов.

«Гүл сезім». Әні: Е. Мәулен, сөзі: М.Арапбаева.

«Ғажайып түс». Әні: М.Ынтықбаев, сөзі: А. Бажанова.

«Домбыра туралы баллада». Әні: К. Дүйсекеев, сөзі: Ш. Сариев.

«Дос туралы жыр». Әні: Б. Бәйтереков, сөзі: Т. Молдағалиев.

«Елім менің». Әні: Б. Тілеуханов, сөзі: Н. Назарбаев
«Елімнің жүрегі - Астана». Әні: М. Түгелбаев, сөзі: Ш.
Қоңырбаева

«Еркеледің сен». Әні: К. Дүйсекеев, сөзі: Ш. Сариев.
«Қазақ елі». Әні: Б. Бәйтереков, сөзі: Ш. Сариев.
«Құлыншағым». Әні: М. Салықов, сөзі: С. Дүйсенғазин.
«Қыз сыны». Әні: М. Омаров, сөзі: Қ. Қазыбеков.
«Өз елім». Әні: Н. Тілендиев, сөзі: Қ. Мырза-Әлі.
«Өмір өзен». Әні: Ш. Қалдаяқов, сөзі: М. Шаханов.
«Ризамын». Әні: Ж. Доғалова, сөзі: Р. Зайытов.
«Сәлем саған, туған ел». Әні: К. Дүйсекеев, сөзі: Ш. Сариев.
«Ізін көрем». Әні: Ж. Доғалова, сөзі: Р. Зайытов.

Заманауи композиторларының шығармалары

«Ах, этот вечер». Әні: М. Дунаевский, сөзі: Л. Дербенев.
«Девочка с планеты Земля». Әні мен сөзі: В. Ударцева.
«Если в сердце живёт любовь». Әні мен сөзі: А. Максимова.
«Капитошка». Әні: В. Осошник, сөзі: Н. Осошник, С. Золотухин.
«Кот на крыше». Әні мен сөзі: И. Челноков.
«Краски лета». Әні: С. Ранда, сөзі: Т. Гунбина.
«Лебеди». Әні мен сөзі: А. Циплияускас.
«Летающая лошадь». Әні: С. Никитин, сөзі: Ю. Мориц.
«Маленький принц». Әні: М. Таривердиев, сөзі: Н. Добронравов.
«Музыка». Әні: И. Крутой, сөзі: Любаша, М. Джокер.
«Мы вместе». Әні мен сөзі: К. Ситник.
«Отчий дом». Әні мен сөзі: Ж. Колмагорова.
«Песня Золушки». Әні мен сөзі: Л. Фадеева-Москалева.
«Помнят люди». Әні: О. Фельцман, сөзі: Е. Долматовский.
«Рок-н-ролл». Әні: Е. Хафтан, сөзі: Ж. Агузарова.
«Снова вместе». Әні мен сөзі: В. Цветков.
«Удивительная кошка». Әні: С. Суэтов, сөзі: Дж. Хармс.
«Фантазерка». Әні мен сөзі: О. Ольхов.
«Эхо любви». Әні: Е. Птичкин, сөзі: Р. Рождественский.

Шетел композиторларының шығармалары

«A-Tisket, A-Tasket». Әні мен сөзі: Ella Fitzgerald, Van Alexander.
«Get Lucky». Әні мен сөзі: Thomas Bangalter, Guy-Manuel de
Homem Christo, Pharrell Williams, Nile Rodgers
«Halo». Әні мен сөзі: Ryan Tedder, Beyoncé Giselle Knowles-Carter,
Evan Bogart.
«Hit the road, Jack». Әні мен сөзі: Percy Mayfield.
«I love Rock'n'Roll». Әні мен сөзі: Alan Merrill, Jake Hooker.
«I Want To Break Free». Әні мен сөзі: John Richard Deacon.

«I Will Wait for You». Әні: Michel Legrand, сөзі: Jacques Demy.
«Love Me Tender». Әні: Джордж Р. Поултон, сөзі: В.В.Фосдик, Элвис Пресли, Вера Матсон, Кен Дерби.
«Pardonne moi». Әні мен сөзі: Patricia Carli
«The Show must go on». Әні мен сөзі: Queen (Роджер Тэйлор, Джон Дикон, Брайан Мэй, Фредди Меркьюри)
«Sir Duke». Әні мен сөзі: Stevie Wonder.
«Torna a Surriento». Әні: Ernesto De Curtis, сөзі: Giambattista de Curtis.
«Yellow Basket». Әні мен сөзі: Ella Fitzgerald.
«You are not alone». Әні мен сөзі: R. Kelly.
«Adagio» (Tomaso Albinoni). Әні: Remo Giazotto, сөзі: Lara Fabian, перевод А.Резниковой
«Девушка из Ипанемы». Әні: Antônio Carlos Jobim, сөзі: Vinícius de Moraes
«Караван». Әні мен сөзі: Д. Эллингтон, Х. Тизол.
«Macaviti». Әні мен сөзі: Webber Andrew Lloyd.
«Подумай». Әні мен сөзі: Aretha Franklin, James White And The Blacks.

Білім алушылардың бағдарламаны игеру нәтижелерін бақылау түрлері және бағалау өлшемдері

Үлгерімді бақылау оқу үдерісін орындау кестесі туралы ақпаратты алу мақсатында, материалды игеру сапасын анықтау, оқытудың алдына қойылған мақсатқа жету дәрежесі, білім алушылардың өз бетінше жұмыстарға ынталандыру, білім алушылардың өз оқуларының сапасына жеуапкершілігін күшейту, оқу сабақтарын ұйымдвстыру мен өткізуді жақсартуға әсер ету үшін өткізіледі. Пән бойынша келесідей бақылау түрлері мен әдістері қарастырылған: ағымдық, аралық және қорытынды бақылау, қорытынды аттаестация.

Ағымдық бақылау жеке сабақтар үдерісін, материалды игеру дәрежесін тексеру және білім алушылардың білім алудағы кемшіліктерін анықтау мақсатында жүргізіледі.

Аралық бақылау - I, II, III тоқсан соңында академиялық тыңдау түрінде.

Қорытынды бақылау – оқу жылының соңында өткізілетін көшіру емтиханы, мұнда білім алушылар сәйкес сыныптағы талаптарға сәйкес бағдарламаны көрсетеді.

Қорытынды аттестация – мамандық бойынша бітіру емтиханы.

Үлгерімнің ағымдық, аралық бақылауы тестілеу, техникалық сынақ, коллоквиум, академиялық тыңдаулар, техникалық сынақтар,

концерттік қойылымдар, байқау қойылымдары түрінде өткізілуі мүмкін.

Бірінші сабақтарда баланың вокалдық мүмкіндіктерін диагностикалау түрінде өтеді (дауыс аппаратының, диапазон, тыныс алу, дыбыс күші, артикуляция, дикция жағдайы). Оның нәтижелерін ескере отырып білім алушының жеке бағдарламасы қалыптастырылады. Оқушының жеке жоспары вокализдерді, қазақ, орыс, шетел тілдеріндегі әндерді зерделеуді қарастырады.

Білім алушылардың орындаушылық дағдыларын қалыптастыруда негізгі орынды концерттерді дайындау мен қойылым қою алады. Әдетінде, олар оқу жылының аяғында өткізіледі. Осыған байланысты, жаңа репертуарды зерделеуді 1,2,3 тоқсанға жоспарлануы тиіс, ал төртінші тоқсанда алдыңғы тоқсандарда өткен бағдарламамен, яғни, орындаушылық шеберліктерін қайрап, қорытынды бақылау үшін концерттік және емтихандық нөмірлерді дайындауға жұмыс жасауы қажет. Берілген оқу үдерісін ұйымдастыру түрі оқудан бөлек, шығарманы орындауды түсіндіру міндетін де алға шығарады, концерттік нөмірлерді қою үшін уақыт береді, концерттік репертуарды толықтыруға мүмкіндік береді және оны белсенді орындаушылық түрінде ұстап тұруға мүмкіндік береді.

Сыныптар бойынша тоқсандық жеке жоспар үлгісі

1 сынып

1,2, 3 тоқсан:

1 вокализ.

2 ән (қазақ, орыс немесе шетел тілдерінде).

Оқу жылында шамамен 9-10 шығарма зерделуі тиіс.

2 сынып

1,2, 3 тоқсан:

1 вокализ.

2 ән (қазақ, орыс немесе шетел тілдерінде).

Оқу жылында шамамен 9-10 шығарма зерделуі тиіс.

3-4 сынып

1,2, 3 тоқсан:

1 вокализ.

3 ән (қазақ, орыс немесе шетел тілдерінде).

Оқу жылында шамамен 12-13 шығарма зерделуі тиіс.

5 сынып

Мемлекеттік бітіру бағдарламасы оқу жылы ағымында зерделенеді.

1 вокализ.

1 ән - қазақтың халық немесе қазақ халық композиторларының әндері.

1 ән - Қазақстан композиторларының әні.

1 ән – орыс композиторларының әні.

1 ән – шетелдік композиторлар әні.

Оқу жылында шамамен 5-6 шығарма зерделуі тиіс.

6 сынып

1,2, 3 тоқсан:

1 вокализ.

3 ән (қазақ, орыс немесе шетел тілдерінде).

Оқу жылында шамамен 12-13 шығарма зерделуі тиіс.

7 сынып

Мемлекеттік бітіру бағдарламасы оқу жылы ағымында зерделенеді.

1 вокализ.

1 ән - қазақтың халық немесе қазақ халық композиторларының әндері.

1 ән - Қазақстан композиторларының әні.

1 ән – орыс композиторларының әні.

1 ән – шетелдік композиторлар әні.

Оқу жылында шамамен 5-6 шығарма зерделуі тиіс.

Аралық бақылауға қойылатын талаптар (академиялық тыңдау)

Бір вокализ фортепианоның сүйемелдеуімен.

Педагогтің ұйғарымымен екі вокалдык шығарма «минус» фонограммасымен немесе концертмейстердің аккомпанементімен (халық әндері, қазақ, орыс, шетел тілдеріндегі классиктердің, заманауи композиторлардың шығармалары).

Қорытынды бақылауға қойылатын талаптар (көшіру емтиханы)

Педагогтің ұйғарымымен үш вокалдык шығарма «минус» фонограммасымен немесе концертмейстердің аккомпанементімен (халық әндері, қазақ, орыс, шетел тілдеріндегі классиктердің, заманауи композиторлардың шығармалары).

Қорытынды аттаестаттауға қойылатын талаптар (бітіру емтиханы)

Бір вокализ фортепианоның сүйемелдеуімен немесе «минус» фонограммасымен.

Педагогтің ұйғарымымен төрт вокалдық шығарма «минус» фонограммасымен немесе концертмейстердің аккомпанементімен (халық әндері, қазақ, орыс, шетел тілдеріндегі классиктердің, заманауи композиторлардың шығармалары).

Әр тоқсанның соңында *аралық бақылау* өткізіледі, академиялық тыңдау мен ағымдық тоқсандық бағалардан құралатын тоқсандық баға қойылады. Мұнда мүмкіндігінше оқушының жеке қабілеттері мен табиғи мүмкіндіктеріне бағдарламалық талаптарды орындауға қатынасын есепке алу керек.

Келесі сыныпқа көшіру мамандық бойынша *қорытынды бақылау*, екінші жартыжылдықтың аяғында өткізілетін жұмыстардың нәтижелері негізінде жүзеге асырылады. Қорытынды жылдық баға қорытынды бақылау (емтихан) бағасы мен тоқсандық баға негізінде қойылады, сонымен қатар оқушының концерттерге, байқауларға, фестивалдарға, олимпиадаларға, жобаларға, мәдени-ағартушылық іс-шаралар және т.б. қатысуын ескеру керек.

Білім алушалардың үлгеріміне аралық және қорытынды бақылаудың мазмұны, баға өлшемдері, жағдайлары мен түрлері мектепте өздігінше әзірленеді.

Ағымдық, емтихандық, тоқсандық және жылдық бағалар журнал мен күнделіктерге қойылады. Оқу жылы бойы күнделікке шығармамен жұмысқа қарасты үй тапсырмасы, педагогтің ескертулері мен ұсыныстары жазылады.

Қорытынды аттестация оқу пәндері бойынша бітіру емтихандары түрінде өткізіледі: 1) Арнайы сынып. 2) Сольфеджио.

Арнайы сынып пен сольфеджио бойынша бітіру емтиханының бағасы мектепті бітіру туралы куәлікке енгізіледі.

Білім алушылардың қорытынды аттестациясын өткізудің мазмұндық, бағалау өлшемдері, шарттары мен түрлеріне қойылатын талаптарды мектеп өзі айқындайды.

Бітіру емтиханының қорытындысы бойынша «өте жақсы», «жақсы», «қанағаттанарлық», «қанағаттанарлықсыз» деген бағалар қойылады. Бітіру емтихандары арасындағы уақыт үш күнтізбелік күннен кем болмауы тиіс.

Бағалау өлшемдері

«5» (өте жақсы) бағасы

вокалдық аппаратты еркін игеруі, дұрыс әншілік тұғыр, интонациялау тазалығы, дыбысты жүргізу, нюанстердің негізгі тәсілдерін меңгеруі, есту қабілетін өз бетінше бақылау, ноталық мәтінді дәл оқу және білу, шығарманың көркемдік бейнесін ашу, көркем, әртістік жағынан орындауы, музыкалық көрнекілік құралдарын

поэтикалық және музыкалық мазмұнмен икемді қосу, орындайтын шығармасын өз бетінше түсіндіруі, орындау мәдениетінің жоғарылығы.

«4» (жақсы) бағасы

вокалдық аппаратты еркін игеруі, дұрыс әншілік тұғыр, интонациялау тазалығы, дыбысты жүргізу, нюанстердің негізгі тәсілдерін меңгеруі, ноталық мәтінді білуі, есту қабілетіне бақылаудың жеткіліксіздігі, шығарманың қиын жерлерінде техникалық олқылықтар (интонациялық дәлдіктің жоқтығы), шығарманы орындауда музыкалық ойлау көзқарасынан қараудың өзінің ой елегінен жеткіліксіз өткізуі, саханадағы психологиялық тәртібінің тұрақсыздығы.

«3» (қанағаттанарлық) бағасы

вокалдық аппаратты, дыбысты шығару тәсілдерін жеткіліксіз игеруі, темптік ырғақтық ұйымдастырудың болмауы, біртекті серпін және дыбыс шығарудың бірсарындылығы, музыканы ой елегінен өткізбестен авторлық ноталық мәтінді оқудың формалдылығы, орындаудағы әлсіз есту қабілетін бақылауы, орындауда стилистік және интонациялық қателіктердің болуы, орындау мәдениетінің орташа деңгейі, сахнадағы тұрақсыз психологиялық жағдайы.

«2» (қанағаттанарлықсыз) бағасы

Вокалдық аппаратты, дыбысты шығару тәсілдерін жеткіліксіз игеру, есту қабілетіне бақылаудың болмауы, көрнекі емес интонациялау, метроырғақтық тұрақсыздық, қателер, ноталық мәтінді нашар білуі, орындау мәдениетінің төмендігі, сахнадағы тұрақсыз психологиялық жағдайы.

Вокалдық-техникалық және орындаушылық шеберлігін бағалау кезінде интонация сапасы, дикция нақтылығы мен мәтінді айтуда ой елегінен өткізе білуі, ырғақтылық, әншілік диапазонының кеңдігі, фразировкалау көрнекілігі, серпінді реңктер, тембр ашықтығы, сечь сезімі мен орындау мәнері, микрофонды меңгеруі бағаланады.

Шығарманың көркемдік іске асырылуын бағалауда шығарманың көркемдік бейнесін берудегі шешім ерекшелігі және сахналық ұсыну, әртістік, пластика, орындаушылық еркіндік ескеріледі.

Сонымен қатар бағалау кезінде сыныптағы жұмыс сапасы мен белсенділігі, оқушының концерт, байқау, фестиваль, олимпиада, жобаларда, мәдени-ағартушылық іс-шараларға қатысуы, сабақтардан қалмауы ескеріледі.

Қорытынды, бітіру емтихандарында бағалауда оқушының барлық жылдарындағы жұмыс сапасы мен табыстарын ескеру қажет.

Оқу үдерісін әдістемелік қамтамасыз ету

«Эстрадалық вокал» сыныбында оқу және тәрбие қызметтері үдерістерін ұйымдастырудың негізгі түрі педагогтің білім алушылармен аптасына 2 академиялық сағат көлеміндегі жеке сабақтары болып табылады.

Дәріс құрылымы мен сабақ типтерін таңдау алға қойылған мақсаттармен айқындалады: жаңа материалды игеру, білім, білік, дағды, шеберліктерін жетілдіру, білімдерін жинақтау және жүйелеу, білім, дағды, шеберліктерін есепке алу және бағалау.

Жаңа материалды зерделеу барысында теориялық мәліметтер беріледі, музыкадағы сан алуан стилдер мен бағыттармен танысу қарастырылатын әңгіме-сабақ қолданылады. Материалды түсіндіру поэтикалық және музыкалық мысалдармен, көрнекі құралдармен, презентациялармен, бейне және аудио материалдармен безендіріле отырып зерделенеді.

Практикалық сабақта оқушы вокалдық, орындаушылық дағдыларды меңгеру жұмыстарымен айналысады. Практикалық сабақтың құрылымы тыныс алу және вокалдық жаттығулармен, вокализдермен, әндік репертуармен жұмысты көздейді.

Бақылау-бағалау қызметтері мамандық бойынша академиялық тыңдау барысында іске асырылады. Академиялық тыңдау 1,2,3 тоқсанның соңында өткізіледі. Академиялық тыңдауға ата-аналар мен оқушылар шақырылуы мүмкін.

Қорытынды бақылау оқу жылының соңында емтихан арқылы жүзеге асырылады. Мұнда білім алушылар сәйкес сыныптағы талаптарға сай бағдарламасын ұсынады.

Есептік концерт білім алушылардың білім, дағды, шеберліктерін бақылаудың шығармашылық түрі болып табылады. Концерттік қойылымға арналған репертуар қатысушылардың жас ерекшелігіне қарай таңдалады. Хореографиялық қимылдармен, немесе сюжеттік іс-әрекеттері бар әндер вокалдық жағынан айтарлықтай жеңіл болуы тиіс, өйткені, орындау кезінде оқушы ән айтудан бөлек би қимылдары мен актерлық ойынмен айналысуы керек болады.

Көшпелі сабақ – концерт, мереке, байқау, фестивальдерге қатысуы. Оқытудың бұл түрінің нәтижелілігі мен сапасы білім алушының шығармашылық табыстары арқылы көрінеді.

Сабақтың негізгі кезеңдері:

ұйымдастырушылық кезең, білім алушының сабаққа дайындығын көрсететін ішкі (психологиялық) және сыртқы жағдайын сипаттайтын кезең;

білім алушыларға сабақ мақсатын қою;
тыныс алу жаттығулар кешенін, тыныс алу гимнастикаын орындау; мимикалық, артикуляциялық, дикциялық жаттығуларды орындау;
вокализалармен жұмыс;
вокалдық шығармалармен жұмыс;
сабақта зерделенген материалдарды жиынтықтау және оны бұрын өткен білім мен дағды жүйесіне енгізу;
оқытушы мен оқушы жүзеге асыратын оқу қызметтерінің нәтижелерін бақылау, білімін бағалау;
келесі сабаққа үй тапсырмасы;
сабақты қорытындылау.

Эстрадалық вокалды практикада оқыту репродуктивті, шығармашылық, жүйелік әдістермен, стилдік тұғыр әдісімен түсіндіру-көрсету әдісі кеңінен үйлестіріле қолданылады. Жалпы дидактикалық әдістермен қатар вокалдық педагогикада әншілік қызметтің ерекшелігін көздейтін: концентрациялық, фонетикалық, салыстырмалы талдау және т.б. әдістер құралған. Олар танымдық үдерісті практикалық дағдылармен біріктіреді.

Репродуктивті әдіспен қабыстырлған түсіндірмелік-иллюстрациялық әдіс айтылған ақпаратты саналы түрде қабылдау, ойлау және есте сақтауға бағытталған, бұл үлкен көлемдегі ақпаратты беру үшін қолданылады, мысалы, әншілік дыбыс пен дауыс құрау туралы. Мұнда дәстүрлі әдістер: ауызша сөйлеу және көрсету (вокалдық иллюстрация) көмегімен түсіндіру, кәсіби вокалдық дыбысталу және дауыс аппараттарының жұмыс, осындай дыбыстарды шығарушы тәсілдер енгізілген.

Мұғалім дауысына еліктеу негізіне арналған көрсету және еске түсіру әдісі үнемі ойлаған мақсаттарға жеткізе бермейді. Көрсету және көркемдік-орындаушылық кездерге еліктеу әдістерімен, көрнекілік тәсілдерімен айналысу да қажетті нәтижелерге қол жеткізе бермейді. Оқушылардың эмоционалдық жағдайына әсер етуде көркемдік бейнені сезіну, музыка мен мәтінді еске түсіру және талдау нәтижесінде оны қайта жаңғырту жөн. Ізденістік жағдаяттар мен жетелеуші сұрақтар қою білім алушыларға сәйкес орындаушылық тәсілдерді табуға, бастамашылдық танытуға көмектеседі – бұл ойлауды дамыту және балалар шығармашылық жолы.

Әншілік дыбыс сапасы, оның тембрін түсіндіру барысында бейнелілік анықтамалар қолданылады. Мұнда тек есту қабілетімен байланысты анықтамалар ғана емес, сонымен қатар көру, сезіну, резонаторлық және тіпті, дәмдік сезімдер де қолданылады. Мысалы, *қатаң, сыңғырлаған, ашық, жарқын, қою тембр; жұмсақ, қатаң,*

қысыңқы, солғын, жақын, алыс, жоғары, төмен дыбысталу; дәмді, ләззат беруші дыбыс және т.б.

Для иллюстраций на уроке также используются материалы из учебной, художественной, исторической литературы, видеозаписи, клипы, фильмы и т.д.

Осылайша, репродуктивті әдіспен қиюластыра қолданылатын түсіндірмелік-иллюстративтік әдіс – оқушылардың шығармашылық даму жолы, вокалдық тәсілдер мен орындау әдістерінде пайымсыз еліктеуден көркем бейнені саналы іздестіру жолы.

Шығармашылық әдіс – көркемдік-эстетикалық тәрбиенің жетекші әдісі. Оқушылардың шығармашылық қызметтерінде қайталанбастық пен ерекшелік, даралық, бастамашылдық, жеке қабілеттер, ойлау және қиялдау өзгешіліктері көрінеді. Осы әдісті қолдана отырып, балаларды ойлануға, шығармашылық үдерісті, көркемдік құбылыстарды шынайы бағалау, олардан жағымды және жағымсыз жақтарды табу, өзінің моралдық-эстетикалық тұғырымен, өз шығармасымен салыстыруға үйрету қажет.

Жүйелілік әдісі бағдарлама компоненттерінің барлық құрамдас бөлігі – пайдаланатын репертуардың мақсаты, міндеттері, тақырыбы, мазмұнының тұтастығы мен бірлігіне қол жеткізуге бағытталған. Сонымен қатар жүйелік әдіс тұтастың бөліктерге қатынасын үйлестіруге мүмкіндік береді (аталған жағдайда оқытудың әр жылындағы мазмұнның вокалдық бағдарламаның барлық құрылымымен қатынаста).

Стильдік тұғыр әдісі оқушыларда вокалдық шығарманы біртіндеп саналы стильдік тұрғыдан қабылдауға көзделген (шығарманың вокалдық сипаттамаларын стильдік жағынан ұғыну, орындау мәнері).

Концентрациялық әдіс. Оқытудың бұл әдісінде оқушы даусының орташа диапазонынан, «алынатын дыбыстардың күшейтілмеуі» (примарлық дыбыстар) тонынан, оларда қажетті кәсіби дыбысталу сапасын қалыптастырудан бастау керек. Ал кейіннен, осы дыбысталуды дауыс диапазонына қарай жоғары және төмен тарату қажет. Бұл әдістің өзгешелігі әншіні оқытуда жеке тәсілді қолдану болып табылады.

Фонетикалық әдіс білім алушылардың ән айтудағы сөз сөйлеу тәжірибесі, жақсы ұйымдастырылған, нақты сөйлем стереотиптеріне сүйенуге мүмкіндік береді. Бұл өте маңызды, өйткені әншілік фонация сөйлемдік фонациядан қатты ерекшеленетін болса да, алайда, соның негізінде қалыптастырылады. Балаларға әншілік оқыту барысында фонетикалық әдіс өте мәнді. Ол артикулярлық органдарының – балалардың санасына барынша тәуелді дауыс аппаратының бөліктерінің белсенді жұмысына негізделген. Балалардың артикуляциялық органы барынша солқылдақтығымен ерекшеленеді.

Аталған әдіс осы кемшіліктермен күреседі және көмейдің және тыныс алу органдары жұмыстарын жандандырудың артикуляциялық аппаратының қызметтерін дұрыс белсенді жөндеуге, жайғауға көмектеседі.

Салыстырмалы талдау әдісі. Балаларға вокалдық жағынан тәрбие беру тәжірибесінде салыстырмалы талдау әдісі кеңінен қолданылады. Ол сабақтардың алғашқы күндерінен ақ қолданыста болады, балалар әншілік дыбысты: әдемі немесе әдемі емес деп бағалағанда өздерінің бастапқы эстетикалық бағаларын береді.

Салыстырмалы талдау әдісінің арқасында балалар тек тыңдауды ғана емес, соынмен қатар өздерін ести алуға үйренеді, бұл әншілікке оқыту үдерісінде өзін бақылау дағдыларын қалыптастырады. Ән айтушы өзін басқаларға қарағанда басқаша еститіні әйгілі. Міне, сондықтан өз дауысының естілуін салыстыруда берілген ұғыммен дыбысты салыстыру оқушыларға өз орындауының кемшіліктерін ашық естуге мүмкіндік береді. Демек, оқу үдерісінде білім алушылардың дауысын магнитофонға жазуды пайдалану дұрысырақ. Музыкалық елестету бірте-бірте саналы, тереңдетілген және әншілік дауыс сапасы туралы вокалдық-есту ұғымы нақтыланады және оның құрылу әдістері жақсартады және еске түсіріледі.

Әншілікке оқыту үдерісінде балалардың арнайы қабілеттерін диагностикалау әдісі. Білім алушылардың табысты дамуын диагностикалау тәсілін әзірлеу оқытуды оңтайландыру шарты болып табылады. Білім алушылардың табиғи вокалдық қабілеттері ең алдымен тыңдау және іріктеу кезінде алғашқы деңгей ретінде білінеді. Музыкалық даму деңгейін бағалау барысында әншілік дауыс сапасы, ырғақтық, интонация тазалығы, жоғарғы дыбыстық диапазон, орындайтын шығармаға деген эмоционалдық елгезектік бағаланады.

Барлық аталған әдістер бір-бірін толықтырып тұрады. Сонымен қатар бұған балалардың қимыл-қозғалыс белсенділігіне сұранысын қанағаттандыратын әдіс ретінде музыка әуеніне қарай қимылдау да кіреді, ол сабақтағы олардың орныққан бір орында отырудан демалыс болып, сабақты түрлендіруге үлес қосып, музыкалық қызметке қызығушылықтарын оятуға мүмкіндік береді (әнді орындау үдерісінде бейнелеу барысында әнді драматизациялау, ойындық іс-әрекеттер, ырғақты бейнелеу және жоғары дыбыс және т.б.). Әрбір әдіс міндеттер ортақтығы мен оларды шешу тұрғысын біріктіретін тәсілдер жүйесін көрсетеді.

Ән айтуға оқыту мазмұндары түрлеріндегі айырмашылықтар болса да, олардың бір-бірімен өзара байланысты екендігі айқын. Арнайы білімсіз вокалдық шеберлікті ұштау мүмкін емес. Шығармашылық қызмет алынған білім мен дағдылар негізінде жүзеге асырылады. Оқу үдерісінде мазмұнның барлық түрі бір жерге

топтастырылған. Оқыту тек білім алушылардың арнаулы білімге ғана емес, сонымен қатар тұлғаның жан-жақты дамуын қалыптастыруға мүмкіндік беруге бағдарланған болуы тиіс.

Вокал бойынша педагог қызметтері келесі қағидаттарға сүйенеді:

оқытудың бағдарлы қағидаты (тәрбие және оқыту жұмысы, мұнда әрбір нақты педагогикалық міндет баланың педагогтің жан-жақты дамуы мақсатына жұмылдырылған; оқыту мен тәрбиелеу міндеттерін шешуге арналған жүйелі тәсіл);

жүйелілік және бірізділік қағидаты (білім, дағды және шеберліктер бір жүйеде, анықталған тәртіпте қалыптастырылады, оқу материалының әрбір жаңа элементі басқаларымен логикалық түрде байланыстырылады, кейінгісі алдыңғысына сүйенеді, жаңаны қабылдауға дайындайды);

қолжетімділік қағидаты (оқыту нақты оқу деңгейі мүмкіндіктеріне сүйене отырып құрастырылады, бұл білім алушылардың зияткерлік, дене, адами шамадан тыс тырысуын туғызады, ал ол білім алушылардың дене және психикалық денсаулығына кері әсерін тиізеді);

көрнекілік қағидаты (оқыту балалардың сезімдік тәжірибесіне сүйене отырып іске асырылады);

оқытудың түрлі әдістері мен құралдарын үйлестіру қағидаты (оқыту үдерісінде оқытудың түрлі әдістері қолданылады – оқу қызметтері мен бақылауға ынталандыру және уәждемелерін арттыру әдістері, ауызша, көрнекілік, репродуктивті және ізденушілік әдістер, оқытудың барлық құралдары);

оқыту нәтижелеріне қойылатын білім беру, тәрбиелеу және дамыту нәтижелерінің *беріктігі, саналылығы және әрекеттілік қағидаты* білім беркітігінің дәстүрлі қағидаттарынан гөрі аса жоғары талаптар қояды. Біріншіден, ол оқытудың тек білім беру беріктігін ғана емес, сонымен қатар тәрбие мен дамытудың тиімді болуын да көздейді. Екіншіден, бұл қағидат оқыту білім алуда саналылықты қамтамасыз етуді көздейді. Ақырында, үшіншіден, ол оқытуды білім, дағды, шеберліктің әрекеттілігін қамтамасыз етуге бағдарланған, сонымен қатар, мінез-құлық, тәртіп тәсілдерін де көздей отырып, олардың практикалық бағдарлануына, өмірлік мәселелерді шешуге қаратылғанын атап көрсетеді.

Әдістемелік ұсынымдамалар

Орындау мәнерімен жұмыс

Орындау мәнерімен жұмыс барысында жеке вокалдық ерекшеліктерін анықтау мен дамыту қажет, өйткені, эстрадалық

вокалдың негізгі айырмашылығы ең алдымен, вокалітің қайталанбас, ерекше, тез тани алатын дауысын іздеу мен қалыптастыру болып табылады. Сонымен бірге, өз бетінше стандарттық емес ойлау өзгешілігінің болуын көтермелеу (ырғақтық, музыкалық импровизация және т.б.), тек вокалдық-асқан шеберлікпен орындауға талпынысын дамытып қана қоймай, сонымен қатар бүтін көркем бейне құруға талпынысына да ынталандыру қажет – дауысқа ие болудан бастап пластика негіздері мен актерлық шеберлік, шығарманы орындауда стилін сезінуден әртістің сыртқы бет-келбеті мен сахнадағы тәртібіне дейін дамыту қажет.

Дыбыс мінездемесімен, әртүрлі стиль мен жанрдағы фразирлеумен жұмыс

Эстрада синтетикалық жанр бола отырып, өзінде әртүрлі стиль мен бағыттардың белгілеріне ие. Мұны вокалдық партиямен жұмыс барысында ескерген жөн. Осы жерде сан алуан эстрадалық стилдерге тән вокалдық техникалық тәсілдің жалпы мәнмәтініне сауатты және нәзік түрде енгізілуі маңызды. Әсіресе, концерттер, альбомдар және т.б. эстраданың көрнекті шеберлерінің дыбыс- және бейне жазбаларын мақсатты түрде тыңдатуды ерекше атап көрсетуге болады.

Эстрадалық музыкадағы дауыс техникасының негізгі элементтері

Эстрадалық вокалда сан алуан бояулар мен тәсілдердің көптеген мөлшері қолданылады. Жұмыс барысында айқындалған сатылар мен кезеңдерді сақатау, сонымен қатар арнайы әдістерді пайдалану орындаушының музыкалық-шығармашылық ойлауын дамытуға көмектеседі, ал ол кәсіби музыканттарды, сондай-ақ, әуесқой музыканттарды да тәрбиелеудің басты міндеттері болып табылады. Дауыс техникасының көпшілікке барынша таныс элементтеріне фальцет, микст, глиссандо, кеңірдектік дыбыс шығаруды жатқызуға болады.

Фальцет. Эстрадалық фальцеттің академиялықтан басты айырмашылығы – ұстанымда (позициянда). Тегіс, тіпті «шығатын» ауамен бірге аздап басыңқы, тембрге жеңілдік пен ашық бояу беретін дыбыс шығару мәнсіз болып саналады. Эстрадалық фальцет түрлерінің бірі – ысқырық. Prince, Justin Timberlake сияқты орындаушылар фальцетті өте шебер меңгерген.

Микст. Бас және кеуде регистрлерін араластыру. Бұл тәсіл бәрінен бұрын диапазонның өтпелі ноталарын тегістеу үшін өзекті. Michael Jackson-да айқын көрінеді.

Глиссандо (слайд). Романс жанрынан келген мәнерлілік штрихы. Қазіргі эстрадалық музыкада R'n'B және поп-балладаларда неғұрлым жиі қолданылады. Глиссандоның бір түрі – дыбысты тарту. Бұл тәсілді қолдану мысалын Whitney Houston композицияларынан естуге болады.

Көмейлік дыбыс шығару (тамақтық, обертондық ән айтумен шатастырмау керек) тембрге ерекше бояу береді. Бүгінгі таңдағы ең танымал тәсілдердің бірі. Орындаудың осы техникасын Anastasia, Celine Dion, Shakira, Tony Braxton өзінің визит карточкасы етіп алды.

Жоғарыда аталған тәсілдердің әрқайсын дағдыландыру үшін жаттығулардың белгілі бір жүйесі талап етіледі. Техникамен жұмыс істеу кезінде міндетті түрдегі шарттардың бірі эстрадалық вокал бойынша маманның бақылауы болып табылады, өйткені жоғарыда келтірілген мысалдардың көбі дыбысты дұрыс шығармаған кезде дауыс желбезектері үшін зақымдағыш болуы, сондай-ақ дауыстың тембрлік бояуына келеңсіз әсер етуі мүмкін.

Шығармаларды сүйемелдеумен үйрені – фонограммамен айту
Сүйемелдеудегі шығармамен жұмыс істеу оқушылардың алдына күрделі міндеттер қояды және бірнеше сатыдан өтеді:

Шығарманы талқылау: шығу тарихы, жанры және т.т. Болашақ орындаушыны шығарманың музыкалық түрін ғана емес, мазмұнын да талдай білуге үйрету керек.

Ноталар бойынша жұмыс істеу – сольфеджио айту, күрделі жерлерін әндетіп айту және т.т. Шығарманың мазмұнын жақсы дамыған есту қабілетінсіз, ырғақ пен фразалауды сезінусіз мүмкін емес, сондықтан да бұл элементтерді тәрбиелеуге өте үлкен маңыз беріледі.

Мәтінмен жұмыс істеу – бұл кезде тыңдарманға шығарманың нақты мазмұнын, идеясын жеткізуге көмектесетін мәтінмен, айқын, анық дикциямен, сөздерді көркем әрі әдемі айту үшін жұмыс істеуге үлкен көңіл бөлінеді.

Фонограммамен ән айту – дұрыс өнер көрсету, шумақтардың, қайырмалардың, бастаманың басталуы. Сонымен қатар фонограмманың сүйемелдеуін зейін қоя тыңдап, шығарма ырғағына ілесу. Орындаушының міндеті дұрыс айту, кешікпеу, созбау, нюанстарды, динамиканы сақтау.

Микрофонмен жұмыс істеуге шығарма жатталған кезде ғана кірісеміз, өйткені оқушыдан әнді еркін орындау, сипат бере айту талап етіледі. Микрофонмен жұмыс істеуді 1 сыныптан бастаймыз. Микрофонға айту оқушыдан өзін - өзі бақылауды талап етеді, ол өзін сырттан тыңдай және өз орындауын талдай білуі тиіс.

Аппаратурамен жұмыс

«Эстрадалық вокал» пәнінің ерекшелігі. Аппаратурамен жұмыс жасай алуды көздейді: микрофонмен, музыкалық орталықтармен және т.б. жұмыс. Оқытудың барлық жылында электроқұрылғылармен жұмыста қауіпсіздік техникасы туралы әңгіме жүргізіледі. Қауіпсіздік

техникасы жөніндегі нұсқаулыққа музыкалық техникалық орталықтармен жұмыс жасау ережелері (музыкалық орталықтарды қосу/ажырату, CD-дискілер мен флэш-карталармен жұмыс, микрофондармен жұмыс техникасы және т.б.) енгізілген.

Репертуар таңдау өлшемдері

Эстрадалық ән айту жеке орындаушылық мәнердің көптігімен ерекшеленетіндіктен, оқушының дауысы мен тембрі жағынан лайықты шығарманы таңдау, орындау мәнеріндегі даралығын табу керек. Оқушыларға олардың қабілеттеріне қарай саралау тұрғысынан қарауды жүзеге асыру, әрбір баланың физиологиясын нәзік сезіне білу қажет.

Мутациялық (өтпелі) кезеңде педагог өте абай және мұқият болуы тиіс. Мутация формалары әрқилы өтеді: біреуінде – жеңіл, біртіндеп, басқаларында айқын сезіледі (ән айту кезінде дауыс қарлығып қалады, бұлшық еттер тым тез шаршайды), дегенмен де, техникамен жұмыс істеуді тоқтатпаған жөн, ал репертуарды жеке дауыс ерекшеліктерін ескере отырып неғұрлым мұқият таңдаған жөн. Жасөспірімдік кезеңдегі балалардың музыкалық-әншілік даму заңдылықтарын білу, таңдап алынған репертуардың ықпалымен оқушылардың даму динамикасын алдын ала білу, оқу процесінде қазіргі замандағы музыкалық өмірдегі жаңа лепке икемді әрі толыққанды жауап бере білу қажет.

Шығармаларды таңдау – күрделі процес: бір жағынан, онда оқытушының педагогикалық және музыкалық тәжірибесі, мәдениеті шоғырланса, екінші жағынан, таңдаудың сипаты музыкалық материалдың өзіндік ерекшелігіне, оны игерушілердің ерекшеліктерімен байланысты. Шығарманы тембрлік жағынан талдау, яғни әншілік дыбысталудың сипатына, әнмен жұмыс істеу үдерісінде дауыстың тембріне қандай да бір әсер ете алатын мәнерлілік құралдарының ерекшеліктерін анықтау елеулі назар аударуға лайық.

Ән материалы көркемдік жағынан бағалы, ашық, мазмұны жағынан түсінікті, орындауға жеңіл және дамытушы сипатта болуы керек. 5 жыл бойы оқушылар қазақтың халық әндерін, Қазақстан композиторларының әндерін, сонымен қатар басқа халықтардың әндерін де түсінуге және жақсы көруге үйренеді. Халық әндері мен әлем халықтарының әндерін орындау арқылы музыкаға тарту балаларды олардың өзара байланысын көруге, интернационализм сезімін, елжандылық сезімін, Отанға деген сүйіспеншілігін тәрбиелейді, музыка құбылыстары туралы білімдерін тереңдетеді. Осы бағдарлама бойынша жұмыс істеу барысында балаларды жеке ән айтуға үйрету әдістерін жетілдіруге (болашақта – тиімді жүйе жасауға) бағытталған іздестіру жұмысы енгізілді.

Барлық вокалдық жұмыс оқушыға түсінікті материалмен жүргізілуі тиіс Репертуарды оқушының вокалдық қарымын ескеріп, оны біртіндеп күрделендіре отырып таңдаған жөн.

Оқушы шығарманың мимикамен, ыммен, костюммен, шаш үлгісімен, гриммен, сахналық жүріс-тұрыс нақышымен толықтырылатын және айқын көрсетілетін поэтикалық образын жасайды.

Концерттік репертуарды тек оқытушымен сыныпта өткен шығармалардан құрастыру қажет.

Өз бетінше жұмысты ұйымдастыру бойынша ұсынымдар

Орындау саласындағы негізгі шарттардың бірі өз шеберлігін үнемі жетілдіріп отыру болып табылады. Мұнда үй жұмысының – оқушының мектептен тыс атқаратын өз бетінше жұмысының маңызы ерекше. Үй жұмысы толық өзіндік жұмыс, педагогтің көмегінсіз болуы тиіс. Білім алушы қызметтің жаңа түрлерімен, яғни, өз қызметтерін ұйымдастыру дағдыларының жоғары деңгейі талап етілу қызметтері түйіседі.

Білім алушылардың өз бетінше үй жұмыстары шығарманы меңгерумен жұмысты жалғастыруды, сыныпта педагогтің жетекшілігімен басталған жұмысты жалғастыруды көздейді. Үй жұмысын орындау – орындау тетіктерімен жұмыс (таза интонация, әуеннің ырғақтық бояуы, серпін, нюанстау, тыныс алу, артикуляция және дикция), сонымен қатар шығармаларды жатқа білу мен орындау. Өз бетінше жұмысының жемісті және нәтижелі болуы үшін оқушыға өз күшімен игере алатын, әлі жететін үй жұмысына нақты, дәл ой тұжырымын алуы қажет, ол білім алушының күнделігіне енгізіледі. Келесідей үй жұмыстарының түрлерін ұсынуға болады: жаттауы тиіс әннің әуенді ойнау ноталарының атауы мен дирижирленуі, әуенді әртүрлі буында әндету, артикуляциялық жаттығулар, тыныс алу гимнастикасы, өзінің аккомпанементінде ән айту және т.б.

Үй жұмысын жақсы ұйымдастыру үшін баланың тұратын орынын, оның ата-анасының музыкаға қатынасын білу керек.

Ата-аналарының баланың музыка мектептерінде білім алуны көзқарасы оның табыстарына айтарлықтай әсер етеді. Ата-аналар үйде вокалмен айналысу үшін лайықты жағдайлар жасауы қажет, оның жолдары:

музыкалық орталық, аспаптарды алу (фортепиано немесе синтезатор), концерттік костюмдер;
мектептік және сыныптық концерттерге қатысуы;
психологиялық қолдау.

Ұсынылатын әдебиет

1. Қазақстан Республикасының Заңы «Білім туралы» (2007ж.).
2. Абзелбаев М.Н. Культура сценической речи в сборнике научных трудов. / М.Н. Абзелбаев. – Ч., 1992.
3. Абзельбаев М.Н. Воспитание речевого дыхания актера: научно-методическая разработка. / М.Н. Абзелбаев. – А., 1988.
4. Аникеева З.И. Нарушения и восстановительное лечение голоса у вокалистов. / З.И. Аникеева. – Кишинёв: Штиинца, 1985. – 135 с.
5. Антонова Л.В. Особенности формирования певческой дикции: учеб. метод. пособие. / Л.В. Антонова. – Самара, 2009. – 110 с.
6. Апраксина О.А. Методика развития детского голоса: учебное пособие. / О.А. Апраксина. – М.: МПГИ им. В.И.Ленина, 1983. – 96 с.
7. Багадуров В.А. Очерки по истории вокальной методологии. / В.А. Багадуров. – М.: Музгиз, 1929. Ч. 1 – 248 е.; 1932. Ч. 2 – 320 е.; 1937. Ч.3. – 255 с.
8. Байсеркеұлы М. Сахна және актер: оқу құралы. / М. Байсеркеұлы. – А., 1993.
9. Белоброва Е.К. Техника эстрадного вокала [Электронный ресурс]/ Mylirage.– Режим доступа: <http://zvonkie-golosa.myliverpage.ru>, свобод. – Загл. с экран. – Яз. рус.
10. Бернд В. О пении и прочем умении. / В. Бернд. – М.: Аграф, 2002. – 224 с.
11. Берсигурова Ч.А. Современное искусство Казахстана»: проблемы и поиски. Сахна тілі - сөз өнері. / Ч.А. Берсигурова. – Алматы, 2002.
12. Варламов А.Е. Полная школа пения: учебное пособие. / А.Е. Варламов. – 3-е изд., испр. – СПб. Лань: Планета музыки, 2008. – 120 с.
13. Васильев Ю.А. Сценическая речь. / Ю.А. Васильев. – Спб. 2005.
14. Герасимова О.А. Мастерство шоумена: учебное пособие / О.А. Герасимова. – Ростов на Дону: Феникс, 2009.
15. Глинка М.И. Упражнения для усовершенствования голоса // Полное собр. соч. Т. 11. / подгот. Н.Н.Загорный. – Л.: Госмузиздат, 1963. – 113 с.
16. Гонтаренко Н.Б. Сольное пение: секреты вокального мастерства. / Н.Б. Гонтаренко. – Ростов н на Дону: Феникс, 2006. – 156 с.
17. Диневич Ю.В. Класс сольного пения: методика сознательного управления голосообразованием: учебное пособие. / Ю.В. Диневич. – Тула, 2005. – 60 с.
18. Дмитриев Л.Б. Основы вокальной методики. / Л.Б. Дмитриев. – 2-е изд. – М.: Музыка, 1996. – 368 с.

19. Егоров А.А. Гигиена голоса и его физиологические основы. / А.А. Егоров. – М.: Муз-гиз, 1962. – 172 с.
20. Емельянов В.В. Развитие голоса. Координация и тренинг. / В.В. Емельянов. – СПб.: Лань, 2000. – 192 с.
21. Заринская М.Ф. Работа над звучанием детского хора / М.Ф. Заринская // Воспитание и охрана детского голоса / под ред. В.А.Багадурова. — М.: АПН РСФСР, 1953.1. С. 7–42.
22. Заседателев Ф.Ф. Научные основы постановки голоса. / Ф.Ф. Заседателев. – 4-е изд., испр, и дополн. – М.: Госмузиздат, 1937. – 116 с.
23. Зданович А.П. Некоторые вопросы вокальной методики. / А.П. Зданович. – М.: Музыка, 1965. – 147 с.
24. Исаева И. Эстрадное пение: экспресс-курс развития вокальных способностей / И. Исаева. – М.: АСТ: Астрель, 2008.
25. Коваль Л.М. Имидж эстрадного певца [Текст] /Л.М.Коваль //Вопросы музыкально-педагогического образования. Сборник научно-методических статей кафедры пения и хорового дирижирования МПГУ выпуск 1, – 2012. – М.: Логопринт. – С. 111–113.
26. Коваль Л.М. Методологические основы вокального обучения: характеристика современных подходов [Текст] /Л.М.Коваль // Человеческий капитал. Научно-практический журнал. – 2010. – № 7 (19) М.: Российский государственный социальный университет. – С.95–97.
27. Коваль Л.М. Некоторые методические рекомендации к преподаванию эстрадного вокала [Текст] /Л.М.Коваль // Вопросы совершенствования профессиональной подготовки педагога-музыканта. –2005. – Выпуск 11. – М.: Изд-во типография МПГУ. – С. 99 – 101.
28. Кочнева, И. Вокальный словарь / И. Кочнева, А. Яковлева. – Ленинград: Музыка, 1986.
29. Қабдоллов З. Сөз өнері. / З. Қабдоллов. – Алма-Ата: Мектеп, 1976.
30. Лаптева Е.В. 600 упражнений для развития дикции. / Е.В. Лаптева. – М.: Астель: Профиздат, 2007.
31. Линклэйтер К. Освобождение голоса. –Готис, 1993. – 117 с.
32. Лебедева Н.Ф. Различные отклонения от нормы, мешающие правильному голосообразованию: стробоскопическая и хронаксиметрическая картины при фонации / Н.Ф. Лебедева // О детском голосе. – М.: Просвещение, 1966. – С. 38–43.
33. Левидов И.И. Охрана и культура детского голоса. / И.И. Левидов. – М., Л.: Музгиз, 1939. –221 с.
34. Левидов И.И. Певческий голос в здоровом и больном состоянии. / И.И. Левидов. – Л.: Искусство, 1939. – 256 с.
35. Лысек Ф. Мутация / Ф.Лысек. // Развитие детского голоса: материалы науч. конф. по вопросам вокально-хорового воспитания

детей, подростков и молодёжи 26-30 марта 1961 года: сб. ст. / под ред. В.Н.Шацкой. – М.: АПН РСФСР, 1963. – С. 284–291.

36. Малахов А. Современные дыхательные методики. / А. Малахов. – Донецк, 2003.

37. Малинина Е.М. Вокальное воспитание детей. / Е.М. Малинина. М.: Музыка, 1967.

38. Малинина Е.М. Смена голоса у мальчиков и девочек в переходном возрасте / Е.М. Малинина. // Воспитание и охрана детского голоса. / под ред. В.А.Багадунова. – М.: АПН РСФСР, 1953. – С. 42–63.

39. Малышева Н.М. О пении. / Н.М. Малышева. – М.: Советский композитор, 1988. – 137 с.

40. Мастерство актера в терминах и определениях К.С.Станиславского. – М.: Советская Россия, 1961.

41. Морозов В.П. Искусство резонансного пения. Основы резонансной теории и техники. / В.П. Морозов. – М.: МГК им. П.И.Чайковского, ИП РАН, Центр «Искусство и наука», 2002. – 496 с.

42. Назаренко И.К. Искусство пения. / И.К. Назаренко. – М.: Музыка, 1968. – 622 с.

43. Огородное Д.Е. Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе. / Д.Е. Огородное. – JL: Музыка, 1972. – 150 с.

44. Омарбаева М.С. Особенности работы над дикцией и орфоэпией в театральном ВУЗе: методическая разработка. / М.С. Омарбаева. – А., 1985.

45. Риггс С. Как стать звездой. / С. Риггс. Сост. Guitarcollege. - М., 2000.

46. Романова Л.В. Школа эстрадного вокала. / Л.В. Романова. – Спб. Планета музыки, 1997.

47. Савостьянов А. И. 300 упражнений учителю для работы над дыханием, голосом, дикцией, орфоэпией: учебно-практическое пособие. / А. И. Савостьянов. – М.: Педагогическое общество России, 2005.

48. Садовников В. Орфоэпия в пении. / В. Садовников. – М.: Музгиз, 1958. – 80 с.

49. Самолдина С.А. Современные методы развития вокального мастерства учащихся. / С.А. Самолдина // Журнал. Концепт. Выпуск № 520. 2015.

50. Стулова Г.П. Развитие детского голоса в процессе обучения пению. / Г.П. Стулова. – М.: Прометей, 1992.

51. Тұранкулова Д.Т. Көркемсөз оқу шеберлігі. / Д.Т.Тұранкулова. – А., 2001.

52. Тұранкулова Д.Т. Сахна тілі. / Д.Т.Тұранкулова. – Алматы: 2004.

53. Тұранкулова Д.Т. Сырлы сөз – сахна сәні. / Д.Т.Тұранкулова. – А., 2003.
54. Тұранқұлова Д.Т. Сахна тілі: оқу құралы. / Д.Т.Тұранкулова. – А., 1999.
55. Фант Г. Акустическая теория голосообразования. / Г. Фант. – М.: Наука, 1964.
56. Ховард Э. Техника пения: вокал для всех [Текст] / Э. Ховард, Х. Остин.- М., 2009. - Электрон. изд.- 1 электрон. опт. диск.
57. Чаплин В.Л. Физиологические основы формирования певческого голоса в аспекте регистровой приспособляемости. / Чаплин В.Л. – М.: Информбюро, 2009. – 180 с.
58. Шамшева Т.Е. Особенности нарушения голосовой функции у профессиональных певцов при фонастении: автореф. дис.. канд. мед. наук. / Шамшева Т.Е. – Л., 1966. – 26 с.
59. Щетинин М. Дыхательная гимнастика Стрельниковой. / М. Щетинин. – М.: ФИС, 2000.
60. Юишанов В.И. Вокальная техника и её парадоксы. / В.И. Юишанов. – СПб.: Деан, 2001. – 128 с.
61. Юссон Р. Певческий голос / пер. с франц. / Р. Юссон – М.: Музыка, 1974. – 262 с.
62. Яковлева А.С. Искусство пения: исследовательские очерки, материалы, статьи. / А.С. Яковлева. – М.: ИнформБюро, 2007. – 480 с.

Ноталық жинақтар

1. Абай әндері. – Алматы: Өнер, 1994.
2. Абт Ф. Полное собрание вокализов.
3. Балаларға арналған әндер жинағы. – Алматы, 2013.
4. Балауса әуендері: балалар мен жеткіншектер әндері. – Қарағанды, 2006.
5. Бисенова Г. Песенное творчество Абая. / Г. Бисенова. – Алматы: Дайк – Пресс, 2014.
6. Борамбаева К., Қорғанбекова Ш. Сазды әлем: балаларға арналған әндер жинағы. / К. Борамбаева, Ш. Қорғанбекова. – Астана, 2015.
7. Борков В. Вокализы.
8. Ваккаи Н. Вокализы.
9. Глинка М. Упражнения, вокализы, сольфеджио.
10. Досмаганбет А. Чудесная карусель: детско-юношеский вокально-хоровой альбом. / А. Досмаганбет. – СПб. 2003.
11. Ән қанатында: балалар әндері. – Караганда, 2004.
12. Зейдлер Г. Искусство пения. Часть I
13. Қалдаяков Ш. Менің Қазақстаным. / Ш. Қалдаяков. – Алматы: Өнер, 1981.

- 14.КонконеДж. Избранные вокализы
- 15.Қонытбаев Т. Елім - ай. / Т. Қонытбаев. – Алматы: Өнер, 1994.
- 16.Маханбетова А. Әнші болғым келеді. / А. Маханбетова. – Алматы: Өнер, 2012.
- 17.Мельникова Л. Фестиваль: сборник песен для детей и юношества. / Л. Мельникова. – Караганда, 2005.
- 18.Панофка Г. Искусство пения: теория и практика для всех голосов / под общей ред. Е.Н.Артемяевой, пер. с итал. Р.Н.Арской. – М.: Музыка, 1968. – 216 с.
- 19.LutgenB. Vocalises.
- 20.Marchezi M. Elementary progressive exercises for the Voice.
- 21.Marchezi M. Twenty-Four vocalises Soprano or Mezzo-Soprano.
- 22.Rossini G. Vocalizations.
- 23.Балдәуренге базарлық: балаларға арналған әндер жинағы. / под общей ред. Тналин М., Канапиева С. – Астана, 2008.

Пояснительная записка

Пение является одним из наиболее общедоступных форм художественной деятельности людей. Певческое искусство обладает мощными выразительными средствами и способно доставлять слушателям высокое эстетическое наслаждение. Наряду с этим пение является важным средством роста музыкальной и общей духовной культуры подрастающего поколения, формирования гражданского самосознания, эстетического мировоззрения и художественного вкуса, неотъемлемой частью и основой музыкального образования и воспитания детей.

Эстрадное пение, как самостоятельное явление художественной культуры, занимает особое место в современной музыке и вызывает у детей огромный интерес. Успеху этого жанра способствуют доступность широкому кругу слушателей, экспрессивность образов, простота, художественная ясность, концентрированность и лаконичность эстрадных номеров, формирование и укрепление позитивного эмоционального тонуса зрителя. Эстрадное пение в силу своего синкретизма создает условия для вовлечения учащихся в разнообразную музыкально-творческую деятельность, открывая богатые перспективы для развития музыкально-исполнительских, хореографических, артистических способностей учащихся, способствуя формированию активности эстетического восприятия, творческого воображения, эмоционального переживания.

Эстрадная музыкальная культура, в ее лучших проявлениях, как атрибут современного музыкального искусства, опираясь на стремительный прогресс компьютерных технологий, изобретение новых музыкально-цифровых технологий, звукозаписывающих устройств («караоке», фонограммы «минус голос», микрофоны и др.) раскрывает неограниченные возможности для обучения пению и существенно расширяет возможности музицирования.

Вокальная эстрада является на современном этапе также наиболее массовым видом музыкального творчества и занимает ведущие позиции во внеклассной деятельности организаций образования. Наряду с этим обучение эстраднему пению расширяет представления обучающихся о мире, обществе и людях, облегчая процесс прохождения ребенком социальной адаптации, помогает ему в сложном и неоднозначном процессе самосознания, развивает его коммуникативные способности, дает возможность самореализации, жизненного самоопределения.

Образовательная программа по предмету «Эстрадный вокал» предназначена для детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств (с 5-7 летним сроком обучения).

Образовательная программа составлена на основании Типового учебного плана и образовательных программ детских музыкальных школ, детских художественных школ и детских школ искусств по специальности «Вокальный класс (пение)».

Образовательная программа «Эстрадный вокал» направлена на комплексное развитие личности обучающегося, формирование умений певческой деятельности, совершенствование специальных вокальных навыков, координацию деятельности голосового аппарата с основными свойствами певческого голоса и развитие слуховых навыков.

Цель образовательной программы:

духовное и музыкальное развитие обучающихся, приобщение детей к основам мировой музыкальной культуры, творческое развитие обучающихся через практическое освоение основ исполнительского мастерства, формирование вокально-исполнительских умений и навыков.

Дидактические задачи:

создание представлений о певческом искусстве, как о целостном, исторически развивающемся явлении;

расширение общей и музыкальной культуры, формирование познавательного интереса к лучшим образцам казахстанской и мировой эстрадной и популярной музыки, развитие ассоциативного мышления в процессе освоения произведений различных стилей, жанров, исполнительских школ, совершенствование художественно-эстетического вкуса обучающихся.

Художественно-исполнительские задачи:

развитие музыкальных способностей, формирование знаний, умений, навыков, обеспечивающих овладение вокальной техникой, специфическими приемами, характерными для различных жанров эстрадной, популярной музыки;

формирование навыков достижения единства музыкально-художественных средств и вокально-технических, исполнительских навыков в раскрытии и воплощении художественного замысла произведений;

формирование навыков самостоятельной работы над вокальным репертуаром, развитие потребности к самовыражению и дальнейшему саморазвитию;

обогащение вокально-педагогического репертуара для будущей певческой деятельности в качестве исполнителей;

воспитание сценической культуры.

Воспитательные задачи:

воспитание трудолюбия, целеустремленности и упорства в достижении поставленных целей;

воспитание навыков самоорганизации и самоконтроля, умение концентрировать внимание, слух, мышление, память;

усвоение нравственных гуманистических норм жизни и поведения;

воспитание культурной толерантности через вхождение в музыкальное искусство различных национальных традиций, стилей, эпох.

Методологической основой образовательной программы являются исследования теоретиков и практиков, заложивших основы вокальной методики (О.А. Апраксина, В.А. Багадуров, Л.Б. Дмитриев, А. Г. Менабени, В.П. Морозов, П.А. Органов, С.Н. Ржевкин, Е.А. Рудаков, Г.П. Стулова, И.К. Назаренко, В.Л. Чаплин, С.П. Юдин, Р. Юссон, В.И. Юшманов, И.Я. Яковлева); работы, посвященные вокально-техническому развитию учащихся и формированию исполнительских навыков эстрадного пения (Е.Ю. Белоброва, Л.С.Зорилова, В.Ф. Иванников, И. Исаева, О.Я.Клипп, В.Г. Кузнецов, Л.М. Коваль, А.Пекхам, С.Риггс, Л.В. Романова, Е.Л.Рыбакова, О.Степурко, И.В. Сахнова, Д.В.Харичева, О.Ховард, Э.Ховард); работы посвященные охране детского голоса, здоровьесберегающим технологиям (А.Ф. Гребнев., И.И. Левидов, Е.М. Малинина, В.В.Емельянов, М.Щетинин, А.Н.Стрельникова, Золотарева Э. Я.).

Содержание образовательной программы «Эстрадный вокал» определяется как *общеметодологическими принципами формирования содержания*, так и *специальными принципами формирования содержания из области искусства*.

Образовательная программа базируется на *таких общеметодологических принципах как* образовательный, основообразующий, системообразующий и развивающий характер учебного материала, гражданская и гуманистическая направленность содержания образования, систематичность и последовательность структурного единства, единая содержательная и процессуальная сторона обучения, посильная трудность, соответствие содержания образования требованиям развития общества, культуры и личности.

Как предмет образовательной области «Искусство» образовательная программа «Эстрадный вокал» опирается на следующие *специальные принципы* формирования содержания: единство идейного содержания и художественной формы, единство художественного и технического, эмоционального и сознательного, гармоничного культурного развития личности, учета возрастных и психофизиологических возможностей и особенностей детей.

Содержание образовательной программы базируется на певческой культуре казахского народа и современной казахстанской песенной культуре, произведениях мировой популярной эстрадной музыки и

песенном творчестве народов мира. Программа ориентирована на педагогическое творчество как в аспекте научно-методического обеспечения, так и в области учебно-педагогического репертуара.

Распределение учебного материала в образовательной программе условно. Педагог определяет последовательность освоения вокальной техники в зависимости от уровня подготовки обучающегося, его индивидуальных вокальных данных и времени, необходимого для решения профессиональных задач.

Образовательная программа предусматривает использование как традиционных, так и инновационных педагогических технологий, направленных на решение проблем развивающего, личностно-ориентированного обучения, дифференциации, гуманизации и формирования индивидуальной образовательной перспективы обучающихся.

Объем учебной нагрузки по предмету «Эстрадный вокал» в соответствии с типовым учебным планом составляет в каждом классе 2 недельных часа. Форма занятий – индивидуальные занятия по 45 минут. Индивидуальная форма занятий позволяет средствами вокального искусства раскрыть творческую индивидуальность каждого обучающегося, применить в процессе обучения дифференцированный подход, учитывающий уровень музыкальных способностей, музыкально-теоретической подготовки, психолого-физиологические и возрастные особенности детей.

Сроки обучения: 5-7 лет.

Освоение образовательной программы завершается итоговой государственной аттестацией.

Требования к знаниям и умениям обучающихся.

В результате усвоения программного материала учащиеся должны:

- знать основные понятия и терминологию, ориентироваться в стилях и направлениях исполняемых произведений;
- иметь представление о психофизиологических процессах певческой деятельности человека, иметь общие сведения об анатомии голосового аппарата, его работе при пении;
- развивать музыкальный и вокальный слух, расширять общий и музыкальный кругозор;
- овладеть такими вокально-техническими и музыкально-исполнительскими навыками как: организация певческого дыхания, опора звука, скоординированная работа резонаторов, правильное звукообразование и различные виды звуковедения (*legato*, *non legato*, *staccato* и др.), совершенствование качеств звучания голоса (тембр, звуковысотный и динамический диапазон, вокальное интонирование, подвижность голоса, правильная певческая

артикуляция и четкость дикции), эмоционально-художественная выразительность, убедительная интерпретация произведений; освоить теоретические навыки постановки голоса и методические приемы практического воспитания вокальных навыков; ознакомиться с вокальным репертуаром, необходимым для исполнительской деятельности; овладеть навыками сольного и ансамблевого исполнения в сопровождении концертмейстера, под фонограмму, а cappella; владеть навыками работы с микрофоном, аудио и звуковой аппаратурой, фонограммой, компьютером.

Изучение предмета «Эстрадный вокал» осуществляется в тесной связи с практическим освоением дисциплин «Сольфеджио», «Хор», «Мировая музыкальная литература», «Казахская музыкальная литература», «Музыкальный инструмент».

Условия реализации программы

Образовательная программа по предмету «Эстрадный вокал» предназначена для детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств (с 5-7 летним сроком обучения).

С целью обеспечения качественной подготовки, отвечающей потребностям развития данного направления искусства на современном этапе, целесообразно ввести в рабочие планы по «Эстрадному вокалу» за счет часов «предмета по выбору» изучение дисциплин «Хореография» и «Актерское мастерство» и др.. Необходимость введения данных дисциплин продиктована спецификой жанра.

Современная песенная эстрада активно стремится к дополнению визуальных форм воздействия на зрителя за счет танца, пантомимы, акробатики, гимнастики. Художественный образ вокального эстрадного произведения создается многообразием средств разных видов искусств, главные из которых – голос и пластика исполнителя.

Специфика работы эстрадного певца в отличие от других жанров сценического искусства состоит в одновременности вокального исполнения и движений в процессе воплощения на сцене художественного образа произведения. Пластика является следствием эмоционального состояния, получаемого певцом от музыкального произведения, и в этом смысле она выражает замысел авторов. Включая элементы сценического танца в развитие драматургии концертного номера, исполнитель создает вокально-хореографический образ музыкального произведения.

Специфический язык условностей хореографического искусства, применение комплекса элементов танцевальных движений, освоенных учащимся в период обучения, расширяет возможности его

пластической выразительности как одного из основных элементов профессионализма. Эстрадные вокалисты широко применяют в выступлениях на концертной сцене современный танец, модерн-танец, джаз-танец, рок и поп танцевальную пластику. Занятия хореографией призваны решать задачи формирования пластической культуры вокалиста на профессиональной основе, что также диктует необходимость включения в подготовку эстрадных номеров не только овладение навыками хореографии, но и элементов применения ее в создании пластического и, в целом, художественного образа эстрадного вокального произведения.

Современный эстрадный исполнитель существует в постоянном синтезе актерской игры, музыки, слова, движения и качество исполнения концертного номера зависит также от наличия и умелого применения певцом актерских способностей. Занятия по предмету «Актерское мастерство» позволяют изучить основы сценического поведения, развить артистические способности, освоить элементы актерского мастерства в работе над образом в музыкальном произведении, найти актерскую интерпретацию музыкального произведения и освоить основы театрального искусства.

Задача эстрадного исполнителя – поиск индивидуальной манеры пения, формирование тембра, силы, выносливости голоса, оригинального сценического образа. В эстрадном пении выдвигаются особые требования к качеству дикции, знанию и следованию законам орфоэпии, осмысленному, выразительному, эмоционально наполненному произнесению слова, поскольку поэтический текст является одной из значимых составляющих песни. Большую помощь в этом оказывают занятия по культуре речи, речевые тренинги. На этих занятиях происходит тренировка и укрепление речевого аппарата, постановка речевого голоса, работа над дыханием, артикуляцией, резонированием, развитие выразительности и гибкости голоса.

Реализация программы предмета «Эстрадный вокал» предусматривает наличие следующих материально-технических средств обучения:

оборудованный учебный кабинет для индивидуальных занятий вокалом;

концертный зал (сцена);

музыкальные инструменты (фортепиано, синтезатор и др.);

комплект звуковой аппаратуры (усилитель, пульт, колонки, проигрыватель CD и флэш носителей);

микрофоны;

компьютер, программное обеспечение;

музыкальный центр, магнитофон;

записи фонограмм в режиме «+» и «-»;

учебно-методический, нотный, дидактический материал, фонотека;

аудио-, видеозаписи, формат CD, MP3;

видеокамера, фотоаппарат;

записи выступлений, концертов;

зеркало, доска, пульт для нот.

Материально-техническая база школы должна соответствовать санитарным и противопожарным нормам, нормам охраны труда.

Типовой учебный план детской музыкальной школы (музыкального отделения школы искусств)

№	Предмет	Недельная нагрузка по классам										Экзамены
		Вокальный класс (пение) Срок обучения: 5-7 лет										
		подг.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	классы
1.	Специальный класс (вокальное пение: академический вокал, эстрадный вокал)	2	2	2	2	2	2	2	2	-	-	5,6,7
2.	Сольфеджио	1	2	2	2	2	2	2	2	-	-	5
3.	Коллективное музицирование (хор, ансамбль и др.)	-	1	1	3	3	3	3	3	-	-	
4.	Казахская музыкальная литература	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	
5.	Мировая музыкальная литература	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	
6.	Музыкальный инструмент	-	1	1	1	1	1	1	1	-	-	
7.	Предмет по выбору (хореография и актерское мастерство и др.)	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	
	Всего часов	4	7	8	11	11	11	9	9	-	-	

Организационные формы изучения предметов учебного плана: индивидуальные занятия по предметам: специальный класс (вокальное пение: академический вокал, эстрадный вокал), музыкальный инструмент, предмет по выбору (хореография и актерское мастерство и др.). Занятия по предметам хореография и актерское мастерство проводятся по 0,5 академических часа в неделю, начиная с 1-го класса обучения в музыкальной школе.

Групповые занятия по предметам: сольфеджио, казахская музыкальная литература, мировая музыкальная литература, коллективное музицирование.

На подготовительном отделении индивидуальные занятия по дисциплинам: специальный класс (вокальное пение: академический вокал, эстрадный вокал), предмет по выбору (предпочтительно – музыкальный инструмент). Групповые занятия по сольфеджио.

Содержание учебного предмета Учебно-тематический план

№	Разделы и темы	Количество часов по классам							
		подг.	1	2	3	4	5	6	7
13.	Постановка голоса. Певческая установка. Основные свойства певческого голоса	1	1	1	1	1	1	1	1
14.	Строение голосового аппарата, процесс голосообразования	2	2	2	2	2	2	2	2
15.	Вокальные навыки. Работа над дыханием (понятие о певческом дыхании, дыхательная гимнастика)	3	3	3	3	3	3	3	3
16.	Принципы артикуляции в речи и пении (речевые и вокальные упражнения для развития артикуляционного	5	5	5	5	5	5	5	5

	аппарата)								
17.	Работа над звуком (формирование гласных и согласных звуков в пении, характер звуковедения, атака звука, высокая позиция звука)	5	5	5	5	5	5	5	5
18.	Классификация певческих голосов и регистры певческого голоса (расширение певческого диапазона за счет упражнений на развитие головного и грудного регистров)	5	5	5	5	5	5	5	5
19.	Координация между слухом и голосом (чистота интонации, упражнения для выработки правильной певческой позиции)	5	5	5	5	5	5	5	5
20.	Дефекты голоса и их устранение (горловой и носовой призвуки, форсировка звука, упражнения на устранение дефектов)	2	2	2	2	2	2	2	2
21.	Работа над художественно-исполнительской стороной вокального репертуара	5	5	5	5	5	5	5	5
22.	Работа над упражнениями и вокализами	5	5	5	5	5	5	5	5
23.	Работа над народными песнями	10	10	10	10	10	10	10	10
24.	Работа над	20	20	20	20	20	20	20	20

эстрадными произведениями									
Всего:	68	68	68	68	68	68	68	68	68

Раздел и тема 1. Постановка голоса.
Певческая установка.
Основные свойства певческого голоса

Постановка голоса – процесс индивидуального обучения пению, заключается в выработке у обучающегося рефлекторных движений голосового аппарата, способствующих правильному звучанию. Понятие хорошо поставленного голоса включает его ровность на всем диапазоне (сглаженность регистров), звучность, прикрытость гласных, красоту тембра, гибкость. Хорошо поставленный голос характеризуется присутствием в его звучании певческих формант.

Певческая установка – положение, которое певец должен принять перед началом фонации (звукоизвлечения). Закрепление в сознании и нервно-мышечных ощущениях обучающегося наиболее естественного, удобного и результативного исходного положения корпуса, ротоглоточной полости и всего голосового аппарата. Певческая установка при положении стоя: прямое собранное положение корпуса, равномерная опора на обе ноги. Руки свободно опущены по бокам или соединены кистями перед грудью или за спиной, грудь развернута, плечи слегка оттянуты назад, голову держать прямо, ненапряженно. При положении сидя, сохраняется то же положение корпуса и головы, ноги поставлены под прямым углом. Важно приучить обучающегося принимать в должный момент певческую установку, поскольку это помогает овладеть правильными певческими навыками.

Основные свойства певческого голоса. Звуковой диапазон. Тесситура. Примарные тоны. Высокая и низкая певческие форманты. Сила (интенсивность) голоса. Тембр голоса (звонкость, блеск, объем, плотность и общая окраска). Полетность голоса. Высокая позиция звука. Певческое вибрато.

Основные вокальные навыки – звукообразование, певческое дыхание, слуховые навыки, артикуляция, навыки эмоциональной выразительности.

Раздел и тема 2. Строение голосового аппарата, процесс голосообразования

Голосовой аппарат – система органов, которая участвует в образовании голоса и речи.

Органы дыхания – легкие, дыхательные пути, мышцы, осуществляющие процесс дыхания. Функция дыхательной системы – осуществление газообмена. Органы дыхательной системы: носовая полость, носоглотка, гортань, трахея, легкие, диафрагма.

Органы формирования звука – резонаторы, артикуляционный аппарат.

Резонаторы – воздушные полости дыхательного тракта, окружающие голосовые складки сверху и снизу: верхние головные и нижние грудные резонаторы. Грудные резонаторы: трахея, бронхи.

Головные резонаторы: глотка, носоглотка, ротовая полость, носовая полость, придаточные полости носа.

Артикуляционный аппарат – система органов, благодаря которым формируются звуки речи и голоса. Активные органы речи: голосовые складки, язык, губы, мягкое небо, глотка, нижняя челюсть. Пассивные органы речи: зубы, твердое небо, верхняя челюсть.

Органы звукообразования – гортань, голосовые складки.

Процесс голосообразования – результат сложного и тонкого взаимодействия всех частей гортани, которое осуществляется через широкую сеть нервных связей с головным мозгом. Физиологический акт, заключающийся в напряжении голосовых складок и приведении их друг к другу, в повышении под действием межреберных мышц и диафрагмы давления воздуха в трахее и бронхах и периодическом прорыве его через голосовую щель с возникновением колебаний голосовых складок, обуславливающих колебания воздушной среды, воспринимаемые как звуки голоса.

Раздел и тема 3. Вокальные навыки. Работа над дыханием (понятие о певческом дыхании, дыхательная гимнастика)

Вокальные навыки – частично автоматизированный способ выполнения действия, являющегося компонентом певческого акта.

Начальный этап – создание регулировочного вокально-музыкального образа, понимание способов выполнения вокальных действий и попытки их осуществления. Следующий этап – образование условнорефлекторных связей в соответствии с заданной акустической нормой. По мере тренировки эти связи упрочиваются, устраняются лишние движения и ошибки, выполнение отдельных действий становится четким, качество их повышается. Они автоматизируются и сливаются в единый певческий акт.

Дальнейшая пластическая приспособляемость процесса голосообразования (сложившихся динамических стереотипов) к изменению ситуации воспроизведения звука (например, освоение звучания и способа голосообразования в верхней или нижней части

диапазона, изменение звучания в зависимости от эмоционально-смыслового содержания исполняемого произведения и др.).

Певческое дыхание и его развитие, как основы пения происходит в процессе работы над певческим звуком, и воспитывается постепенно и систематично. Певческое дыхание должно быть равномерным, свободным, способствующим естественной координации всех систем, участвующих в голосообразовании. Типы дыхания. Костальное (ключичное, верхне-грудное, грудное). Косто-абдоминальное (смешанное, грудобрюшное) дыхание. Абдоминальное (брюшное, диафрагматическое) дыхание. Нижнереберно-диафрагматическое дыхание. Элементы фонационного дыхания (взятие дыхания, задержка вдоха и сохранение состояния вдоха во время пения музыкальной фразы). Контроль вдоха и выдоха, ритм и организация дыхания. Полузевок.

Певческое дыхание - основа «опертого» звука. Певческая опора - сложное комплексное чувство, зависит от правильной организации дыхания, образования звука и резонирования голоса. Основные критерии певческой опоры - качество воспроизводимого звука. Опёртый звук. Неопёртый звук. Дыхательные упражнения. Беззвуковые упражнения. Тренаж вдоха и выдоха для развития опоры дыхания, диафрагмы, мышц брюшного пресса. Звуковые упражнения. Дыхательная гимнастика по методу А.Н. Стрельниковой, К.П.Бутейко.

Раздел и тема 4. Принципы артикуляции в речи и пении (речевые и вокальные упражнения для развития артикуляционного аппарата).

Артикуляционный аппарат в речи. Органы ротоглоточного канала: язык, губы, мягкое небо, зев, глотка, мышцы нижней челюсти. Гласные, согласные звуки. Координация работы артикуляционного аппарата с дыхательными мышцами и мышцами горла

Артикуляционный аппарат в пении работает в условиях изменившейся длины надставной трубки и более широко открытого рта. Увеличение сокращение мышечных стенок резонаторных полостей, увеличение полости ротоглоточного канала, изменение речевых укладов языка, губ и мягкого нёба; увеличение степени раскрытия рта. Приспособление артикуляционного аппарата к новым положениям или позициям, при которых будут организованы нужные размеры ротовой и глоточной полостей для образования нужных формант конкретных гласных. Округление гласных. Гласные, согласные в пении. Законы вокальной орфоэпии. Речевые и вокальные упражнения для развития артикуляционного аппарата.

Раздел и тема 5. Работа над звуком (пение гласных, произношение согласных, характер звуковедения, атака звука, высокая позиция звука)

Формирование гласных и согласных звуков в пении. Выработка основных вокальных качеств голоса. Высокая и низкая форманты гласного звука. Единое формирование гласных в пении. Ударные и редуцированные гласные. Упражнения на выравнивание гласных. Согласные (губные, языковые, небные, глухие, звонкие, шипящие, сонорные). Формирование гласных в сочетании с согласными. Характер произношения согласных от художественного образа произведений, способов звуковедения. Вокально-фонетические средства эмоциональной выразительности в пении.

Характер звуковедения. Легато (legato) – непрерывное, связанное, плавное пение без толчков, без прерывания дыхания на гласных, с перенесением согласных, заканчивающих слог, к следующему слогу, а также пропевание звучащих сонорных (л, м, н, р) согласных. Согласные при легато - плотно «сцеплены» между собой, произношение производится быстро, без нарушения единого потока звука.

Нон легато (non legato) – прием звуковедения, предусматривающий разделение звуков, которые не связываются между собой, некоторое подчеркивание каждого звука мелодии, но с сохранением ее непрерывности. Разделение звуков производится кратковременной задержкой (без возобновления) дыхания перед новым звуком. Подчеркивание звуков не должно переходить в нарочитые акценты и тем более – в цезуры или паузы. В то же время преуменьшение подчеркивания не должно привести к стиранию отчетливых граней каждого возникающего звука или аккорда и тем самым свести мелодию к невыразительному приему, среднему между легато и нон легато.

Стаккато (staccato) – прием звуковедения, предусматривающий исполнение отрывистое, короткими длительностями, легкими толчками, отделяя один звук от другого.

Атака звука - способ приведения в действие голосовых связок при образовании голоса. *Мягкая* - голосовые связки приходят в колебание в момент их смыкания, начала звучания, а не перед ним. Придает звучанию голоса мягкость, бархатистость, богатство обертонов. *Твердая* - голосовая щель плотно замыкается перед началом звука, а затем с силой прорывается напором выдыхаемого воздуха. Обеспечивает звучанию голоса громкость, яркость, энергичность, резкость. *Придыхательная* – неполное смыкание связок, при котором звучанию голоса предшествует шум (придыхание), возникающий

оттого, что выдыхаемый воздух начинает проходить через голосовую щель еще до смыкания связок и их колебания;

Позиция звука – выражение влияния тембра на восприятие высоты звука. Высокая и низкая позиции звука. Наличие в тембре достаточного количества высокочастотных обертонов делает звук более ярким, звонким, светлым, полетным, то есть высоким по позиции. При недостатке высокочастотных обертонов он при той же абсолютной высоте воспринимается как более глухой, низкий, плоский. Позиционную нечистоту можно исправить, обратив внимание на точность и правильность техники голосообразования. Высокая певческая позиция связана с понятиями: «певческая маска», «полузевок» и «опора звука». Сохранение высокой позиции - пение на глубоком не перегруженном дыхании с активным включением брюшного пресса, следует хорошо раскрывать полость рта и глотки, освободить нижнюю челюсть, использовать прикрытый звук и мягкую, точную атаку. В процессе нахождения такой позиции решающую роль играет высоко поднятое мягкое нёбо. При этом челюсти разжимаются, мягкое нёбо полностью отделяет глотку от носоглотки, опускается гортань, освобождается язык, активизируются мышцы глотки и зева. Вокальный зевок является важным методологическим приемом для правильного звукообразования, он подготавливается при вдохе, формируя условия для начала звукообразования и верной подачи звука. Пение в высокой звуковой позиции предполагает использование певческой маски, то есть полную активизацию головных резонаторов, которые являются верхней опорой звука, в то время, как дыхание является его нижней опорой. Посыл звука «в маску» способствует правильной атаке звука, то есть организации дыхания в момент звукообразования. Дыхание посылается узкой струей к корням верхних зубов. Чем дальше от корней верхних зубов будет отодвигаться точка упора звука, тем менее ярким будет сам звук.

Раздел и тема 6. Классификация певческих голосов и регистры певческого голоса (расширение певческого диапазона за счет упражнений на развитие головного и грудного регистров)

Классификация певческих голосов. Диапазон – звуковой объем голоса. Регистр певческого голоса – фонационный ряд одинаковых по тембру звуков, берущихся единым приемом, определенный участок звукового объема (верхний, средний, нижний). Регистры детских голосов. Основные регистры певческого голоса – грудной регистр (Chest voice), фальцет (Falsetto), головной регистр (head), микст (Mixed voice), свистковый регистр (Whistle register), штро бас (Stroh bass). Выравнивание регистровых порогов и сглаживание регистров голоса.

Переходные ноты. Детские голоса. Сопрано: ми–фа–диез (второй октавы), альт: ля–си (первой октавы, при переходе к головному регистру); ре–ми (первой октавы, при переходе к грудному регистру). Расширение певческого диапазона за счет упражнений на развитие головного и грудного регистров. Развитие нижних и верхних звуков укреплением центра диапазона голоса.

Раздел и тема 7. Координация между слухом и голосом (чистота интонации, упражнения для выработки правильной певческой позиции)

Слуховые навыки. Слуховое внимание и самоконтроль. Дифференцирование качественных сторон певческого звучания. Вокально-слуховые представления о певческом звуке и способах его образования. Слухо-двигательные связи между восприятием и воспроизведением (координация между слухом и голосом). Их формирование на основе систематического воспитания слухового внимания и самоконтроля за качествами воспринимаемого и воспроизводимого звучания. Осознание отдельных элементов звука, способов звукоизвлечения, артикуляции и дыхания.

Зависимость чистоты интонации от степени развитости музыкального слуха и от объема слуховых представлений. Вокально-интонационные упражнения (пение гамм, интервалов, аккордов, секвенций, различных мелодических оборотов) для развития музыкального слуха (ладового, гармонического, внутреннего).

Выработка правильной певческой позиции - совокупность работы мышц всего тела, всех составляющих голосового аппарата, начиная с диафрагмы, брюшной полости и заканчивая низко уложенными, расслабленными связками в гортани и языка во время пения.

Раздел и тема 8. Дефекты голоса и их устранение (горловой и носовой призвуки, форсировка звука, упражнения на устранение дефектов)

Дефекты голоса. Горловой призвук. Тусклое звучание голоса. Зажимы разного рода. Носовой призвук. Заглубленный звук. «Белый» звук. Дефекты дикции. Форсирование. Сип, нарушения вибрато (тремоляция, «качка», «прямой голос»), фальшивая интонация, низкая позиция звука.

Раздел и тема 9. Работа над художественно-исполнительской стороной вокального репертуара

Восприятие и осмысление содержания и формы художественного произведения. Выработка индивидуальной исполнительской концепции идейно-художественного замысла. Поиск наиболее оптимального решения творческой задачи. Конструирование формы и содержания исполнения, рождение чувства уверенности в своей художественной правоте и ценности созданной им трактовки.

Эстрадный образ певца – нахождение оригинального и органичного образа (имиджа). Выразительные средства эстрадной песни – вокал, слово, актерское мастерство, пластика эстрадного артиста-вокалиста, костюм, свет, мизансцены. Мера использования дополнительных выразительных средств зависит от индивидуальности исполнителя, смыслового, образного, эмоционального и стилевого своеобразия песни.

Индивидуальность исполнителя, характер музыкально-текстовой основы песни, жанровая разновидность (лирическая, гражданско-патриотическая, шуточная, игровая, баллада; классика, ретро, джаз, рок и т. д.). Эстрадный вокальный репертуар органично поддающийся театрализации и сопротивляющийся активной театрализации. Песня-сценка – маленький спектакль – создается событийный ряд, находятся характеры персонажей, определяется природа конфликта, выстраивается действие в предлагаемых обстоятельствах. Песня от лица героя – перевоплощение, создание характера персонажа, от имени которого поется песня. Театрализация эстрадной песни – сюжетная театрализация, смысл и образ произведения раскрывается через пение и актерскую выразительность. В актерской психотехнике эстрадного певца ведущие позиции занимают внутреннее видение, воображение, проникновение в эмоционально-смысловой строй материала; способ существования эстрадного певца - не полное перевоплощение, а рассказ о чувствах и мыслях героя (героев) песни; живой аккомпанемент песни предоставляет возможность более широкой театрализации в смысле общения певца с концертмейстером или оркестром.

Раздел и тема 10. Работа над упражнениями и вокализами

Роль упражнения как первого этапа работы над развитием и формированием голоса. Формирование и совершенствование вокально-технических навыков: расширение певческого диапазона, различные виды звуковедения, выравнивание звучания гласных, переходные ноты, вокальный зевок. Приведение голоса в правильное певческое состояние, устранение имеющихся недостатков. Формирование

певческой позиции. Овладение дыханием, резонаторами в достижении ровности звучания, подвижности голоса. Выработка правильного певческого тона на legato, выработка навыков пения свободно, без напряжения. Правильная певческая установка; певческий звукоидеал; высокая певческая позиция; певческое (смешанное) дыхание и опора звука; виды атак звука в пении; певческая артикуляция и дикция.

Использование упражнений по принципам: от простых к сложным, от пения с «закрытым ртом» к «открытому», от пения легким звуком до динамически и темброво-насыщенным, от середины диапазона к краям. Работа на небольшом диапазоне. Постепенное усложнение и удлинение упражнений, соответственно с возрастающими возможностями учащихся. Переход к более сложным упражнениям осуществляется только после стабильного овладения предыдущего этапа, важно хорошее закрепление. Типы упражнений: на выдержанном звуке; гаммаобразные; арпеджио; упражнения на разные скачки; вокализы; отрывки из произведений. Задача выразительного исполнения упражнений наряду с вокально-техническими задачами. Подбор упражнений в соответствии с уровнем развития учащихся, типом голоса.

Вокализ - пьеса для голоса без слов. Промежуточный музыкальный материал от упражнений к художественным произведениям. Отличие от упражнений – является настоящим художественным произведением, не усложненным поэтическим текстом. Формирование вокально-технических навыков – звукообразование, голосоведение, ровность голоса, технику беглости, кантилену и др. на материале вокализов. Вокализы в виде сборников, подобранных по определенным типам голосов или рассчитанных на развитие определенных видов вокальной техники. Вокализы Ф. Абта, Дж. Конконе, Г. Зейдлера, Б. Лютгена, Г. Панофки, Д. Россини, М. Маркези. Разучивание вокализов с названием нот (сольфеджирование), с использованием гласных, различных слогов. Осмысленность пения вокализов, выражение эмоциональных чувств. Анализ музыкального текста вокализов – форма, фразировка, кульминация, темп, ритм, динамические оттенки, характер исполнения.

Раздел и тема 11. Работа над народными песнями

Знакомство с жанром народной музыки. Развитие певческого голоса, музыкальных данных исходя из широкой напевности народной песни. Знакомство и с песнями разных народов. Вокально-техническая работа. Исключительное богатство содержания, разнообразие жанров. Песни обрядовые, сатирические, трудовые, игровые, лирические и другие. Специфические черты народных песен разных стран (широта

дыхания одноголосных казахских песен, подголосочная полифония русской народной песни, немецкий четырехголосный хорал, прихотливый ритмический и интонационный склад многих восточных напевов и т. д.). Ясное и четкое деление на небольшие фразы, простота изложения, простота мелодического и ритмического рисунка.

Раздел и тема 12. Работа над эстрадными произведениями

Особенности работы над вокальным репертуаром связанные с тем, что его содержание раскрывается не только через музыку, но и через поэтическое слово. Анализ вокального произведения. Авторы музыки и текста, характер произведения. Осмысленное и эмоциональное прочтение литературного текста. Выразительная декламация с выявлением смысловых кульминаций, особенностей фонетики и ритма стиха.

Проигрывание мелодии. Пение мелодии и определение характера мелодии, ее динамического диапазона, формы, нахождение кульминационных вершин, цезур, моментов смены дыхания.

Вокально-технический анализ: тесситура (удобная, неудобная). Наличие примарных звуков, крайних (низких, высоких) звуков диапазона голоса учащегося. Характер движения мелодии (волнообразная, поступенная, скачкообразная и т.д.). Характер звука (мягкий, светлый, легкий и т.д.). Вокально-технические трудности: интонационные (скачки, хроматизмы, увеличенные и уменьшенные интервалы и т.д.); ритмические (синкопы, дуоли, триоли и т. д.); динамические; дикционные; трудности, связанные с дыханием (длинные фразы и т.д.), вид атаки.

Раскрытие образной стороны вокальных произведений и достижение высокого художественного уровня исполнения. Характер сопровождения. Прослушивание аудио записей произведения, просмотр видеозаписей, клипов. Вокально-техническое освоение произведения. Работа над вокальной культурой исполнения. Работа над художественно-эмоциональным, сценическим воплощением произведений. Концертное исполнение.

Ожидаемые результаты освоения обучающимися программ

Программа по предмету «Эстрадный вокал» определяет ожидаемые результаты освоения учебных предметов в соответствии с учебным планом. Уровень сформированности ключевых и учебно-познавательных компетенций обучающихся оценивается в ракурсе предметных, системно-деятельностных и личностных результатов.

Примерные репертуарные списки отражают разнообразие репертуара, его направленность, а также возможность индивидуального подхода к каждому обучающемуся. В одном и том же классе индивидуальные планы прохождения программы, концертные и экзаменационные программы могут значительно отличаться по уровню трудности. Примерное количество музыкальных произведений, рекомендуемых для изучения в каждом классе, дается в годовых требованиях.

В работе над репертуаром педагог должен учитывать, что часть произведений предназначена для публичного или концертного (экзаменационного) исполнения, остальные – для работы в классе или в порядке ознакомления. Педагог может устанавливать степень завершенности работы над педагогическим репертуаром, фиксируя этапы изучения в индивидуальном плане обучающегося.

Примерные репертуарные списки, приводимые в данной программе, не являются исчерпывающими, педагог может варьировать объем и сложность программы, пополняя репертуарные списки за счет нового учебно-педагогического репертуара с учетом личностного и индивидуального подходов к каждому обучающемуся.

Примерные программные требования

Подготовительный класс

Вокальное воспитание обучающихся неразрывно связано с развитием музыкальных данных и общего культурного уровня. В подготовительном классе важно сформировать устойчивый, эмоционально-положительный интерес к музыкальным занятиям.

В течение учебного года у обучающегося формируются музыкально-теоретические, вокальные знания, умения и навыки. Формируется навык слушания, восприятия и запоминания музыки, музыкальной отзывчивости на восприятие музыки. Необходимо знакомство с понятиями: «певческая установка», «певческий голос», «певческое дыхание», «кантилена». Формирование основ певческого дыхания и правильного (не форсированного) певческого звучания голоса. Формирование музыкально-слуховых представлений и чувства ритма, навыка артикуляции. В учебный год должно быть изучено примерно 9-10 произведений.

В результате подготовительного периода обучения обучающиеся должны:

- знать общие понятия о голосе, певческом дыхании;
- соблюдать певческую установку;
- уметь брать дыхание и распределять дыхание на музыкальную фразу;

уметь петь легким звуком, стараться его «тянуть»;
уметь интонационно правильно пропеть мелодию по
фрагментам, опираясь на звучание инструмента, затем без него;
уметь правильно и ясно произносить слова песен, без искажений
пропеть гласные, четко и коротко произносить согласные,
активно артикулировать;
уметь петь с сопровождением концертмейстера, под фонограмму;
приобрести первоначальные навыки работы с микрофоном.

Примерный репертуарный список

Вокализы

Абт Ф. Вокализы.

Вокализы на мелодии детских песен.

Произведения казахских композиторов, казахские народные песни

«Әлди, әлди». Казахская народная песня.

«Бала уату». Казахская народная песня.

«Ақ мамам». Музыка А.Асанова, слова Ф.Оңғарсыновой.

«Ақ мамам». Музыка и слова С.Садықова.

«Апорт деген тәтті алма». Музыка Д.Ботбаева, слова

Н.Әлімқұлова.

«Аяз ата». Музыка С.Мұхамеджанова, слова Ш.Мұхамеджанова.

«Бақа». Музыка Ш.Калдаякова, слова народные.

«Бала уату». Казахская народная песня, слова И.Оразбаева.

«Балдырған». Музыка А.Асанова, слова Р.Архабаева.

«Балдырғандар әні». Музыка Ш.Калдаякова, слова О.Әубәкірова.

«Бесік жыры». Казахская народная песня.

«Біз - өмірдің гүліміз». Музыка Б.Гизатова, слова Ә.Дүйсембиева.

«До-ре-ми». Музыка и слова Ө.Байділдаева.

«Елка жыры». Музыка Л.Хамиди, слова Ә.Дүйсембиева.

«Жаз келеді, алақай». Казахская народная песня.

«Көктем». Музыка Б.Ерзаковича, слова Ш.Ахметова.

«Көнілді ән». Музыка Б.Гизатова, слова С.Жиенбаева.

«Қарлығаш». Музыка и слова Б.Бейсеновой.

«Қонырау». Музыка К.Қуатбаева, слова А.Асылбекова.

«Төлдер». Музыка Б.Гизатова, слова Ж.Өмірбекова.

«Тұлпарым». Музыка и слова Б.Бейсеновой.

Произведения современных композиторов

«Антошка». Музыка В.Шаинского.

«Бубенчики». Музыка Е. Тиличевой, слова М. Долинова.

«В огороде зайныка». Музыка В.Карасевой, слова Н.Френкель.

«Весёлый музыкант». Музыка А.Филиппенко, слова Т.Волгиной.
«Голубой вагон». Музыка В.Шаинского.
«Дровосек-жук». Музыка Д.Тухманова.
«Дюймовочка». Музыка О.Юдахиной, слова Н. Соловьевой.
«Ёлочка». Музыка М.Красева, слова З.Александровой.
«Ехали медведи». Музыка М. Андреевой, слова К.Чуковского.
«Колыбельная медведицы». Музыка Е.Крылатова.
«Колыбельная». Музыка А.Лядова.
«Кукла». Музыка В.Шаинского, слова А.Алиханова и А.

Жихарева.

«Мама». Музыка А.Ермолова, слова В. Кузьмина.
«Облака». Музыка В.Шаинского, слова С. Козлова.
«Песня маленькой принцессы». Музыка и слова С.Савенкова.
«Пропала собака». Музыка В.Шаинского.
«Просто буги». Музыка Н.Жемойтук, слова А.Адлер.
«Ромашковая кошка». Музыка В.Протасова.
«Четыре таракана и сверчок». Музыка Г.Фиртич.
«Что дарить на день рожденья». Музыка А. Ермолова, слова В.

Борисова.

«Песенка Мамонтенка». муз. В. Шаинского, сл. Д. Непомнящей.

Произведения зарубежных композиторов

«Apples and Bananas». Английская народная песня.
«Are you sleeping?» Английская народная песня.
«Bingo». Английская детская песня.
«Heu li lee lo». Английская народная песня.
«Kum ba yah» Английская народная песня.
«Les animaux de la ferme». Французская детская песня.
«Little Snowflake». Английская детская песня.
«Rain, rain, go away». Английская детская песня.
«Stella Stellina». Итальянская детская песня.
«Twinkle, twinkle, little star». Английская народная песня.

Примерные программные требования

Первый класс

В первом классе идет начальный этап формирования музыкально-теоретических, вокальных знаний, умений и навыков. Общее знакомство с понятием «голосовой аппарат». Знакомство с основными свойствами певческого голоса (диапазон, тесситура, сила, тембр). Обучение умению соблюдать в процессе пения певческую установку, обучение основным вокальным навыкам – правильному звукообразованию (мягкая атака), сохранению устойчивого положения

гортани, спокойному вдоху, без поднятия плеч, сохранению дыхательного состояния при пении, спокойному, экономному выдоху, слуховые навыки, артикуляция, навыки эмоциональной выразительности. Формирование основных свойств певческого голоса (звонкости, полноты, ровности по тембру). Правильное формирование гласных и согласных, ясное произношение слов. Развитие диапазона. Обучение умению контролировать себя при пении. Обучение умению читать ноты.

В результате первого года обучения обучающиеся должны:

иметь общие теоретические знания о голосовом аппарате (органы дыхания, органы формирования звука, органы звукообразования), понятия о гигиене певческого голоса;

соблюдать певческую установку;

уметь брать дыхание в зависимости от темпа и характера произведения (спокойный вдох, быстрый вдох, активный вдох), делать задержку вдоха, распределять дыхание на музыкальную фразу, экономно выдыхать;

петь легким звуком, стараться его «тянуть» без напряжения, без утечки воздуха;

чисто и точно интонировать;

правильно исполнять ритмический рисунок, выдерживать постоянный темп;

правильно и ясно произносить слова песен, без искажений пропевать гласные, четко и коротко произносить согласные, активно артикулировать;

уметь петь с сопровождением концертмейстера, под фонограмму; приобрести первоначальные навыки работы с микрофоном.

Примерный репертуарный список

Вокализы

Авт Ф. Вокализы.

Вокализы на мелодии детских песен.

Произведения казахстанских композиторов, казахские народные песни

«Туған жер». Казахская народная песня.

«Бұлбұлғаш». Казахская народная песня.

«Айгөлек». Музыка Б. Байкадамова, слова Н. Баймухамедова.

«Айдана». Музыка С. Байтерекова, слова Ш. Сариева.

«Ақ тілек». Музыка Т. Кулинова, слова А. Асылбек.

«Ана тілін сүйеміз». Музыка К. Дуйсекеева, слова Ш. Сариева.

«Ана». Музыка К. Дуйсекеева, слова Ш. Сариева.

«Анашым менің». Музыка Т. Кулинова, слова А. Асылбек.
«Атамекенім». Музыка и слова Б. Бейсеновой.
«Аяқдопшы». Музыка Т. Кулинова, слова Б.Тобояков.
«Әкем – әнім». Музыка А. Сулейменова, слова О. Суттибаева.
«Біріншіге барамын». Музыка Ғ.Тамендарова, слова М. Әлімбаев.
«Жақсы көрем». Музыка Т.Кулиновой, слова А.Асылбек.
«Жау жаңбыр». Музыка К. Дуйсекеева, слова Ш. Сариева.
«Көбелек». Музыка Т. Кулинова, слова Т.Қарашева.
«Қуыршақ». Музыка А. Бушиковой, слова Р.Тышқанбаева.
«Күз келді». Музыка Т. Кулинова, слова Л.Оңғар.
«Қарлығаш». Музыка и слова Б. Бейсеновой.
«Қошақан». Музыка А.Бейсеуова, слова С. Асанова.
«Таңым тамаша». Музыка Т. Кулинова, слова А. Асылбек.
«Туған жер». Музыка и слова Б. Бейсеновой.
«Шырша жыры». Музыка и слова Б. Бейсеновой.

Произведения современных композиторов

«33 коровы». Музыка М.Дунаевского, слова Н. Олева.
«Божья коровка». Музыка К.Костина, слова И. Лагерева.
«Буги-вуги для осьминога». Музыка и слова Ж. Колмагоровой.
«В лесу родилась ёлочка». Музыка Л. Бекмана, слова Р. Кудашевой.

«Веселая песенка». Музыка А. Ермолова, слова В. Борисова.
«Ветер детства». Музыка и слова В.Коновалова.
«Гномик». Музыка А. Ермолова, слова В. Шиврина.
«Голубой вагон». Музыка В. Шаинского, слова Э.Успенского.
«Дождик». Музыка М. Парцхаладзе, слова Н. Соколовой.
«Лесная песенка». Музыка С. Суэтова, слова Е. Пеки.
«Маленький блюз». Музыка и слова И.Орехова.
«Настоящий друг». Музыка Б.Савельева.
«Песенка крокодилы Гены». Музыка В. Шаинского, слова А.Тимофеевского.
«Чтоб выучиться пению». Музыка А. Островского, слова З.

Петрова.

«Пропала собака». Музыка В. Шаинского, слова Аллы Ламм.
«Ласточка». Музыка Е. Крылатова, слова И. Шаферана.
«Улыбка». Музыка В. Шаинского, слова М. Пляцковского.
«Чёрный кот». Музыка Ю. Саульского М. Танича.
«Чунга чанга». Музыка В. Шаинского, слова Ю. Энтина.
«Школьный корабль». Музыка В. Струве, слова К. Ибряева.

Произведения зарубежных композиторов

«Apples and Bananas». Английская народная песня.

«Alpabet song». Английская народная песня.
«Jingle Bells». Английская народная песня.
«Kotki dwa». Польская детская песня.
«Lavender's Blue». Английская народная песня.
«Les droits de l'enfant». Французская детская песня.
«Michael, Row the Boat Ashore». Английская народная песня.
«Oh du lieber Augustin». Немецкая детская песня.
«Oh, when the saints». Английская народная песня.
«Punchinello». Английская народная песня.
«Rain, rain, go away». Английская детская песня.
«She'll be Coming Round the Mountain». Английская народная песня.
«This is the way we wash our face». Английская детская песня
«Twinkle, twinkle, little star». Английская народная песня.
«We wish You a Merry Christmas». Английская народная песня.

Примерные программные требования Второй класс

Во втором классе продолжается дальнейшее формирование музыкально-теоретических, вокальных знаний, умений и навыков. Знакомство с функциями различных частей голосового аппарата. Соблюдение певческой установки. Развитие свойств певческого голоса (расширение диапазона, укрепление середины диапазона, развитие силы голоса).

Развитие вокальных навыков (дыхание, звуковедение, атака звука, артикуляция, навыки эмоциональной выразительности). Формирование основных свойств певческого голоса (звонкости, полетности, ровности по тембру). Правильное формирование гласных и согласных, ясное произношение слов. Выявление индивидуальных красок голоса.

Использование элементов ритмики. Движения под музыку. Сценическая культура. Обучение умению контролировать себя при пении. Обучение умению читать ноты.

В результате второго года обучения обучающиеся должны:

иметь общие представления о функциях голосового аппарата (органы дыхания, органы формирования звука, органы звукообразования), соблюдать гигиену певческого голоса;

соблюдать певческую установку;

уметь организовывать дыхание в зависимости от темпа и характера произведения (спокойный вдох, быстрый вдох, активный

вдох), делать задержку вдоха, распределять дыхание на более длинные музыкальные фразы, экономно выдыхать;

петь чистым, естественным, легким звуком, используя мягкую атаку звука, уметь тянуть звук ровно, без напряжения, без утечки воздуха, сохранять индивидуальность здорового певческого звучания;

чисто и точно интонировать, сохраняя высокую позицию звука;

правильно исполнять ритмический рисунок, выдерживать постоянный темп;

уметь петь *legato*, *non legato* в зависимости от характера произведения;

правильно и ясно произносить слова песен, без искажений пропевать гласные, четко и коротко произносить согласные, активно артикулировать;

петь эмоционально, выразительно, с различными динамическими оттенками;

использовать элементы ритмики и движения под музыку;

уметь петь с сопровождением концертмейстера, под фонограмму, петь *a cappella*;

уметь работать над сценическим образом;

овладеть навыками работы с микрофоном.

Примерный репертуарный список

Вокализы

Абт Ф. Вокализы.

Зейдлер Г. Вокализы.

Конконе Д. Вокализы.

Панюфка Г. Искусство пения (24 вокализа).

Произведения казахских композиторов, казахские народные песни

«Алқоңыр». Казахская народная песня.

«Бір бала». Казахская народная песня.

«Гүлдерайым». Казахская народная песня.

«Дайдидау». Казахская народная песня.

«Япур-ай». Казахская народная песня.

Абай Құнанбаев. «Желсіз түнде жарық ай».

Біржан сал Қожағұлұлы. «Көкек».

«Ай, дидарлы анашым». Музыка и слова Б. Бейсеновой.

«Айгөлек». Музыка Б. Байқадамова, слова Н. Баймұхамедова.

«Айналайын, ақ маман» Музыка И. Нусипбаева, слова

А. Табылдиевой.

«Ақ бұлақ». Музыка и слова Б. Тажибаева.

«Ақ тілек». Музыка Т. Кулиновой, слова А. Асылбек.

«Алғашқы ұстаз». Музыка К. Мерсалимова, слова А. Амантай.

«Ана тілім». Музыка А. Маханбетовой, слова А. Асылбек.
«Бала бақытты». Музыка Ш. Қорғанбековой, слова С.

Турсынбекова.

«Балдәурен». Музыка Е. Слетдинова, слова Ш. Сариева.
«Дос болайық бәріміз». Музыка И. Нусипбаева, слова

Х. Талгарова.

«Жаса, Қазақстан!». Музыка и слова Б. Бейсеновой.
«Кеш жарық». Музыка А. Қоразбаева, слова Ә. Асылбекова.
«Қазақстан - Атамекен». Музыка К. Ғапбасова, слова Д. Қасенова.
«Қасиетті домбыра». Музыка и слова Б. Бейсеновой.
«Құттықтаймын, мама, туған күніңмен». Музыка Н. Тілендиева,
слова М. Мақатаева.
«Қыздар, қыздар». Музыка Г. Өмирбаева, слова С. Тойлыбаева.
«Мектебім». Музыка и слова А. Маханбетова.
«Ойлан, тап». Музыка Ә. Еспаева, слова Қ. Ыдырысова.
«Өртеке». Музыка Ә. Еспаева, слова Ш. Смаханұлы.
«Сарыарқа». Музыка и слова Ж. Оралбаева.
«Саяхатқа». Музыка Т. Кулиновой, слова А. Асылбек.
«Хош келдің, төрлет, Наурызым». Музыка и слова Б. Бейсеновой.

Произведения современных композиторов

«Большой секрет для маленькой компании». Музыка С. Никитина,
слова Ю. Мориц.

«Вместе весело шагать». Музыка В. Шаинского, слова
М. Матусовского.

«Волшебник - недоучка». Музыка А. Зацепина, слова Л.
Дербенёва.

«Волшебный калейдоскоп». Музыка П. Хайруллина, слова
Н. Камышова.

«Вундеркинд». Музыка Т. Ефимова, слова Б. Шифрина и Т.
Ефимова.

«Где водятся волшебники». Музыка М. Минкова, слова Ю.
Энтина.

«Кашалотик». Музыка Р. Паулса, слова И. Резника.

«Кукла». Музыка В. Шаинского, слова А. Алиханова и
А. Жихарева.

«Маленький блюз». Музыка и слова И. Орехова.

«Оранжевая песенка». Музыка К. Певзнер, слова А. Арканова, Г.
Горина.

«Песенка красной шапочки». Музыка А. Рыбникова, слова Юлия
Кима.

«Песенка о капитане». Музыка И. Дунаевского, слова В.
Лебедева-Кумача.

«Песенка-чудесенка». Музыка М. Протасова, слова А. Кондратьева.

«Песня маленькой пиратки». Музыка В. Голюк., слова Т. Голюк.

«Песня о волшебниках». Музыка Г. Гладкова, слова В. Лугового.

«Песня о волшебном цветке». Музыка Ю. Чичкова, слова М. Пляцковского.

«Подарок». Музыка Н. Скворцовой, слова В. Данько.

«Розовый слон». Музыка А. Гладких, слова Г. Горбовского.

«Рыжий мальчик». Музыка и слова В. Осошник.

«Я люблю этот мир». Музыка и слова Л. Мельниковой.

Произведения зарубежных композиторов

«Bebe Lilly Mille et une nuits». Французская детская песня.

«He's got the whole world in his hands». Английская народная песня.

«Pszczółka Maja». Польская детская песня.

«Rock a Bye Baby». Английская народная песня.

«Rudy rydz». Польская детская песня.

«Schnappi das kleine krokodil». Немецкая детская песня.

«Sing your way home». Английская народная песня.

«The Sisters song». Barney.

«The sound of music». R.Rodgers.

«Warm and Fuzzy». B. Gilman.

«Колыбельная». В.Моцарт.

«С кем-нибудь потанцевать». Б.Диксгорд, Г. Норен.

«Czerwona jarzębina». Польская песня.

Примерные программные требования Третий класс

В третьем классе идет повторение, закрепление и дальнейшее углубление приобретенных ранее музыкально-теоретических, вокальных знаний, умений и навыков. Певческая установка должна стать навыком.

Работа над навыком ровного, спокойно-активного, экономного, длинного дыхания, обеспечивающего достаточную гибкость голоса. Расширение диапазона примерно до полутора октавы. Выравнивание регистров, формирование смешанного звучания. Формирование мягкого, звонкого, полетного звучания, выявление индивидуального тембра. Исполнение произведений разного характера.

Развитие умений передавать художественный смысл и содержание произведения через различные эмоции, чувства, используя музыкальные средства выразительности, вокально-технические навыки.

Работа над собственной манерой вокального исполнения. Сценическая культура. Постановка танцевальных движений.

В результате третьего года обучения обучающиеся должны:

иметь представления о строении голосового аппарата и его функциях (органы дыхания, органы формирования звука, органы звукообразования);

соблюдать гигиену певческого голоса, знать элементарные методы восстановления голоса при простудных заболеваниях;

соблюдать певческую установку;

уметь петь на одном дыхании довольно продолжительные фразы, достаточно равномерно его распределяя; знать различные типы дыхания, петь на опоре;

петь чистым, естественным, легким звуком, пользоваться мягкой атакой как основным способом голосообразования, редко в качестве изобразительного приема использовать твердую атаку;

уметь тянуть звук ровно, без напряжения, без утечки воздуха, сохранять индивидуальность здорового певческого звучания;

чисто и точно интонировать, сохраняя высокую позицию звука;

правильно исполнять ритмический рисунок, выдерживать постоянный темп;

уметь петь legato, non legato, marcato, staccato в зависимости от характера произведения;

осмысленно, выразительно произносить слова песен, без искажений пропевать гласные, четко и коротко произносить согласные, активно артикулировать, выполнять правила орфоэпии;

петь эмоционально, выразительно, с различными динамическими оттенками;

уметь петь с сопровождением концертмейстера, под фонограмму, петь a cappella;

использовать элементы ритмики и движения под музыку;

работать в сценическом образе;

знать правила поведения певца до выхода на сцену и во время выступления.

Примерный репертуарный список

Вокализы

Абт Ф. Вокализы.

Борков В. Вокализы.

Зейдлер Г. Вокализы.

Конконе Д. Вокализы.

Панюшка Г. Искусство пения (24 вокализа).

Произведения казахских композиторов, казахские народные песни

«Қамажай». Казахская народная песня.

«Қараторғай». Казахская народная песня.

«Маусымжан». Казахская народная песня.

«Қараңғы түнде тау қалғып». Абай Қунанбаев.

«Ағажан». Музыка А. Дюсенова, слова . Дуйсенбиева.

«Ақ көгершін». Музыка А.Жұбанов, слова Н.Баймұхамедова.

«Анашым». Музыка А.Маханбетовой, слова К. Абилда.

«Астана - бәйтерегім». Музыка М.Жаутикова, слова Б.Ақтауова.

«Астана». Музыка М.Жаутикова, слова Г.Қыдырлы.

«Асыл анашым». Музыка М. Жаутикова, слова М.Байлы

«Атамекен». Музыка Е. Хасанғалиева, слова К. Мырзалиева.

«Әнші болғым келеді». Музыка А. Маханбетовой, слова

С.Абикенулы.

«Бейбітшілік». Музыка и слова Е. Талжанова.

«Достар». Музыка и слова А.Асанова.

«Ертегілер әлемі». Музыка Е.Елгезекова, слова

«Казахстан». Музыка С. Барлыбаева, слова М.Абжикова.

«Қайсысына не керек?». Музыка А. Досмагамбет, слова

М.Алимбай.

«Мектебім, аяулы мектебім». Музыка и слова Б.Бейсеновой.

«Мектебім». Музыка А. Асанова, слова Б. Ауданбай.

«Туған ел». Музыка Ө. Байділдаева, слова М. Ниязбекова.

Произведения современных композиторов

«Арлекино». Музыка Э. Димитрова, слова Б. Баркаса.

«Белая река». Музыка и слова Ж.Колмагоровой.

«Бьют часы на старой башне». Музыка Е. Крылатова, слова

Ю.Энтина.

«Дай мне руку». Музыка и слова Ж. Колмагоровой.

«Дедушка Мороз». Музыка А. Досмагамбет, слова М.Алимбай.

«Добрые сказки». Музыка А. Ермолова, слова М. Загота.

«Дружба». Музыка А. Ермолова, слова В.Борисова.

«Если с другом вышел в путь». Музыка В. Шаинского, слова М.

Танича.

«Звездочет». Музыка и слова Ж. Колмагоровой.

«Земля моя». Музыка Ю. Саульского, слова Л. Завальнюка.

«Знаешь, все еще будет». Музыка М. Минкова, слова А.

Пугачевой.

«Из чего же?». Музыка Ю. Чичкова, слова Я. Хелемского.

«Итальянский мальчик». Музыка и слова Ж. Колмагоровой.

«Крылатые качели». Музыка Е. Крылатова, слова Ю. Энтина.

«Лесной олень». Музыка Е. Крылатова, слова Ю. Энтина.

«Маэстро Робертино». Музыка и слова О.Злотник.
«Мир, который нужен мне». Музыка А. Ермолова, слова С.
Золотухина.
«Новогодние игрушки». Музыка А. Хоралова, слова
А.Дементьева.
«Папа может все что угодно». Музыка В. Шаинского, слова
М.Танича.
«Свободный Казахстан». Музыка М.Пахомовой, слова
В.Мякинкина

Произведения зарубежных композиторов

«Clap yo'hand!». Музыка George Gershwin, слова Ira Gershwin.
«Dancing queen». Музыка Benny Andersson, Björn Ulvaeus, слова
Stig Andersson.
«Desafinado». Музыка Jobim, слова G. Hendricks.
«Happy New Year». Музыка, слова Abba.
«Hello, Dolly». Herman G.
«I got rhythm». Музыка George Gershwin, слова Ira Gershwin.
«I wanna be love by you». Музыка, слова Mongo M.
«Love You Like A Love Song». Gomez S.
«Lullaby of birdland». Музыка G.Shearing, слова G.D.Weiss.
«One note samba». Музыка A. Jobim, слова N. Mendonc.
«Ob La Di Ob La Da». Музыка и слова John Lennon, Paul
McCartney.
«Sous le ciel de Parisi». Музыка Hubert Giraud, слова Jean Dréjac.
«Stupid Cupid». Музыка Howard Greenfield, слова Neil Sedaka.
«Sunny». Музыка, слова Hebb B.
«The girl from Ipanema». Музыка A. C. Jobim, слова N. Gimbel.
«The Winner Takes It All». Музыка Benny Andersson, слова Björn
Ulvaeus.
«Waka Waka». Музыка, слова Shakira.
«When I See An Elephant Fly». Музыка, слова Freddie and The
Dreamers.
«Yellow Submarine». Музыка, слова Beatles.
«Ямайка» Валли Т., Серен Д., Серен Дж.

Примерные программные требования
Четвертый класс

В четвертом классе содержание работы связано с закреплением, углублением музыкально-теоретических знаний, дальнейшим совершенствованием вокально-технических навыков (использование нижнеберберно-диафрагматического дыхания, пение на опоре,

расширение диапазона, выравнивание регистров, пение в высокой певческой позиции, гибкость голоса, владение различными атаками звука, использование различных способов звуковедения, слаженность работы артикуляционного аппарата).

Работа над совершенствованием вокально-слуховых представлений о певческом звуке и способах его образования, формирование слухового внимания и самоконтроля за качествами воспринимаемого и воспроизводимого звучания. Работа над артистичностью, сценическим образом, индивидуальностью исполнения различных по жанру, характеру произведений, театрализация песен.

Развитие внутреннего видения, воображения обучающегося, проникновение в эмоционально-смысловую строй исполняемых песен. Навыки анализа песенного репертуара (авторы музыки и текста, характер произведения, особенности литературного текста. Диапазон песни, tessitura (удобная, неудобная). Характер движения мелодии (волнообразная, поступенная, скачкообразная и т.д.). Вокально-технические трудности: интонационные (скачки, хроматизмы, увеличенные и уменьшенные интервалы и т.д.); ритмические (синкопы, дуоли, триоли и т.д.); динамические; дикционные; трудности, связанные с дыханием (длинные фразы и т.д.).

В результате четвертого года обучения обучающиеся должны:

знать строение голосового аппарата и его функции (органы дыхания, органы формирования звука, органы звукообразования);

соблюдать гигиену певческого голоса, знать элементарные методы восстановления голоса при простудных заболеваниях;

соблюдать певческую установку;

уметь пользоваться равномерным, свободным, способствующим естественной координации всех систем, участвующих в голосообразовании, дыханием;

петь звонким, чистым, естественным, легким, ярким, блестящим по тембру звуком, уметь пользоваться различными видами атаки звука;

чисто и точно интонировать, сохраняя высокую позицию звука;

приобрести навыки исполнения сложных ритмических фигур (триоли, синкопы, пунктирный ритм), исполнения в различных темпах, с агогическими изменениями;

уметь петь *legato*, *non legato*, *marcato*, *staccato* в зависимости от характера произведения;

осмысленно, выразительно произносить слова песен, без искажений пропевать гласные, четко и коротко произносить согласные, активно артикулировать, выполнять правила орфоэпии;

петь эмоционально, выразительно, с различными динамическими оттенками, уметь филировать и усиливать звук;
использовать элементы ритмики и танцевальные движения под музыку;
уметь работать над сценическим образом, индивидуальностью исполнения различных по жанру, характеру произведений;
владеть навыками публичных концертных выступлений.

Примерный репертуарный список

Вокализы

Абт Ф. Вокализы.
Борков В. Вокализы.
Глинка М. Вокализы.
Зейдлер Г. Вокализы.
Конконе Дж. Вокализы.
Лютген Б. Вокализы.
Маркези В. Вокализы.
Панофка Г. Вокализы.
Россини Д. Вокализы.

Произведения казахских композиторов, казахские народные песни

«Алқоңыр». Казахская народная песня.
«Дайдидау». Казахская народная песня.
«Елім-ай ». Казахская народная песня.
«Жайдарман». Казахская народная песня.
«Сәулем-ай». Казахская народная песня.
«Қараторғай». Ақан сері.
«Ана жүрегі». Музыка Х. Абилжанова, слова Т. Серикова.
«Ана туралы жыр». Музыка Ш. Калдаякова, слова Г. Каирбекова.
«Астана кеші». Музыка Т. Мухамеджанова, слова К. Абилдыковой.
«Астана». Музыка Г. Омирбаева, слова С. Тойлыбаева.
«Асыл әжем». Музыка Н. Тилендиева, слова К. Мырзалиева.
«Асыл ана». Музыка К. Дуйсекеева, слова Ш. Сариева.
«Атамекен». Музыка Ж. Туякбаева, слова Ш. Сариева.
«Бақыт құшағында». Музыка Ш. Калдаякова, слова Т. Молдагалиева.
«Домбыра туралы баллада». Музыка К. Дуйсекеева, слова Ш. Сариева.
«Ел орда». Музыка Ш. Корганбековой, слова Е. Шаймерденулы.
«Қырманға кел, қалқатай». Музыка С. Мухамеджанова, слова С. Адамбекова.
«Өз елім». Музыка Ш. Калдаякова, слова К. Мырзалиева.

«Саржайлау». Музыка Н. Тилендиева, слова М. Мақатаева.
«Сәлем саған, туған ел». Музыка К.Дуйсекеева, слова Ш. Сариева.

Произведения современных композиторов

«Ангел летит». Музыка Е. Зарицкой, слова Е. Приходько.
«Ангелы добра». Музыка и слова Л. Заблоцкой.
«Бабушкин блюз». Музыка и слова К. Костина.
«Ветер перемен». Музыка М. Дунаевского, слова Н. Олева.
«Гадалка». Музыка М. Дунаевского, слова Л. Дербенева.
«Где музыка берёт начало». Музыка Е. Крылатова, слова

Ю.Энтина

«Замыкая круг». Музыка К.Кельми, слова М. Пушкина.
«Земля моя». Музыка П. Ермишева, слова М. Суворова.
«Леди совершенство». Музыка М. Дунаевского, слова Н. Олева.
«Любовь царит на белом свете». Музыка и слова А.Ермолова.
«Маленький кораблик». Музыка и слова В.Колесникова.
«Маленький принц». Музыка и слова В.Колесник.
«Мама». Музыка и слова Ж.Колмагоровой.
«Моя маленькая леди». Музыка М. Дунаевского, слова И. Резник
«Осенний блюз». Музыка А.Ермолова, слова А.Бочковской.
«Последняя поэма». Музыка А.Рыбникова, слова Р.Тагора.
«Прекрасное далёко». Музыка Е.Крылатова, слова Ю. Энтин.
«Проснись и пой». Музыка Г.Гладкова, слова В. Лугового.
«Саксофон». Музыка и слова Ж.Колмагоровой.
«Сенсация». Музыка и слова Л.Заблоцкой.

Произведения зарубежных композиторов

«All by myself». Музыка и слова Dion С.
«Besame mucho». Музыка и слова С. Velasquez.
«Get Happy». Музыка Clare Teal, слова Т. Кохлер.
«I just called to say i love you». Музыка и слова Wonder S.
«Im Alive». Dion С.
«Impossible». Музыка и слова A.Birgisson, Ina Wroldsen
«Let It Be». Музыка J. Lennon, слова P. McCartney.
«Love me tender». Музыка и слова Elvis Presley, Vera Matson.
«O sole mio!». Неаполитанская народная песня, обработка Сариа Е., слова Giovanni Carugo
«Only Hope». Музыка Foreman J., слова Moore M.
«Rolling in the deep». Музыка Erworth P., слова Adele.
«Smile». Музыка Чаплин Ч., слова Парсонс Ч., Тернер.
«Someone like you». Музыка Wilson D., слова Adele.

«Strangers in the night». Музыка Кемпферт Б., слова Синглтон Ч., Снайдер Э.

«Summertime». Музыка G.Gershwin, слова D.Heyward.

«What a wonderful world». Музыка Weiss G., слова Doudlas G.

«Women In love». Музыка Mraz J., слова Streisand B.

«Yesterday». Музыка, слова Paul McCartney.

«Лунная река». Музыка Манчини Г., слова Мерсер Дж.

Примерные программные требования Пятый класс

В пятом классе продолжается работа над совершенствованием и развитием музыкального слуха, слуховых представлений, музыкально-теоретических знаний, всех видов вокальной техники, приобретенных за годы обучения, включая: свободу и координацию всех элементов певческого аппарата, владение дыханием, качество звука, разнообразие тембральной окраски, артикуляционно-штриховую технику, гибкость, техничность голоса, умение пользоваться резонаторами, ровность голоса на всем диапазоне.

Работа над восприятием и осмыслением художественного содержания и формы произведения, работа над индивидуальной исполнительской трактовкой песен, культурой исполнения, творческой свободой, артистичностью.

Развитие внутреннего видения, воображения учащегося, проникновение в эмоционально-смысловой строй исполняемых песен.

Расширение общего и музыкального кругозора. Навыки письменного анализа песенного репертуара (авторы музыки и текста, характер произведения, особенности литературного текста. Диапазон песни, tessitura (удобная, неудобная). Характер движения мелодии (волнообразная, поступенная, скачкообразная и т.д.). Вокально-технические трудности: интонационные (скачки, хроматизмы, увеличенные и уменьшенные интервалы и т.д.); ритмические (синкопы, дуоли, триоли и т.д.); динамические; дикционные; трудности, связанные с дыханием (длинные фразы и т.д.). Эстетичность и сценическая культура. Движения вокалиста и сценический образ.

В результате пятого года обучения обучающиеся должны:

знать строение голосового аппарата и его функции (органы дыхания, органы формирования звука, органы звукообразования);

соблюдать правила охраны и гигиены певческого голоса;

пользоваться равномерным, свободным, способствующим естественной координации всех систем, участвующих в голосообразовании, дыханием;

иметь развитую вокальную технику, предполагающую свободу и координацию всей голосообразующей системы, разнообразие артикуляционно-штриховой техники, гибкость, техничность голоса, умение пользоваться резонаторами, ровность голоса на всем диапазоне, богатство тембра.

уметь использовать средства музыкальной выразительности и вокальной техники для выявления и раскрытия художественного смысла и образа произведений;

иметь навыки самостоятельного выбора, разбора, исполнения и накопления песенного репертуара;

уметь работать над сценическим образом, индивидуальностью исполнения различных по жанру, характеру произведений

владеть навыками концертных выступлений.

Примерный репертуарный список

Вокализы

Абт Ф. Вокализы.

Борков В. Вокализы.

Глинка М. Вокализы.

Зейдлер Г. Вокализы.

Конконе Дж. Вокализы.

Лютген Б. Вокализы.

Маркези В. Вокализы.

Пановка Г. Вокализы.

Россини Д. Вокализы.

Произведения казахских композиторов, казахские народные песни

«Назқоңыр» казахская народная песня.

«Сәулем-ай». Казахская народная песня.

«Сусамыр – елдің жайлауы». Казахская народная песня.

«Шилі өзен». Казахская народная песня.

«Ләйлім шырақ». Біржан сал Қожағұлұлы.

«Гәкку». Ыбырай Сандыбайұлы.

«Айша бибі». Музыка К. Кокаманова, слова Ф. Оңгарсыновой.

«Әлия». Музыка С. Байтерекова, слова Б. Тажибаева.

«Ауылым - әнім». Музыка Е. Хасангалиева, слова Б. Тажибаева.

«Аңсағаным». Музыка Е. Хасангалиева, слова А. Асылбекова.

«Жез киік». Музыка Ж. Сейилова, слова К. Салыкова.

«Далам менің». Музыка А. Какиева, слова Е. Ахметов

«Куә бол». Музыка Н. Тилендиева, слова Т. Молдагалиева.

«Киелім». Музыка Ж. Даулетова, слова Н. Айтула

«Мен қазақпын». Музыка и слова Е. Кудайбердиева.

«Есіл ағады». Музыка А. Есмухан, слова Г. Жайлыбай.

«Есіңе ал». Музыка Е. Хасангалиева, слова Б.Тажибаева.
«Сағынышым жетелеп». Музыка Б. Силам, слова А. Магыпер.
«Сары дала». Музыка Б. Зейнеулы, слова А. Кали.
«Терме». Музыка и слова Сүгір.
«Тек алға». Музыка М. Арапбаевой, слова Р.Зайытова.

Произведения современных композиторов

«Верни мне музыку». Музыка А. Бабаджанян, слова Р. Рождественского.

«Волшебный луч». Музыка Г. Гладкова, слова Ю.Ким.
«Времена года». Музыка, слова А.Ермолова.
«Все стало вокруг голубым и зелёным». Музыка Г.Милютина, слова Е.Долматовского.
«Джаз для вас». Музыка П.Хайруллиной, слова Н. Камышовой.
«Журавлик». Музыка Э.Ханок, слова И.Резника.
«Зов синевы». Музыка А.Петрова, слова Т. Харрисона (перевод Т.Калинина).
«Зурбаган». Музыка А.Чернавского, слова Л. Дербенева.
«Куда уходит детство». Музыка А. Зацепина, слова Л.Дербенева.
«Лебединая верность». Музыка Е.Мартынова, слова А.

Дементьева.

«Лесной олень». Музыка Е. Крылатова, слова Ю.Энтина.
«Последняя поэма». Музыка А.Рыбникова, слова Р. Тагора.
«Про эстраду». Музыка А.Зацепина, слова Л. Дербенёва.
«Птица». Музыка В.Широкова, слова Т. Графчиковой.
«Путь к свету». Музыка Р.Паулса, слова Ю.Резника.
«Расскажите, ангелы». Музыка и слова Т.Гвердцители.
«Серенада трубодура». Музыка Г. Гладкова, слова Ю.Энтина.
«Спасибо музыка». Музыка М. Минкова, слова Д. Иванов.
«Старый рояль». Музыка М. Минкова, слова Д. Иванов.
«Чарльстон». Музыка А.Зацепина, слова Ю.Энтина

Произведения зарубежных композиторов

«A Song For You». Музыка и слова Leon Russell.
«Adagio» (Tomaso Albinoni). Музыка Remo Giazotto, слова Lara Fabian, перевод А.Резниковой
«Clare Teal-Madrugada». Clare Teal
«Deed I do». Diana Krall
«Don't Worry Be Happy». Музыка и слова Bobby McFerrin
«Evil Gal Blues». Музыка и слова Aretha Franklin
«Georgia On My Mind». Музыка и слова Rey Charles
«Heart and Soul». Музыка и слова Hoagy Carmichael
«How-Intensive». Музыка и слова Astrud-Gilberto

«Hurt». Музыка и слова Aguilera С. слова.
«Je t'aime». Музыка и слова Fabian L.
«Jing-A-Ling, Jing-A-Ling». Музыка и слова Clare Teal.
«Les Rois Du Monde». Музыка и слова Gerard Presgurvic.
«Lullaby Of Birdland». Музыка George Shearing, слова George David Weiss.
«Moon River». Музыка и слова Barbra Streisand.
«Paradisi Carousel». Музыка и слова Clare Teal.
«Skyfall». Музыка Epsworth P., слова Adele Adkins.
«What a difference a day a day made». Музыка и слова Clare Teal.
«You've Changed». Музыка и слова Cassidy Eva.
«Голубка». Музыка С. Ирадье (Куба), русский текст Т. Сикорской.

Примерные программные требования Шестой класс

В шестом классе продолжается дальнейшее совершенствование и развитие музыкального слуха, слуховых представлений, музыкально-теоретических знаний, всех видов вокальной техники, приобретенных за годы обучения, включая: свободу и координацию всех элементов певческого аппарата, владение равномерным, свободным, способствующим естественной координации всех систем, участвующих в голосообразовании, дыханием; пение на опоре, вокальное качество и красота звука, разнообразие тембральной окраски, артикуляционно-штриховая техника, гибкость, подвижность и техничность голоса, умение пользоваться резонаторами, ровность голоса на всем диапазоне.

Работа над восприятием и осмыслением художественного содержания и формы произведения, работа над индивидуальной исполнительской трактовкой песен, культурой исполнения, творческой свободой, артистичностью. Развитие внутреннего видения, воображения учащегося, проникновение в эмоционально-смысловой строй исполняемых песен.

Расширение общего и музыкального кругозора. Навыки письменного анализа песенного репертуара (авторы музыки и текста, характер произведения, особенности литературного текста. Диапазон песни, тесситура (удобная, неудобная). Характер движения мелодии (волнообразная, поступенная, скачкообразная и т.д.). Вокально-технические трудности: интонационные (скачки, хроматизмы, увеличенные и уменьшенные интервалы и т.д.); ритмические (синкопы, дуоли, триоли и т.д.); динамические; дикционные; трудности, связанные с дыханием (длинные фразы и т.д.). Эстетичность и сценическая культура. Движения вокалиста и сценический образ.

Работа над созданием индивидуального исполнительского стиля. Разработка и создание концертных номеров. Самостоятельная работа с фонограммой. Работа над студийными записями песенного репертуара.

В результате шестого года обучения обучающиеся должны:

знать строение голосового аппарата и его функции (органы дыхания, органы формирования звука, органы звукообразования);

знать и соблюдать правила охраны и гигиены певческого голоса;

уметь пользоваться равномерным, свободным, способствующим естественной координации всех систем, участвующих в голосообразовании, дыханием;

иметь развитую вокальную технику, предполагающую свободу и координацию всей голосообразующей системы, разнообразие артикуляционно-штриховой техники, гибкость, техничность голоса, умение пользоваться резонаторами, ровность голоса на всем диапазоне, богатство тембра.

уметь использовать средства музыкальной выразительности и вокальной техники для выявления и раскрытия художественного смысла и образа произведений;

иметь навыки самостоятельного выбора, разбора, исполнения и накопления песенного репертуара;

уметь работать над сценическим образом, индивидуальностью исполнения различных по жанру, характеру произведений

владеть навыками концертных выступлений;

разрабатывать драматургию концертных номеров;

владеть навыками самостоятельной работы по студийной записи песенного репертуара

Примерный репертуарный список

Вокализы

Абт Ф. Вокализы.

Борков В. Вокализы.

Глинка М. Вокализы.

Зейдлер Г. Вокализы.

Конконе Дж. Вокализы.

Лютген Б. Вокализы.

Маркези В. Вокализы.

Панофка Г. Вокализы.

Россини Д. Вокализы.

Произведения казахских композиторов, казахские народные песни

«Назқоңыр» казахская народная песня.

«Сәулем-ай». Казахская народная песня.

«Сусамыр – елдің жайлауы». Казахская народная песня.
«Шилі өзен». Казахская народная песня.
«Ләйлім шырақ». Біржан сал Қожағұлұлы.
«Гәкку». Ыбырай Сандыбайұлы.
«Анаға сәлем». Музыка Е. Хасанғалиева, слова О. Иманәлиева.
«Аяулы ана». Музыка Әбілдина Қ., слова А. Турсынбаевой
«Әке туралы жыр». Музыка Н. Тілендиева, слова М. Шаханова.
«Бозторғайым». Музыка Е. Хасанғалиева, слова Б. Тәжібаева.
«Ерден атайдың әні». Музыка Е. Хасанғалиева, слова Ә. Асылбекова.
«Жан ана». Музыка М. Шілдебаева, слова И. Исаева.
«Жан гүлім». Музыка М. Омарова, слова С. Тұрғынбекова.
«Жарқын жүзді ұстазым». Музыка И. Нүсіпбаева, слова Ш. Смаханұлы.
«Жылайды жапырақ». Музыка Е. Елгезекова, слова Қ. Жаленовой.
«Қазақ вальсі». Музыка Л. Хамиди, слова С. Муқанова.
«Мектебім». Музыка М. Омарова, слова Қ. Мыңжанова.
«Отырардағы той». Музыка Ш. Қалдаякова, слова С. Асанова.
«Рух пен тіл». Музыка и слова М. Шаханова.
«Сағындым, сәулем». Музыка Ә. Әбдінұрова, слова А. Асылбек.
«Тамаша». Музыка Т. Базарбаева, слова К. Мырзалиева.
«Туған ел». Музыка О. Байдилдаева, слова М. Ниязбекова.
«Туған жер». Музыка и слова А. Какиева.
«Шынарым». Музыка Ш. Қалдаякова, слова Е. Ибрагима.

Произведения современных композиторов

«Вредная Бэтти». Музыка и слова С. Суэтов.
«Дорога добра». Музыка М. Минкова, слова Ю. Энтина
«Звёздная ночь». Музыка и слова Ж. Колмагоровой.
«Капитан Немо». Музыка Я. Дубравин, слова В. Суслова.
«Лампа Алладина». Музыка и слова Ж. Колмагоровой.
«Ласточка». Музыка Е. Крылатова, слова И. Шаферана.
«Лев и Бладобрей». Музыка М. Дунаевского, слова Н. Олева.
«Осень». Музыка и слова А. Макаревича.
«Остров невезения». Музыка А. Зацепин, слова Л. Дербенева.
«Поговори со мною, мама». Музыка В. Мигули, слова В. Гина.
«Рождество». Музыка С. Суэтов, слова Е. Пекки.
«Сегодня дождь». Музыка А. Ермолова, слова А. Бочковской.
«Сосед». Музыка и слова Б. Потёмкина.
«Старый клён». Музыка А. Пахмутовой, слова М. Матусовского.
«Три белых коня». Музыка В. Шаинского, слова Л. Дербенёва.
«Три желания». Музыка Е. Зарицкой, слова И. Шевчук.

«Цветные сны». Музыка и слова М. Дунаевского.
«Чарли». Музыка Р. Паулса, слова И. Резника.
«Шерлок Холмс и доктор Ватсон». Музыка и слова
Ж. Колмагоровой.

Произведения зарубежных композиторов

«A tisket a tasket». Музыка Fitzgerald E., слова Van Alexander.
«Alejate». Groban J.
«All that jazz». Музыка Kander J., слова Ebb F.
«Beginning-to-See-the-Light». Don George, Johnny Hodges
«Dancing in September». Marcela Mangabeira.
«Deed I do». Diana Krall.
«Ding A Dong». Marcela Mangabeira.
«Every baby». Музыка и слова Kelly Family.
«Heart and Soul». Музыка и слова Crystal Gayle.
«I'm Not Girl». Музыка и слова Britney Spears.
«Je t'aime». Музыка и слова Fabian L.
«Magic Day». Музыка и слова lare Teal.
«One note samba». Музыка и слова Jobim A., Mendonc N.
«Skyfall». Музыка и слова Adele
«The Shadow of Your Smile». Музыка Johnny Mandel, слова Pul
Francis Webster
«To love again». Музыка и слова Fabian L.
«What Are-You Doing for the Res». Музыка и слова Clare Teal.
«What love knows». Музыка и слова Clare Teal.
«You've Got a Friend». Музыка и слова King C.

Примерные программные требования
Седьмой класс

В седьмом классе продолжается дальнейшее совершенствование и развитие музыкального слуха, слуховых представлений, музыкально-теоретических знаний, всех видов вокальной техники, приобретенных за годы обучения, включая: свободу и координацию всех элементов певческого аппарата, владение равномерным, свободным, способствующим естественной координации всех систем, участвующих в голосообразовании, дыханием; пение на опоре, вокальное качество и красота звука, разнообразие тембральной окраски, артикуляционно-штриховая техника, гибкость, подвижность и техничность голоса, умение пользоваться резонаторами, ровность голоса на всем диапазоне.

Работа над восприятием и осмыслением художественного содержания и формы произведения, работа над индивидуальной исполнительской трактовкой песен, культурой исполнения, творческой

свободой, артистичностью. Развитие внутреннего видения, воображения учащегося, проникновение в эмоционально-смысловую строй исполняемых песен.

Расширение общего и музыкального кругозора. Навыки письменного анализа песенного репертуара (авторы музыки и текста, характер произведения, особенности литературного текста). Диапазон песни, tessitura (удобная, неудобная). Характер движения мелодии (волнообразная, поступенная, скачкообразная и т.д.). Вокально-технические трудности: интонационные (скачки, хроматизмы, увеличенные и уменьшенные интервалы и т.д.); ритмические (синкопы, дуоли, триоли и т.д.); динамические; дикционные; трудности, связанные с дыханием (длинные фразы и т.д.). Эстетичность и сценическая культура. Движения вокалиста и сценический образ.

Работа над созданием индивидуального исполнительского стиля. Разработка и создание концертных номеров. Самостоятельная работа с фонограммой. Работа над студийными записями песенного репертуара.

В результате седьмого года обучения обучающиеся должны:

знать строение голосового аппарата и его функции (органы дыхания, органы формирования звука, органы звукообразования);

знать и соблюдать правила охраны и гигиены певческого голоса;

уметь пользоваться равномерным, свободным, способствующим естественной координации всех систем, участвующих в голосообразовании, дыханием;

иметь развитую вокальную технику, предполагающую свободу и координацию всей голосообразующей системы, разнообразие артикуляционно-штриховой техники, гибкость, техничность голоса, умение пользоваться резонаторами, ровность голоса на всем диапазоне, богатство тембра;

использовать средства музыкальной выразительности и вокальной техники для выявления и раскрытия художественного смысла и образа произведений;

владеть сформированными навыками самостоятельного выбора, разбора, исполнения и накопления песенного репертуара;

уметь самостоятельно работать над сценическим образом, индивидуальностью исполнения различных по жанру, характеру произведений

владеть навыками концертных выступлений;

самостоятельно разрабатывать драматургию концертных номеров;

владеть навыками самостоятельной работы по студийной записи песенного репертуара.

Примерный репертуарный список

Вокализы

Абт Ф. Вокализы.
Борков В. Вокализы.
Глинка М. Вокализы.
Зейдлер Г. Вокализы.
Конконе Дж. Вокализы.
Лютген Б. Вокализы.
Маркези В. Вокализы.
Панофка Г. Вокализы.
Россини Д. Вокализы.

Произведения казахских композиторов, казахские народные песни

«Назқоңыр» казахская народная песня.
«Сәулем-ай». Казахская народная песня.
«Сусамыр – елдің жайлауы». Казахская народная песня.
«Шилі өзен». Казахская народная песня.
«Ләйлім шырақ». Біржан сал Қожағұлұлы.
«Гәкку». Ыбырай Сандыбайұлы.
«Елім-ай ». Казахская народная песня.
«Жайдарман». Казахская народная песня.
«Қараторғай». Ақан сері.
«Ана туралы баллада». Музыка Ж.Сейілова, слова А.Шамкенова.
«Анашым». Музыка М.Омарова, слова К. Жұмағалиева
«Асыл әжем». Музыка Н. Тілендиева, слова Қ. Мырза-Әлі.
«Әгугай, домбыра». Музыка А. Қоразбаева, слова Т. Қажыбаева.
«Биле». Музыка и слова Ә. Оқапова.
«Гүл сезім». Музыка Е. Мәулен, слова М.Арапбаева.
«Ғажайып түс». Музыка М.Ынтықбаева, слова А.Бажановой.
«Домбыра туралы баллада». Музыка К. Дүйсекеева, слова Ш.

Сариева

«Дос туралы жыр». Музыка Б. Бәйтерекова, слова Т. Молдағалиева.

«Елім менің». Музыка Б. Тілеуханова, слова Н. Назарбаева

«Елімнің жүрегі - Астана». Музыка М.Түгелбаева, слова

Ш.Қоңырбаевой

«Еркеледің сен». Музыка К. Дүйсекеева, слова Ш. Сариева.

«Қазақ елі». Музыка Б. Бәйтерекова, слова Ш.Сариева.

«Құлыншағым». Музыка М.Салықова, слова С. Дүйсенғазина.

«Қыз сыны». Музыка М.Омарова, слова Қ. Қазыбекова

«Өз елім». Музыка Н. Тілендиева, слова Қ. Мырза-Әлі.

«Өмір өзен». Музыка Ш. Қалдаяқова, слова М. Шаханова.

«Ризамын». Музыка Ж. Доғалова, слова Р. Зайытова.

«Сәлем саған, туған ел». Музыка К. Дүйсекеев, слова Ш. Сариева.
«Ізін көрем». Музыка Ж. Доғалова, слова Р. Зайытова.

Произведения современных композиторов

«Ах, этот вечер». Музыка М. Дунаевского, слова Л. Дербенева.

«Девочка с планеты Земля». Музыка и слова В. Ударцевой.

«Если в сердце живёт любовь». Музыка и слова А. Максимовой.

«Капитошка». Музыка В. Осошник, слова Н. Осошник, С.

Золотухина.

«Кот на крыше». Музыка и слова И. Челнокова.

«Краски лета». Музыка С. Ранда, слова Т. Гунбиной.

«Лебеди». Музыка и слова А. Циплияускас.

«Летающая лошадь». Музыка С. Никитина, слова Ю. Мориц.

«Маленький принц». Музыка М. Таривердиева, слова Н.

Добронравова

«Музыка». Музыка И. Крутого, слова Любаши, М. Джокер.

«Мы вместе». Музыка, слова К. Ситник.

«Отчий дом». Музыка и слова Ж. Колмагоровой

«Песня Золушки». Музыка и слова Л. Фадеевой-Москалевой.

«Помнят люди». Музыка О. Фельцмана, слова Е. Долматовского.

«Рок-н-ролл». Музыка Е. Хафтан, слова Ж. Агузаровой.

«Снова вместе». Музыка и слова В. Цветкова,.

«Удивительная кошка». Музыка С. Суэтова, слова Дж. Хармс.

«Фантазерка». Музыка и слова О. Ольхова.

«Эхо любви». Музыка Е. Птичкина, слова Р. Рождественского.

Произведения зарубежных композиторов

«A-Tisket, A-Tasket». Музыка и слова Ella Fitzgerald, Van Alexander.

«Get Lucky». Williams P. Музыка и слова Thomas Bangalter, Guy-Manuel de Homem Christo, Pharrell Williams, Nile Rodgers

«Halo». Музыка и слова Ryan Tedder, Beyoncé Giselle Knowles-Carter, Evan Bogart.

«Hit the road, Jack». Музыка и слова Percy Mayfield.

«I love Rock'n'Roll». Музыка и слова Alan Merrill, Jake Hooker.

«I Want To Break Free». Музыка и слова John Richard Deacon

«I Will Wait for You». Музыка Michel Legrand, слова Jacques Demy.

«Love Me Tender». Пресли Э. Музыка Джордж Р. Поултон, слова В.В.Фосдик, Элвис Пресли, Вера Матсон; Кен Дерби

«Pardonne moi». Музыка и слова Patricia Carli

«The Show must go on». Музыка и слова Queen (Роджер Тэйлор, Джон Дикон, Брайан Мэй, Фредди Меркьюри)

«Sir Duke». Музыка, слова Stevie Wonder.

«Torna a Surriento». Музыка Ernesto De Curtis, слова Giambattista de Curtis.

«Yellow Basket». Музыка и слова Ella Fitzgerald.

«You are not alone». Музыка и слова R. Kelly.

«Adagio» (Tomaso Albinoni). Музыка Remo Giazotto, слова Lara Fabian, перевод А.Резниковой

«Девушка из Ипанемы». Музыка Antônio Carlos Jobim, слова Vinícius de Moraes

«Караван». Музыка и слова Эллингтон Д., Тизол Х.

«Macaviti». Музыка и слова Webber Andrew Lloyd.

«Подумай». Музыка и слова Aretha Franklin, James White And The Blacks.

Виды контроля и критерии оценок результатов освоения обучающимися программы

Контроль успеваемости проводится с целью получения информации о выполнении графика учебного процесса, определения качества усвоения материала, степени достижения поставленной цели обучения, стимулирования самостоятельной работы обучающихся, содействует улучшению организации и проведения учебных занятий, усилению ответственности обучающихся за качество своей учебы. По предмету предполагаются следующие виды и методы контроля: текущий, промежуточный и итоговый контроль, итоговая аттестация.

Текущий контроль проводится в процессе индивидуальных занятий, с целью проверки степени усвоения материала и выявления пробелов в знаниях обучающегося.

Промежуточный контроль – академические прослушивания в конце I, II, III четверти.

Итоговый контроль – переводной экзамен в конце учебного года на котором обучающийся представляет программу, соответствующую требованиям соответствующего класса.

Итоговая аттестация – выпускной экзамен по специальности.

Текущий, промежуточный контроль успеваемости может проводиться в виде тестирования, коллоквиумов, академических прослушиваний, технических зачетов, концертных выступлений, конкурсных выступлений.

На первых занятиях проводится диагностика вокальных данных ребенка (состояние голосового аппарата, диапазон, дыхание, сила звука, артикуляция, дикция). С учетом ее результатов формируется индивидуальная программа обучающегося. Индивидуальный план учащегося включает изучение вокализов, песен на казахском, русском, иностранных языках.

Важное место в формировании исполнительских навыков обучающихся играет подготовка и выступление в концертах. Как правило, они проводятся в конце учебного года. В связи с этим желательно планировать изучение нового репертуара в 1,2,3 четверти, а в четвертой четверти работать над уже изученной в предыдущих четвертях программой, оттачивая исполнительское мастерство, готовя концертные и экзаменационные номера для итогового контроля. Данная форма организации учебного процесса позволяет помимо учебных ставить задачи исполнительской интерпретации произведений, дает время для постановки концертных номеров, помогает накопить концертный репертуар и держать его в активной рабочей исполнительской форме.

Примерный индивидуальный план на четверть по классам

1 класс

1, 2, 3 четверть:

1 вокализ.

2 песни (на казахском, русском или иностранном языках).

В учебный год должно быть изучено примерно 9-10 произведений.

2 класс

1, 2, 3 четверть:

1 вокализ.

2 песни (на казахском, русском или иностранном языках).

В учебный год должно быть изучено примерно 9-10 произведений.

3-4 класс

1, 2, 3 четверть:

1 вокализ.

3 песни (на казахском, русском, иностранном языках).

В учебный год должно быть изучено примерно 12-13 произведений.

5 класс

Выпускная государственная программа изучается в течение учебного года

1 вокализ.

1 казахская народная или песня казахских народных композиторов.

1 песня современных композиторов Казахстана.

1 песня русских композиторов.

1 песня зарубежных композиторов.

В учебный год должно быть изучено примерно 5-6 произведений.

6 класс

1, 2, 3 четверть:

1 вокализ.

3 песни (на казахском, русском, иностранном языках).

В учебный год должно быть изучено примерно 12-13 произведений.

7 класс

Выпускная государственная программа изучается в течение учебного года

1 вокализ.

1 казахская народная или песня казахских народных композиторов.

1 песня современных композиторов Казахстана.

1 песня русских композиторов.

1 песня зарубежных композиторов.

В учебный год должно быть изучено примерно 5-6 произведений.

Требования к промежуточному контролю (академическое прослушивание)

Один вокализ в сопровождении фортепиано.

Два вокальных произведения под фонограмму «минус» или под аккомпанемент концертмейстера по усмотрению педагога (народные песни, произведения классиков, современных композиторов на казахском, русском, иностранном языках).

Требования к итоговому контролю (переводной экзамен)

Три вокальных произведения под фонограмму «минус» или под аккомпанемент концертмейстера по усмотрению педагога (народные песни, произведения классиков, современных композиторов на казахском, русском, иностранном языках).

Требования к итоговой аттестации (выпускной экзамен)

Один вокализ в сопровождении фортепиано или под фонограмму «минус».

Четыре вокальных произведения под фонограмму «минус» или под аккомпанемент концертмейстера по усмотрению педагога (народные песни, произведения классиков, современных композиторов на казахском, русском, иностранном языках).

По окончании каждой четверти проводится *промежуточный контроль*, выставляется оценка за четверть, складывающаяся из оценки за академическое прослушивание и текущих четвертных оценок. При этом желательно учитывать соотношение качественного уровня выполнения программных требований с индивидуальными способностями и природными возможностями ученика.

Перевод в следующий класс осуществляется на основе результатов *итогового контроля* по специальности, проводимого в конце второго полугодия. Итоговая годовая оценка выставляется на основании оценки итогового контроля (экзамена) и оценок за четверти, также при этом необходимо учитывать участие учащегося в концертах, конкурсах, фестивалях, олимпиадах, проектах, культурно-просветительских мероприятиях и др.

Содержание, критерии оценок, условия и форма проведения промежуточного и итогового контроля успеваемости обучающихся разрабатываются школой самостоятельно.

Текущие, экзаменационные, четвертные и годовые оценки выставляются в журнал и дневник. На протяжении учебного года в дневник записывается домашнее задание, замечания и рекомендации педагога относительно работы над произведениями.

Итоговая аттестация проводится в форме выпускных экзаменов по учебным дисциплинам: 1) Специальный класс; 2) Сольфеджио.

Оценка за выпускной экзамен по специальному классу и сольфеджио заносится в свидетельство об окончании школы.

Требования к содержанию, критерии оценок, условия и форма проведения итоговой аттестации обучающихся определяются школой самостоятельно.

По итогам выпускного экзамена выставляется оценка «отлично», «хорошо», «удовлетворительно», «неудовлетворительно». Временной интервал между выпускными экзаменами должен быть не менее трех календарных дней.

Критерии оценок

Оценка «5» (отлично)

свободное владение вокальным аппаратом, правильная певческая установка, чистота интонирования, владение основными приемами звуковедения, нюансами, слуховой самоконтроль, точное прочтение и знание нотного текста, раскрытие художественного образа произведения, выразительное, артистичное исполнение, гибкое соединение средств музыкальной выразительности с поэтическим и музыкальным содержанием, самостоятельная интерпретация исполняемого произведения, высокий уровень культуры исполнения.

Оценка «4» (хорошо)

свободное владение вокальным аппаратом, правильная певческая установка, владение основными приемами звуковедения, нюансами, знанием нотного текста, недостаточный слуховой контроль, технические погрешности в трудных местах произведения (интонационные неточности), недостаточно осмысленное с точки зрения музыкального замысла исполнение произведения неустойчивость психологического поведения на сцене.

Оценка «3» (удовлетворительно)

недостаточное владение вокальным аппаратом, приемами звукоизвлечения, темпоритмическая неорганизованность, динамическое однообразие и монотонность звучания, формальное прочтение авторского нотного текста без образного осмысления музыки, слабый слуховой контроль исполнения, наличие в исполнении стилистических и интонационных ошибок, средний уровень культуры исполнения, неустойчивое психологическое состояние на сцене.

Оценка «2» (неудовлетворительно)

недостаточное владение вокальным аппаратом, приемами звукоизвлечения, отсутствие слухового контроля, невыразительное интонирование, метроритмическая неустойчивость, ошибки, плохое знание нотного текста, низкий уровень культуры исполнения, неустойчивое психологическое состояние на сцене.

При оценивании вокально-технического и исполнительского мастерства учитывается качество интонации, четкость дикции и осмысленность произношения текста, ритмичность, широта певческого диапазона, выразительность фразировки, динамические оттенки, яркость тембра, чувство стиля и манера исполнения, владение микрофоном.

При оценивании художественного воплощения произведений учитывается артистизм, пластика, сценическая подача и оригинальность решения художественного образа произведения, исполнительская свобода.

Также при оценивании учитывается качество и активность работы в классе, участие учащегося в концертах, конкурсах, фестивалях, олимпиадах, проектах, культурно-просветительских мероприятиях, регулярность посещения занятий.

При оценивании на итоговом, выпускном экзамене необходимо учитывать качество работы и успехи обучающегося на протяжении всех лет обучения.

Методическое обеспечение учебного процесса

Основной формой организации учебной и воспитательной деятельности в классе «Эстрадный вокал» является урок, проводимый в

форме индивидуального занятия педагога с обучающимся в объеме 2-х академических часов в неделю.

Структура занятия и выбор типа урока зависит от поставленных целей: изучение нового материала, совершенствование знаний, умений и навыков, обобщение и систематизация знаний, учет и оценка знаний, умений и навыков.

При изучении нового материала используется урок-беседа, на котором излагаются теоретические сведения, происходит знакомство с различными стилями и направлениями в музыке. Изложение материала иллюстрируется поэтическими и музыкальными примерами, наглядными пособиями, презентациями, видео и аудиоматериалами.

На практическом занятии ученик работает над приобретением вокальных, исполнительских навыков. Структура практического занятия включает работу над дыхательными и вокальными упражнениями, работу над вокализами, работу над песенным репертуаром.

Контрольно-оценочные функции реализуются на академическом прослушивании по специальности. Академическое прослушивание проводится в конце 1, 2, 3 четверти. На академическое прослушивание могут приглашаться родители и ученики.

Итоговый контроль осуществляется на *экзамене* в конце учебного года на котором обучающийся представляет программу, соответствующую требованиям соответствующего класса.

Отчетный концерт является творческой формой контроля знаний, умений, навыков обучающихся. Репертуар для выступления на концерте подбирается с учетом возрастных особенностей участников. Песни с хореографическими движениями, или сюжетными действием должны быть значительно легче в вокальном отношении, так как при их исполнении внимание ученика, кроме пения, занято танцевальными движениями или актерской игрой.

Выездное занятие – посещение концертов, праздников, конкурсов, фестивалей. Результат и качество обучения прослеживаются в творческих достижениях обучающихся.

Основные этапы урока:

организационный момент, характеризующийся внешней и внутренней (психологической) готовностью обучающегося к уроку;

постановка цели занятия перед обучающимися;

выполнение комплекса дыхательных упражнений, дыхательная гимнастика;

выполнение мимических, артикуляционных, дикционных упражнений;

работа над вокализами;

работа над вокальными произведениями;

обобщение изученного на уроке и введение его с систему ранее усвоенных знаний и умений;

контроль результатов учебной деятельности, осуществляемый учителем и обучающимся, оценка знаний;

домашнее задание к следующему уроку;

подведение итогов урока.

В практике обучения эстраднему вокалу широко используются объяснительно-иллюстративный в сочетании с репродуктивным, творческий, системный методы, метод стилового подхода. Наряду с общедидактическими в вокальной педагогике сложились методы, отражающие специфику певческой деятельности: это концентрический, фонетический, метод сравнительного анализа и др. Они объединяют познавательные процессы с практическими умениями.

Объяснительно-иллюстративный метод в сочетании с репродуктивным направлен на осознанное восприятие, осмысление и запоминание сообщаемой информации, находит применение для передачи большого объема информации, например о певческом звуке и голосообразовании. Включает в себя традиционные методы: объяснение с помощью устного слова и показ (вокальную иллюстрацию) профессионального вокального звучания и способов работы голосового аппарата, создающих такое звучание.

Метод показа и воспроизведения детьми на основе подражания голосу учителя не всегда приводит к желаемому результату. Не следует увлекаться методом показа и подражания художественно-исполнительских моментов, способов выразительности. Целесообразнее воздействовать на эмоциональную сферу учеников, заставив их прочувствовать художественный образ, пережить его в результате восприятия и анализа музыки и текста. Поисковые ситуации и наводящие вопросы помогают обучающимся находить соответствующие исполнительские приемы, проявлять инициативу – это путь к развитию мышления, проявлению самостоятельности и творчества детей.

При объяснении качеств певческого звука, его тембра широко применяются образные определения. При этом применяются определения, связанные не только со слуховыми, но и со зрительными, осязательными, резонаторными и даже вкусовыми ощущениями. Например, *глухой, звонкий, яркий, светлый, темный тембр; мягкое, жесткое, зажатое, вялое, близкое, далекое, высокое, низкое звучание; вкусный, доставляющий удовольствие звук и т.п.*

Для иллюстраций на уроке также используются материалы из учебной, художественной, исторической литературы, видеозаписи, клипы, фильмы и т.д.

Таким образом, объяснительно-иллюстративный метод в сочетании с репродуктивным – путь творческого развития учащихся, от подсознательного подражания к осмыслению художественного образа и осознанному поиску вокальных приемов и способов исполнения.

Творческий метод – ведущий метод художественно-эстетического воспитания. В творческой деятельности учеников проявляется неповторимость и оригинальность, индивидуальность, инициативность, индивидуальные склонности, особенности мышления и фантазии. Используя этот метод, нужно научить детей рассуждать, объективно оценивать творческий процесс, художественные явления, находить в них позитивные или негативные стороны, соотносить со своими морально-эстетическими позициями, собственным творчеством.

Системный метод направлен на достижение целостности и единства всех составляющих компонентов программы – цели, задач, тематики, содержания, используемого репертуара. Кроме того, системный подход позволяет координировать соотношение частей целого (в данном случае соотношение содержания каждого года обучения с содержанием всей структуры вокальной программы).

Метод стилевого подхода нацелен на постепенное формирование у учеников осознанного стилевого восприятия вокального произведения (понимание стиля, манеры исполнения, вокальных характеристик произведений).

Концентрический метод. По этому методу обучение следует начинать с середины диапазона голоса ученика, от тонов «без всякого усиления берущихся» (примарных звуков), с формирования на них необходимых профессиональных качеств звучания. И затем постепенно распространять такое звучание вверх и вниз по диапазону голоса. Отличительной особенностью этого метода является индивидуальный подход при обучении певца.

Фонетический метод позволяет опереться на речевой опыт обучающихся пению, привлечь хорошо организованные, четкие речевые стереотипы. Это весьма существенно, если учесть, что певческая фонация, хотя и резко отличается от речевой, но формируется на ее основе. При певческом обучении детей фонетический метод особенно ценен. Он основан на активной работе артикуляторных органов – части голосового аппарата, наиболее подчиненной сознанию ребенка. Артикуляционные органы у детей отличаются значительной вялостью. Данный же метод помогает бороться с этим недостатком и при помощи налаживания активной правильной функции артикуляционного аппарата активизировать работу гортани и органов дыхания.

Метод сравнительного анализа. В практике вокального воспитания детей метод сравнительного анализа нашел широкое применение. Он используется в работе с первых же уроков, когда дети должны дать свои первые эстетические оценки певческому звуку: красивый или некрасивый.

Благодаря методу сравнительного анализа дети учатся не только слушать, но и слышать себя, что формирует навыки самоконтроля в процессе обучения пению. Известно, что поющий слышит себя иначе, чем со стороны. Поэтому сравнение звучания своего голоса в записи с заданным представлением о нем помогает учащимся наиболее ярко услышать недостатки своего исполнения. Вот почему в учебном процессе целесообразно использовать запись голосов обучающихся на магнитофон. Музыкальное восприятие постепенно становится осознанным, углубляются и уточняются вокально-слуховые представления о качествах певческого звука и способах его образования, улучшается и воспроизведение.

Методы диагностики уровня развития специфических способностей детей в процессе обучения пению. Разработка способов диагностики успешного развития обучающихся является необходимым условием оптимизации обучения. Природные вокальные способности как исходный уровень обнаруживаются, прежде всего, при прослушивании и отборе обучающихся. При оценке уровня музыкального развития учитываются качество певческого голоса, ритмичность, чистота интонации, звуковысотный диапазон, эмоциональная отзывчивость на исполняемое произведение.

Все перечисленные методы не исключают, а взаимодополняют друг друга. Сюда же входит движение под музыку как метод удовлетворения потребности в двигательной активности детей, который является для них отдыхом от статического положения на уроке, внося разнообразие в занятия, вызывая интерес к музыкальной деятельности (драматизация песен, игровые действия, отражение ритма и высоты звуков, изобразительные моменты в процессе исполнения песни и пр.). Каждый метод представляет собой систему приемов, объединенных общностью задач и подхода к их решению.

При всем различии перечисленных видов содержания обучения пению ясно, что все они взаимосвязаны. Вокальные умения без специальных знаний невозможны. Творческая деятельность осуществляется на основе полученных знаний и умений. В учебном процессе все виды содержания слиты воедино. Обучение должно быть сориентировано не только на специфическое, но и на общее развитие обучающихся, а также способствовать формированию всесторонне развитой личности.

Деятельность педагога по вокалу опирается на следующие принципы:

принцип направленности обучения (воспитательная и учебная работа, при которой каждая конкретная педагогическая задача подчинены цели всестороннего развития личности ребенка, педагога; системный подход к решению задач обучения и воспитания);

принцип систематичности и последовательности (знания, умения и навыки формируются в системе, в определенном порядке, когда каждый новый элемент учебного материала логически связывается с другими, последующее опирается на предыдущее, готовит к усвоению нового);

принцип доступности (обучение строится на уровне реальных учебных возможностей, что обучающиеся не испытывают интеллектуальных, физических, моральных перегрузок, отрицательно сказывающихся на их физическом и психическом здоровье);

принцип наглядности (обучение осуществляется с опорой на чувственный опыт детей);

принцип сочетания различных методов и средств обучения (в процессе обучения используются разные методы обучения - словесные, наглядные, репродуктивные и поисковые, методы стимулирования и мотивации учебной деятельности и контроля; различных средств обучения);

принцип прочности, осознанности и действенности результатов образования воспитания и развития предъявляет к результатам обучения более высокие требования, чем традиционный принцип прочности знаний. Во-первых, он требует, чтобы прочным был не только образовательный, но и воспитательный и развивающий эффект обучения. Во-вторых, этот принцип предполагает, что обучение обеспечит осмысленность приобретенных знаний. Наконец, в-третьих, он ориентирует обучение на обеспечение действенности знаний, умений и навыков, а так же способов поведения, то есть их практической направленности, обращенности к решению жизненных проблем.

Методические рекомендации

Работа над манерой исполнения

При работе над манерой исполнения необходимо выявление и развитие индивидуальных вокальных особенностей, так как основной спецификой эстрадного вокала является прежде всего поиск и формирование уникального, узнаваемого голоса вокалиста. Важно также поощрять любые проявления самостоятельного нестандартного мышления (ритмические, музыкальные импровизации и т.п.),

необходимо развивать также стремление к созданию не только вокально-виртуозного исполнения, но и цельного художественного образа – от владения голосом, основами пластики и актерского мастерства, ощущением стиля исполняемых произведений до внешнего облика артиста и поведения на сцене.

Работа над характером звука, фразировкой в разных стилях и жанрах

Являясь синтетическим жанром, эстрада органично сочетает в себе черты абсолютно разных стилей и направлений. Это следует учитывать в работе над вокальной партией. Здесь важно грамотно и тонко вписать в общий контекст вокальные технические приемы, присущие различным эстрадным стилям. Особо следует отметить важность целенаправленного прослушивания звуко- и видеозаписей концертов, альбомов и т.п. выдающихся мастеров эстрады.

Основные элементы голосовой техники в эстрадной музыке

В эстрадном вокале используется большое количество различных красок и приемов. Соблюдение в процессе работы определенных стадий и этапов, а также использование специальных приемов помогают развитию музыкально-творческого мышления исполнителя, а это является одной из главных задач воспитания как музыкантов-профессионалов, так и любителей. К наиболее популярным элементам голосовой техники можно отнести фальцет, микст, глиссандо, гортанное звукоизвлечение.

Фальцет. Главное отличие эстрадного фальцета от академического - в позиции. Идеальным считается плоское, даже несколько сдавленное звукоизвлечение с «выходящим» воздухом, придающим тембру легкость и светлую окраску. Одна из разновидностей эстрадного фальцета – свист. Виртуозно владеют фальцетом такие исполнители как Prince, Justin Timberlake.

Микст. Смещение грудного и головного регистров. Этот прием актуален, прежде всего, для сглаживания переходных нот диапазона. Ярко выражен у Michael Jackson.

Глиссандо (слайд). Выразительный штрих, который пришел из жанра романса. В современной эстрадной музыке наиболее часто применяется в R'n'B и поп-балладах. Разновидность глиссандо – подтяжка звука. Примеры использования этого приема можно услышать в композициях Whitney Houston.

Гортанное звукоизвлечение (не путать с горловым, обертоновым пением) придает своеобразную окраску тембру. Один из самых популярных приемов на сегодняшний день. Данная технику

исполнения присуща таким певцам как Anastasia, Celine Dion, Shakira, Tony Braxton.

Для выработки каждого из перечисленных приемов требуется определенная система упражнений.

Изучение произведений с сопровождением – пение под фонограмму

Работа над произведениями с сопровождением ставит перед учениками сложные задачи и проходит в несколько этапов:

Разбор произведения: история создания, жанр и т.д. Будущего исполнителя надо научить разбираться не только в музыкальной форме произведения, но и в содержании.

Работа по нотам – пение сольфеджио, пропевание сложных мест и т.д. Раскрытие содержания произведения невозможно без хорошо развитого слуха, чувства ритма и фразировки, поэтому воспитанию этих элементов придается очень большое значение.

Работа над текстом – большое внимание при этом необходимо уделять работе над текстом, четкой и ясной дикцией, художественному и красивому произношению слов, помогающему донести до слушателей точное содержание, идею произведения.

Пение с фонограммой – правильное вступление, начало куплетов и припевов, проигрыш. При этом внимательно слушать аккомпанемент фонограммы, прислушиваясь к ритму произведения. Задача исполнителя правильно петь, не опаздывать, не перетягивать, соблюдать нюансы, динамику.

К работе с микрофоном надо приступать, когда произведение уже выучено, так как от ученика требуется свободное исполнение песни, пение в характере. Работу с микрофоном желательно начинать с 1 класса. Пение с микрофоном требует от обучающегося самоконтроля, он должен уметь слышать себя со стороны и анализировать свое исполнение.

Работа с аппаратурой

Специфика предмета «Эстрадное пение» предполагает работу с аппаратурой: работа с микрофоном, с музыкальными центрами и т.д. На протяжении всех лет обучения проводится беседа о технике безопасности в работе с электроприборами. Инструктаж по технике безопасности включает в себя правила работы с музыкальными техническими средствами (вкл./выкл. музыкального центра, работа с CD-дисками и флэш-картами, техника работы с микрофоном и т.п.).

Критерии подбора репертуара

Так как эстрадное пение отличается многообразием индивидуальных исполнительских манер, то необходимо подбирать произведения, подходящие ученику по его голосу и тембру, найти индивидуальность в манере исполнения. Необходимо осуществлять дифференцированный подход к ученикам, в соответствии с их способностями, тонко чувствовать физиологию каждого ребенка.

В мутационный (переходный) возрастной период педагог должен быть предельно осторожен и внимателен. Формы мутации протекают по-разному: у одних мягко и постепенно, у других более ощутимо, тем не менее, работу над техникой не нужно останавливать, а вот репертуар следует подбирать более внимательно, учитывая индивидуальные голосовые особенности. Необходимо знать закономерности музыкально-певческого развития детей подросткового возраста, уметь предугадывать динамику развития обучающихся под влиянием отобранного репертуара, уметь гибко и полноценно реагировать в учебном процессе на новые веяния в современной музыкальной жизни.

Отбор произведений – процесс сложный: с одной стороны, в нем фокусируется педагогический и музыкальный опыт, культура преподавателя, с другой стороны, характер отбора обусловлен спецификой музыкального материала, особенностями тех, кто его усваивает. Серьезного внимания заслуживает анализ произведения в тембровом отношении, то есть выявление особенностей выразительных средств, которые могут оказать то или иное влияние на характер певческого звучания, на тембр голоса в процессе работы над песней.

Песенный материал должен быть художественно ценным, ярким, понятным по содержанию, доступным для исполнения и иметь развивающий характер. В течение 5 - 7 лет обучающиеся учатся понимать и любить как казахские народные песни, песни композиторов Казахстана, так и песни народов других стран. Приобщение к музыке через исполнение народных песен и песен народов мира дает детям возможность увидеть их взаимосвязь, воспитывает чувство интернационализма, чувство патриотизма, любви к Родине и углубляет знания о музыкальных явлениях.

Вся вокальная работа, как и подбор репертуара и его усложнение должны строиться на доступном обучающимся материале с учетом их вокальных данных.

Создание поэтического образа произведения дополняется и подчеркивается мимикой, жестом, костюмом, прической, гримом, манерой сценического поведения.

Концертный репертуар необходимо составлять только из произведений, пройденных с преподавателем в классе.

Рекомендации по организации самостоятельной работы

Одним из важнейших условий успешности в области исполнительства является постоянное совершенствование своего мастерства. При этом важна роль домашней работы – самостоятельной работы, исполняемой учеником вне школы. Для домашней работы характерна полная самостоятельность, отсутствие непосредственной помощи учителя. Обучающийся сталкивается с новыми видами деятельности, которые требуют от него высокого уровня умений в организации своей деятельности.

Домашние самостоятельные занятия обучающегося предполагают продолжение работы над освоением произведения, которая была начата в классе под руководством педагога. Выполнение домашнего задания - это работа над деталями исполнения (чистая интонация, ритмический рисунок мелодии, динамика, нюансировка, дыхание, артикуляция и дикция), а также запоминание и исполнение произведений наизусть. Для плодотворной и результативной самостоятельной работы ученику необходимо получить точную формулировку задания для него домашнего задания, которое будет записано педагогом в дневник обучающегося. Можно предложить следующие виды домашней работы: игра мелодий разучиваемых песен с названием нот и дирижированием, пропевание мелодии на различные слоги, артикуляционные упражнения, дыхательная гимнастика, пение под собственный аккомпанемент и т. п.

Чтобы хорошо организовать домашнюю работу, надо знать условия, в которых живет ребенок, знать отношение родителей к его занятиям музыкой.

Отношение родителей к обучению ребенка в музыкальной школе существенно влияет на его успехи. Родители могут дома создать приемлемые условия для занятий вокалом путем:

- приобретения музыкального центра, инструмента (фортепиано или синтезатора), концертных костюмов;
- посещения классных и школьных концертов;
- психологической поддержки.

Рекомендуемая литература

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» (2007 г.).
2. Абзелбаев М.Н. Культура сценической речи в сборнике научных трудов. / М.Н. Абзелбаев. – Ч., 1992.
3. Абзельбаев М.Н. Воспитание речевого дыхания актера: научно-методическая разработка. / М.Н. Абзелбаев. – А., 1988.
4. Аникеева З.И. Нарушения и восстановительное лечение голоса у вокалистов. / З.И. Аникеева. – Кишинёв: Штиинца, 1985. – 135 с.
5. Антонова Л.В. Особенности формирования певческой дикции: учеб. метод. пособие. / Л.В. Антонова. – Самара, 2009. – 110 с.
6. Апраксина О.А. Методика развития детского голоса: учебное пособие. / О.А. Апраксина. – М.: МПГИ им. В.И.Ленина, 1983. – 96 с.
7. Багадуров В.А. Очерки по истории вокальной методологии. / В.А. Багадуров. – М.: Музгиз, 1929. Ч. 1 – 248 с.; 1932. Ч. 2 – 320 с.; 1937. Ч.3. – 255 с.
8. Байсеркеұлы М. Сахна және актер: оқу құралы. / М. Байсеркеұлы. – А., 1993.
9. Белоброва Е.К. Техника эстрадного вокала [Электронный ресурс]/ Mylirage. – Режим доступа: <http://zvonkie-golosa.myliverpage.ru>, свобод. – Загл. с экран. – Яз. рус.
10. Бернд В. О пении и прочем умении. / В. Бернд. – М.: Аграф, 2002. – 224 с.
11. Берсигурова Ч.А. Современное искусство Казахстана»: проблемы и поиски. Сахна тілі - сөз өнері. / Ч.А. Берсигурова. – Алматы, 2002.
12. Варламов А.Е. Полная школа пения: учебное пособие. / А.Е. Варламов. – 3-е изд., испр. – СПб.: Лань: Планета музыки, 2008. – 120 с.
13. Васильев Ю.А. Сценическая речь. / Ю.А. Васильев. – Спб., 2005.
14. Герасимова О.А. Мастерство шоумена: учебное пособие / О.А. Герасимова. – Ростов на Дону: Феникс, 2009.
15. Глинка М.И. Упражнения для усовершенствования голоса // Полное собр. соч. Т. 11. / подгот. Н.Н.Загорный. – Л.: Госмузиздат, 1963. – 113 с.
16. Гонтаренко Н.Б. Сольное пение: секреты вокального мастерства. / Н.Б. Гонтаренко. – Ростов н на Дону: Феникс, 2006. – 156 с.
17. Диневич Ю.В. Класс сольного пения: методика сознательного управления голосообразованием: учебное пособие. / Ю.В. Диневич. – Тула, 2005. – 60 с.
18. Дмитриев Л.Б. Основы вокальной методики. / Л.Б. Дмитриев. – 2-е изд. – М.: Музыка, 1996. – 368 с.

19. Егоров А.А. Гигиена голоса и его физиологические основы. / А.А. Егоров. – М.: Муз-гиз, 1962. – 172 с.
20. Емельянов В.В. Развитие голоса. Координация и тренинг. / В.В. Емельянов. – СПб.: Лань, 2000. – 192 с.
21. Заринская М.Ф. Работа над звучанием детского хора / М.Ф. Заринская // Воспитание и охрана детского голоса / под ред. В.А.Багадунова. — М.: АПН РСФСР, 1953.1. С. 7–42.
22. Заседателев Ф.Ф. Научные основы постановки голоса. / Ф.Ф. Заседателев. – 4-е изд., испр. и дополн. – М.: Госмузиздат, 1937. – 116 с.
23. Зданович А.П. Некоторые вопросы вокальной методики. / А.П. Зданович. – М.: Музыка, 1965. – 147 с.
24. Исаева И. Эстрадное пение: экспресс-курс развития вокальных способностей / И. Исаева. – М.: АСТ: Астрель, 2008.
25. Коваль Л.М. Имидж эстрадного певца [Текст] /Л.М.Коваль //Вопросы музыкально-педагогического образования. Сборник научно-методических статей кафедры пения и хорового дирижирования МПГУ выпуск 1, – 2012. – М.: Логопринт. – С. 111–113.
26. Коваль Л.М. Методологические основы вокального обучения: характеристика современных подходов [Текст] /Л.М.Коваль // Человеческий капитал. Научно-практический журнал. – 2010. – № 7 (19) М.: Российский государственный социальный университет. – С.95–97.
27. Коваль Л.М. Некоторые методические рекомендации к преподаванию эстрадного вокала [Текст] /Л.М.Коваль // Вопросы совершенствования профессиональной подготовки педагога-музыканта. –2005. – Выпуск 11. – М.: Изд-во типография МПГУ. – С. 99 – 101.
28. Кочнева, И. Вокальный словарь / И. Кочнева, А. Яковлева.– Ленинград: Музыка, 1986.
29. Қабдолов З. Сөз өнері. / З. Қабдолов. – Алма-Ата: Мектеп, 1976.
30. Лаптева Е.В. 600 упражнений для развития дикции. / Е.В. Лаптева. – М.: Астель: Профиздат, 2007.
31. Линклэйтер К. Освобождение голоса. – Готис, 1993. – 117 с.
32. Лебедева Н.Ф. Различные отклонения от нормы, мешающие правильному голосообразованию: стробоскопическая и хронаксиметрическая картины при фонации / Н.Ф. Лебедева // О детском голосе. – М.: Просвещение, 1966. – С. 38–43.
33. Левидов И.И. Охрана и культура детского голоса. / И.И. Левидов. – М., Л.: Музгиз, 1939. –221 с.
34. Левидов И.И. Певческий голос в здоровом и больном состоянии. / И.И. Левидов. – Л.: Искусство, 1939. – 256 с.
35. Лысек Ф. Мутация / Ф.Лысек. // Развитие детского голоса: материалы науч. конф. по вопросам вокально-хорового воспитания

детей, подростков и молодёжи 26-30 марта 1961 года: сб. ст. / под ред. В.Н.Шацкой. – М.: АПН РСФСР, 1963. – С. 284–291.

36. Малахов А. Современные дыхательные методики. / А. Малахов. – Донецк, 2003.

37. Малинина Е.М. Вокальное воспитание детей. / Е.М. Малинина. М.: Музыка, 1967.

38. Малинина Е.М. Смена голоса у мальчиков и девочек в переходном возрасте / Е.М. Малинина. // Воспитание и охрана детского голоса. / под ред. В.А.Багадунова. – М.: АПН РСФСР, 1953. – С. 42–63.

39. Малышева Н.М. О пении. / Н.М. Малышева. – М.: Советский композитор, 1988. – 137 с.

40. Мастерство актера в терминах и определениях К.С.Станиславского. – М.: Советская Россия, 1961.

41. Морозов В.П. Искусство резонансного пения. Основы резонансной теории и техники. / В.П. Морозов. – М.: МГК им. П.И.Чайковского, ИП РАН, Центр «Искусство и наука», 2002. – 496 с.

42. Назаренко И.К. Искусство пения. / И.К. Назаренко. – М.: Музыка, 1968. – 622 с.

43. Огородное Д.Е. Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе. / Д.Е. Огородное. – JL: Музыка, 1972. – 150 с.

44. Омарбаева М.С. Особенности работы над дикцией и орфоэпией в театральном ВУЗе: методическая разработка. / М.С. Омарбаева. – А., 1985.

45. Риггс С. Как стать звездой. / С. Риггс. Сост. Guitarcollege. - М., 2000.

46. Романова Л.В. Школа эстрадного вокала. / Л.В. Романова. – Спб.: Планета музыки, 1997.

47. Савостьянов А. И. 300 упражнений учителю для работы над дыханием, голосом, дикцией, орфоэпией: учебно-практическое пособие. / А. И. Савостьянов. – М.: Педагогическое общество России, 2005.

48. Садовников В. Орфоэпия в пении. / В. Садовников. – М.: Музгиз, 1958. – 80 с.

49. Самолдина С.А. Современные методы развития вокального мастерства учащихся. / С.А. Самолдина // Журнал. Концепт. Выпуск № 520. 2015.

50. Стулова Г.П. Развитие детского голоса в процессе обучения пению. / Г.П. Стулова. – М.: Прометей, 1992.

51. Тұранкулова Д.Т. Көркемсөз оқу шеберлігі. / Д.Т.Тұранкулова. – А., 2001.

52. Тұранкулова Д.Т. Сахна тілі. / Д.Т.Тұранкулова. – Алматы: 2004.

53. Тұранкулова Д.Т. Сырлы сөз – сахна сәні. / Д.Т.Тұранкулова. – А., 2003.
54. Тұранқұлова Д.Т. Сахна тілі: оқу құралы. / Д.Т.Тұранкулова. – А., 1999.
55. Фант Г. Акустическая теория голосообразования. / Г. Фант. – М.: Наука, 1964.
56. Ховард Э. Техника пения: вокал для всех [Текст] / Э. Ховард, Х. Остин. - М., 2009. - Электрон. изд.- 1 электрон. опт. диск.
57. Чаплин В.Л. Физиологические основы формирования певческого голоса в аспекте регистровой приспособляемости. / Чаплин В.Л. – М.: Информбюро, 2009. – 180 с.
58. Шамшева Т.Е. Особенности нарушения голосовой функции у профессиональных певцов при фонастении: автореф. дис.. канд. мед. наук. / Шамшева Т.Е. – Л., 1966. – 26 с.
59. Щетинин М. Дыхательная гимнастика Стрельниковой. / М. Щетинин. – М.: ФИС, 2000.
60. Юишанов В.И. Вокальная техника и её парадоксы. / В.И. Юишанов. – СПб.: Деан, 2001. – 128 с.
61. Юссон Р. Певческий голос / пер. с франц. / Р. Юссон – М.: Музыка, 1974. – 262 с.
62. Яковлева А.С. Искусство пения: исследовательские очерки, материалы, статьи. / А.С. Яковлева. – М.: ИнформБюро, 2007. – 480 с.

Нотные сборники

1. Абай әндері. – Алматы: Өнер, 1994.
2. Абт Ф. Полное собрание вокализов.
3. Балаларға арналған әндер жинағы. – Алматы, 2013.
4. Балауса әуендері: балалар мен жеткіншектер әндері. – Қарағанды, 2006.
5. Бисенова Г. Песенное творчество Абая. / Г. Бисенова. – Алматы: Дайк – Пресс, 2014.
6. Борамбаева К., Қорғанбекова Ш. Сазды әлем: балаларға арналған әндер жинағы. / К. Борамбаева, Ш. Қорғанбекова. – Астана, 2015.
7. Борков В. Вокализы.
8. Ваккаи Н. Вокализы.
9. Глинка М. Упражнения, вокализы, сольфеджио.
10. Досмаганбет А. Чудесная карусель: детско-юношеский вокально-хоровой альбом. / А. Досмаганбет. – СПб., 2003.
11. Ән қанатында: балалар әндері. – Караганда, 2004.
12. Зейдлер Г. Искусство пения. Часть I
13. Қалдаяков Ш. Менің Қазақстаным. / Ш. Қалдаяков. – Алматы: Өнер, 1981.

14. Конконе Дж. Избранные вокализы
15. Қонытбаев Т. Елім - ай. / Т. Қонытбаев. – Алматы: Өнер, 1994.
16. Маханбетова А. Әнші болғым келеді. / А. Маханбетова. – Алматы: Өнер, 2012.
17. Мельникова Л. Фестиваль: сборник песен для детей и юношества. / Л. Мельникова. – Караганда, 2005.
18. Панофка Г. Искусство пения: теория и практика для всех голосов / под общей ред. Е.Н.Артемяевой, пер. с итал. Р.Н.Арской. – М.: Музыка, 1968. – 216 с.
19. Lutgen B. Vocalises.
20. Marchezi M. Elementary progressive exercises for the Voice.
21. Marchezi M. Twenty-Four vocalises Soprano or Mezzo-Soprano.
22. Rossini G. Vocalizations.
23. Балдәуренге базарлық: балаларға арналған әндер жинағы. / под общей ред. Тналин М., Канапиева С. – Астана, 2008.